

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN VUOSIKIRJA 2018–2019

JULKAISIJA

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN SEURA R.Y.

PÄÄTOIMITTAJA

ELIZA KRAATARI

TOIMITUSKUNTA

KAIJA KAITAVUORI, SARI KARTTUNEN,
ALEKSI LOHTAJA, EMILIA PALONEN, PAULI
RAUTIAINEN, JUHANA VENÄLÄINEN

ULKOASU JA TAITTO

ELIZA KRAATARI

SISÄLTÖ

PÄÄKIRJOITUS

Eliza Kraatari

4 Kotiinpaluu, jotenkin?

– Kulttuuripolitiikan moniselitteisyydestä ja työntövoimista

ARTIKKELI

Piia Pentti

6 Esitetty vai eletty naantali?

Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka kaupungin historiakulttuurissa

Pia Hovi-Assad

18 Porin karjarannan asuntomessualueen taidekilpailu

Tavoitteena julkisten alueiden suunnittelijoiden ja taiteilijoiden välinen yhteistyö

KATSAUS

Olli Jakonen & Vappu Renko

36 Kulttuuripolitiikan visiot ja jatkuvuus

Katsaus Suomen puolueiden kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmiin ja tuoreimpiin kulttuuripoliittisiin erityisohjelmiin

TIETEELLINEN AVAUS

Risto Eräsaari

52 Yhteisen hyvän mörkö ja maskotti

LEKTIO

Minna Ruusuvirta

62 Does sector matter?

Plural characteristics and logics in third sector festival organisations

68 Kirjoitusohjeet

70 Vuosikirjan 2018–2019 kirjoittajat

KOTIINPALUU, JOTENKIN? – KULTTUURIPOLITIIKAN MONISELITTEI- SYYDESTÄ JA TYÖNTÖVOIMISTA

Newtonin toinen laki merkitsee kappaleen pysyttelyä tasaisessa liiketilassa, jollei mikään ulkoinen voima tönäise siihen vauhtia. Mitä isompi kappale, sitä mojavamman pötkäyksen se tarvitsisi. Tämä inertian konseptio on ollut käsillä tuoreimman kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan valmistumisprosessissa, mitä kuvastaa sekin, että tämänkertainen vuosikirja kattaa vuodet 2018 ja 2019. Julkaisun päätoimittaja on keskustellut itsensä, toimituksen ja Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seuran hallituksen kesken julkaisutyöstä ja sen käytännöistä. Olemme yhdessä todenneet yhteistyön voiman tärkeyden. Se ei rajoitu kuitenkaan vain toimitus- tai seuratyöhön vaan haastaa myös kirjoittajia ja vertaisarvioitsijoita.

Tutkimustyön monialaisuudesta ja -puolisuudesta elävä tieteenharjoittamisen ala kuten kulttuuripolitiikka joutuu poimimaan dynaamiset voimansa laajalti eri lähteistä, eikä näiden voimien löytyminen ole itsestään selvää. Kun taas käännetään edellä mainittu inertian metafora viittaamaan kulttuuripolitiikasta keskustelemisen vallitsevaan tilaan valtakunnassamme, joutuu pohtimaan, onko kulttuuripolitiikka liikkeessä ensinkään. Entä millaisin voimin ja mihin suuntaan tätä ”kappaletta” koetetaan työntää tai vetää?

Muun muassa tähän keskusteluun näkökulmia tarjoaa tässä vuosikirjassa Risto Eräsaaren tieteellinen avaus, jossa hän ei epäröi vastata monimutkaisuudella monimutkaisten ilmiöiden esittämiseen näennäisen itsestään selvinä asioina. Sektoripolitiikkana taide ja kulttuuri koetaan usein painoarvoltaan kevyinä, mutta kun tämä käsitys sotkeutuu yhä monenkirjavampaan ja hitaammin selitettävään yhteiskuntien ja yhteisöjen kulttuuriseen monimuotoisuuteen, käy ilmeiseksi, etteivät selvyyksien toistaminen tai härski yksinkertaistaminen ole ratkaisuja.

Tämän vuosikirjan artikkelit avaavat näkökulmia kulttuurin ja taiteen rooleista kaupunkien tasolla. Piia Pentin artikkeli tarkastelee Naantalin historiakulttuurin osuutta kaupungin nykyisissä imago- ja identifikaatioprosesseissa ja kysyy, missä määrin vahvasti omaksuttu historiallinen kasvukertomus tuottaa kaupunkilaisten keskuudessa osallisuuden ja osattomuuden dynamiikkaa.

Pia Hovi-Assadin artikkeli puolestaan esittelee Porin asuntomesujen yhteydessä toteutettua julkisen taiteen hanketta, jonka myötä

Karjarannan asuinalueelle toteutettiin Aurinkolähde-niminen teos. Rakennushankkeitten yhteydessä toteutettavat prosenttitaitteen periaatteen mukaiset hankkeet ovat yleistyneet, mutta niissä noudatettavissa käytännöissä on parantamisen varaa muun muassa oikea-aikaisen tiedonhankinnan ja -vaihdon suhteen.

Pentin ja Hovi-Assadin artikkelit korostavat kulttuuri- ja taidepolitiikan taitamisen merkitystä osana kaupunkilaisten arkea ja asumisen suunnittelua. Paikallisten kulttuuripoliitikkojen esikuvana ovat usein kansallisen tason linjaukset, joiden muodostumiseen vaikuttavat osaltaan poliittisten puolueiden kulttuuripoliittiset tavoitteet. Kulttuuripoliitiikan linjaamisen vuorovaikutusta opetus- ja kulttuuriministeriön sekä eduskuntapuolueiden välillä havainnollistaa Olli Jakosen ja Vappu Renkon katsausartikkeli, joka pohjaa kevään 2019 vaaliohjelmiin ja puolueiden taide- ja kulttuuripoliittisiin erityisohjelmiin.

Sokerina pohjalla on Minna Ruusuvirran väitöstilaisuuden luento, joka suuntaa huomion kulttuuritoimintojen kannalta perinteisestäkin tärkeään kolmanteen sektoriin ja sillä tapahtuvaan niin kutsuttuun hybridisoitumiskehitykseen erityisesti festivaaliorganisaatioiden osalta. Monien yhdistysperustaisten festivaalien toteuttamisessa on omaksuttu ammattimaisuutta, joka on tuonut toimintaan mukaan tyypillisesti yksityiseen sektoriin liitettyjä, liiketoiminnallisuuden ja markkinoinnin oppeja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sektorirajat olisivat vallan hälvenneet. Päinvastoin, sekoittuminen perää Ruusuvirrankin mukaan vahvempaa osaamista sekä kolmannen sektorin toimijoilta, asiantuntijatahoilta että päättäjiltä.

Kulttuurin ja taiteen muotojen liudentumiset eri toimialoille on ajankohtainen teema, joka ilmentää näiden aihealueiden monimutkaisuutta. Se vääjäämättä sysää kulttuuripoliitiikan käsitteitä liikkeelle ja haastaa paitsi yhdistysten myös kunta- ja aluetason toimijoita kulttuuripoliittisen ajattelunsa kehittämiseen.

Tämän pääkirjoituksen otsikkoon nostettu idea kotiinpaluusta viittaa samannimisessä kappaleessa esitettyyn haaveeseen ”noin vain palata kotiin”, jos joku vain ensin ”voitelee tiedolla päät ja mielet tynnyttää”. Erinäisten uudistusten, innovaatiotoiveiden ja digitoimisprosessien keskellä syvälinen lukeminen ja puntaroitu kirjoittaminen ovat kuitenkin yhä edelleen tehokkaimpia konsteja itse kunkin ottaa vastuuta oman ajattelunsa kehittämisestä. Muuttuvassa yhteiskunnassa kulttuuripoliitikallakaan ei ole auvoista alkukotia, johon palata, vaan muutosvoimat työntävät sitäkin, vaikka inertia kuinka panisi hanttiin.

Kulttuuripoliitiikan tutkimuksen vuosikirja tarjoaa tätä prosessia varten kanavia erilaisille tekstilajeille vertaisarvioituista artikkeleista kirja-arvioihin ja kolumneihin. Tässä yhteydessä tiedoksi myös saatetakoon, että vastaisuudessa vuosikirjassa julkaistavat vertaisarvioidut tieteelliset artikkelit julkaistaan heti niiden valmistuttua, ennen julkaisun koontia (online first -menettely).

Aktiivista osallistumista kulttuuripoliittisiin keskusteluihin toivottaen
Eliza Kraatari

Piia Pentti

ESITETTY VAI ELETTY NAANTALI?

*Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka
kaupungin historiakulttuurissa*

Naantali: performed or lived? Dynamics between partiality and impartiality in a city's history culture

This article reviews the public history culture of the municipality of Naantali in relation to the current discourses of Naantali's past. I reflect the question of authority to define what is considered historically significant and how this affects the exclusions and inclusions of identity formulation. My empirical research subject is the History of Naantali, consisting of three parts (1959, 1965, 1976). I analyse the local history of Naantali and try to offer perspectives as to how and why this particular history is being used in the municipality's history culture. I propose that the local history selected to serve as the image for the municipality, does not generate identification among its residents. This has an effect on the municipalities' cultural politics.

Keywords: Naantali, use of history, history culture, heritage, identity work, locality

Historiallinen Naantali

Naantali on alle 20 000 asukkaan lounais-suomalainen rannikkokaupunki, joka on kaupungin historiaan liitettyjen mielikuvien tähden poikkeuksellisen tunnettu sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Naantalin kaupunkistatus ulottuu vuoteen 1443 eli paljon kauemmas menneisyyteen kuin useimpien muiden suomalaisten kaupunkien. Naantali tunnetaan birgittalaisluostaristaan, kylpylaitostoiminnastaan sekä osin keskiaikaisperäisestä vanhastakaupungistaan. Historiatietoa on hyödynnetty Naantalin imagon rakentamisessa monin tavoin.

Usein paikkakuntaan liittyvän historiatiedon halutaan herättävän kiinnostusta matkailutarkoituksissa. Aineettomia ja aineellisia menneisyyden jälkiä hyödyntävästä kulttuuri-matkailusta on nopeasti muodostunut turismin suurin ja nopeimmin kasvava sektori (Timothy ym., 2009a, s. 3–7; Richards ym., 2001, s. 71–72; Poria ym., 2003, s. 239; Hovi, 2017,

s. 66–67). Trendi on tunnistettu Naantalissa, jossa paikallista historiaa ja kulttuuriperintöä on pyritty aktiivisesti tuotteistamaan matkailijoiden tavoittamiseksi (Helander ym., 2005; Naantalin kaupunginvaltuusto, 2015; Naantalin Matkailu Oy, 2018). Toiminnassa on kyse historiakulttuurista, jossa osa menneisyyden jäljistä tuotetaan symboleiksi, jotka edustavat nykyisyydelle ymmärrettävää menneisyyttä (Sivula, 2015, s. 56; Lehtonen, 2000, s. 21). On tärkeää huomata, että historiatietoisuutemme rakentuu sen materiaalin varaan, mitä historiakulttuuri meille kulloinkin tarjoaa (Löfström, 2010, s. 8–13). Siksi on pohdittava, mistä aineksista historiakulttuuri rakentuu.

Vuosina 1959, 1965 ja 1976 julkaistu Naantalin historia on tähän päivään mennessä laajin Naantalin kaupungista tuotettu tutkimukseen perustuva historian esitys. Historian laajuudella en tarkoita yksin teoksen fyysistä, vaan myös aineetonta kokoa. Teoksen ajallinen ulottuvuus keskiajalta toisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin kasvattaa sen varsinaista sivumääräänsä

suuremmaksi. Naantalın julkinen historiakulttuuri rakentuu vahvasti teoksessa esitetyn menneisyyden tulkinnan varaan. Tämä tarkoittaisi, että kaupungin julkinen historiakulttuuri on pysynyt miltei muuttumattomana yli 50 vuoden ajan.

Tässä artikkelissa esittelen *Naantalın historia* -teosta ja siinä esitettyjä käsityksiä Naantalista ja tarkastelen, miten ne toistuvat kaupungin julkisessa historiakulttuurissa. Kysyn, millaista historiaa Naantalista on kirjoitettu, miten tätä historiaa on käytetty paikallisen identiteetin rakennusaineena ja pohdin, millaisia vaikutuksia tällä on paikallisen kulttuuripolitiikan kannalta.

Historiakulttuuri ja historiatietoisuus

Historiakulttuurin ja historiatietoisuuden käsitteitä ei ole mielekästä erottaa toisistaan, vaan ne tulisi käsittää eri näkökulmina samaan ilmiöön. Historiakulttuuri voidaan nähdä päivittäisessä kulttuurissamme näkyvänä suhteena menneisyyteen. Historiakulttuurin synnyttämä historiatietoisuus puolestaan auttaa yhteisöjä ylläpitämään ajallisen jatkumon kokemusta ja vahvistaa tunnetta yhteisön jäsenten historiallisesta yhteenkuuluvuudesta (Torsti, 2003, s. 45–47, 50). Historiatietoisuuden avulla yhteisöt muovaavat itseään koskevia kertomuksia, joihin samastuminen synnyttää yhteisön historiallisen identiteetin (Ahonen, 1998, s. 24–25; Giddens, 1994, s. 75–135). Nämä kertomukset kiinnittävät yhteisön jäsenet jaettuun historiaan ja pitävät yhteisön koossa nykyhetkessä (Davis, 2018, s. 23). Kollektiivisessa identiteetissä on kysymys yhteisesti tunnistetuista merkityksistä, joita olemme rakentaneet itsemme ja toistemme tunnistamiseksi (Kaunismaa, 1997, s. 41).

Kertomusten kriittinen tarkastelu voi auttaa meitä vapautumaan niiden asettamista rajoituksista sekä ymmärtämään, miten kertomuksia voidaan käyttää vastuullisemmin. Matkailu ja paikallinen kulttuuriperintö liittyvät erottamattomasti toisiinsa. Matkailijoille esitellään kulttuuriperinnöksi kohotettuja aineellisia ja aineettomia kulttuurimuotoja, kuten maise-

mia, rakennuksia, esineitä, tapoja, käytäntöjä ja rituaaleja. Kulttuuriperinnössä on kyse menneisyyden jäljistä, jotka jokin taho on määritellyt erityisen tärkeiksi ja siten suojelemisen ja säilyttämisen arvoisiksi. Kulttuuriperintö on aina kosketuksissa omaan aikaansa, elävää ja alati uudistuvaa (Ilmonen, 2016, s. 12–13; Hovi, 2017, s. 66–67; Larsen, 2018, s. 29).

Kulttuuriperintöstatus voi lisätä paikan arvoa, synnyttää uusia työpaikkoja ja tulonlähteitä sekä turvata katoamassa olevien kulttuurimuotojen ja kohteiden säilymisen. Toisaalta kapean kulttuuriperintöpolitiikan on pelätty museoivan kulttuureja, asuinpaikkoja ja kulttuurin ilmentymiä. Pelko on herättänyt kysymyksiä siitä, miten kulttuuriperinnön arvot määritellään, kenen ääni merkitsee ja miten paikallisten huolenaiheet otetaan huomioon kulttuuriperintöä määriteltäessä ja hyödynnetessä (Hovi, 2017, s. 66–67; Larsen, 2018, s. 29). Keskusteluissa on noussut esiin kulttuurisen vastuullisuuden käsite, joka korostaa paikallisen kulttuurin ja paikallisten asukkaiden arvojen kunnioittamista sekä kulttuuriperinnön monimuotoisuuden edistämistä (García-Rosell, 2017, s. 229–230). Paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuudet ja matkailun rooli yhteisöjen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta ovat nousseet 2000-luvulla tärkeiksi tutkimuskohteiksi (Höckert, 2015, s. 27; Tuulentie, 2017, s. 210–211).

Emeritusprofessori Jorma Kalela tunnistaa kaksi väylää, joita pitkin ilmiöt ja asiat tulevat historioiksi. Näistä ensimmäinen on julkinen historiakulttuuri. Tällä Kalela viittaa virallisiin historiatulkintoihin, jollaisia sisältyy esimerkiksi presidenttien ja pääministerien puheisiin, koulujen oppikirjoihin ja viranomaisten pystyttämiin muistopatsaisiin. Toisesta väylästä Kalela käyttää nimitystä kansanomaisen historiakulttuuri, tarkoittaen tällä kotona ja työpaikalla kerrottua ja puhuttua, sukulaisilta ja lähiympäristöstä omaksuttuja näkemyksiä. Keskeistä molemmille historiakuviin päälähteille on asioiden ja ilmiöiden pitäminen muistamisen arvoisena tai historiaan liittyvää selitystä kaipeina (Kalela, 2001, s. 17–19).

Kunnissa tuotettu ja ylläpidetty julkinen

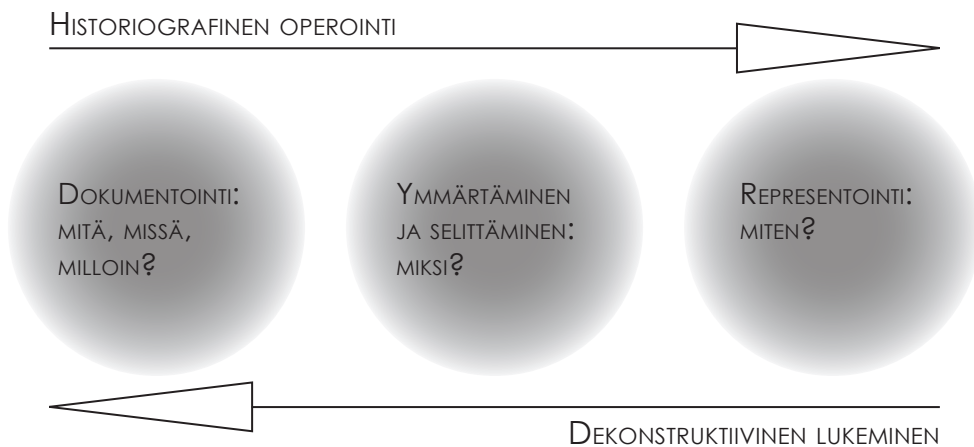
historiakulttuuri näyttäytyy muun muassa paikkakunnan ilmiössä, suojelupäätöksissä, kulttuuritapahtumissa, perinteissä, museoiden näyttelyissä sekä tavassa, jolla paikkakuntaa esitetään. Ne välittävät asukkaalle jatkuvaa ja toistuvaa kertomusta paikkakunnasta. Nämä kertomukset voivat parhaimmillaan kytkeytyä osaksi asukkaiden identiteettiä ja avata uusia paikkakunnan kokemisen mahdollisuuksia. Toisaalta imagoa palvelemaan ja matkailijoita houkuttamaan tuotetut kertomukset voivat yksinkertaistaa paikkakunnan yhteen muotiin, joka sulkee osan asukkaistaan ulkopuolelleen.

Kertomukset vaikuttavat paitsi käsityksiimme tulevaisuudesta, myös siihen, miten kiinnitymme menneisyyteen ja nykyhetkeen. Niillä on potentiaalia laajentaa tapojamme kokea, ajatella ja kuvitella tulevaa. Siksi on tärkeää, että tunnistamme tarinnankerrontaan kytkeytyvät mahdollisuudet, riskit ja rajoitukset. Kertomukset eivät vain kerro maailmasta jossa elämme, vaan myös luovat ja muokkaavat todellisuutta (Meretoja ym., 2018, s. 2–9). Historian välittämät kertomukset eivät tuota kulttuuriperintökohteita, vaan perintökohteiden tuottamiseen käytetään historiaa (Ilmonen, 2016, s. 12–13).

Historiografinen operointi ja dekonstruktioivinen lukeminen

Paikallisten menneisyyden tulkintojen kannalta tärkeässä asemassa ovat *Naantalın historian* kaltaiset suuret paikallishistoriat (Valkeapää, 2006, s. 80; Markkola ym., 2014, s. 7–8, s. 28–29; Sivula, 2015, s. 60–63). Paikallishistoriat nähdään usein käsikirjoina paikkakunnan menneisyyteen. Niitä hyödynnetään niin kouluopetuksessa, esitelmissä kuin viranhaltijoiden valmistelutöissä. Monet näistä paikallishistorioista on sekä tilattu että rahoitettu kuntien toimesta (Ahtiainen ym., 2010, s. 7–8, 21). Niin myös Naantalissa.

Naantalın kaupunginvaltuustossa virisi vuonna 1901 ajatus kaupungin historian tilaamisesta paikkakunnan juhluvuoden kunniaksi. Vuonna 1937 kaupunginvaltuusto nimitti historiatoimikunnan, jonka tavoitteena oli saattaa työ valmiiksi vuonna 1943 vietettävään kaupungin 500-vuotisjuhlaan mennessä. Toisen maailmansodan syttyminen hidasti historian valmistumista ja lopulta ehti kulua 75 vuotta ennen kuin kaupunkihistoria oli kokonaisuudessaan valmis. Kirjoittajien mukaan historian tilaamiseen vaikutti tarve tallentaa Naantalın maalaiskuntaan kytkeytyviä muistoja ja perinteitä (Innanmaa, 1965, s. 5; Suvanto, 1976, s. 7;

Kuva 1: Ricoeurin mukaan paikkansa pitävä menneisyyden tulkinta rakennetaan historiografinen operoinnin kolmella tasolla. Sivula kääntää mallin ylösalaisin ja lähestyy menneisyyden tulkintaa dekonstruktioivisesti.

Jäntere & Matinolli, 1959, s. 5). Lopputuloksena syntyi kolmiosainen *Naantalin historia*.

Tarkastelen Naantalin paikallishistoriaa professori Anna Sivulan kehittämää ja filosofi Paul Ricoeurin ajatukseen pohjautuvaa historiografisen operoinnin mallia noudattaen. Teoria pohjautuu Ricoeurin esittämään ajatukseen historiografisen operoinnin jakautumisesta kolmeen tasoon (Sivula, 2006, s. 38–40). Ricoeurin mukaan kaikissa tutkimukseen perustuvissa historian esityksissä on tunnistettavissa kolme tasoa, jotka erottavat tutkimuksellisen tekstin kaunokirjallisuudesta. Tasoissa on kyse tekstinominaisuuksista, joista rakentuva esitys on Ricoeurin mukaan omaksuttavissa paikkansa pitäväksi menneisyyden tulkinnaksi (Ricoeur, 2006, s. 146, 235).

Historiografisen operoinnin ensimmäinen taso on *dokumentaarin* taso. Tällä tasolla operoidessaan tutkija hyödyntää jälkiluonteisia tietolähteitä pyrkiessään vastaamaan menneisyyttä koskeviin kysymyksiin. Näiden tietolähteiden tarkoitus on osoittaa, mihin kirjoittaja väittämänsä perustaa sekä vastata kysymyksiin mitä, missä ja milloin (Ricoeur 2006, s. 178). Seuraavasta tasosta Ricoeur käyttää nimeä *ymmärtävä ja selittävä taso*. Taso toimii siltana väitettä dokumentoivan ja menneisyyttä representoivan tason välillä. Tällä tasolla kirjoittaja esittää miksi-kysymykseen monitahoisen siksi-vastauksen (Ricoeur 2006, s. 182–185; Sivula 2006, s. 48). Kolmas taso on *representaatiotas*. Tällä tasolla kirjoittaja tuottaa juonellisen esityksen, jota tarjotaan lukijan historiatietoisuuden rakennusaineeksi. Representaatiotason tehtävä on tuottaa vastaus miten-kysymykseen sekä antaa mielekkyys sille, millaiseksi historia on aikaisemmilla operoinnin tasoilla tuotettu. Sivula kääntää tämän mallin ylösalaisin ja lähestyy sitä dekonstruktiiivisesti (Sivula 2006, s. 45–46).

Sivulan mallia mukaillen aloitan analyysini representaatiotasosta, josta etenen ymmärtävän ja selittävän tason kautta historiankirjoituksen dokumentaariseen tasoon. Dekonstruktiiivisessa mallissa tutkijaa ohjaa kysymys, mitä elementtejä löytyy, kun teksti puretaan kolmella tasolla. Kysyn Naantalin paikallishistorialta, millaista

Naantalia historiassa esitetään, miten kirjoittajat ymmärtävät ja selittävät historian muutoksia ja eroja sekä miten kirjoittajat perustelevat esittämänsä tosiasiaväittämät. Menetelmän tarkoitus on kyseenalaistaa se, mikä ensikatsomalta näyttää itsestäänselvältä ja pakottaa tutkija kysymään, mitä tuo itsestäänselvältä vaikuttava sana tai lause todella merkitsee. Näin teoksesta on mahdollista nostaa esiin teemoja, jotka muuten jäisivät huomaamatta.

Menneisyyden tulkinnasta nykyisyyden rakennusaineeksi – paikallishistoria Naantalin historiakulttuurin lähteenä

Etsiessäni Naantalin historiasta historiografisen operoinnin representaatiotasoa kuvaavia elementtejä minua ohjasi kysymys, millaista Naantalia historiassa esitetään. Kenen historiasta esityksessä on kyse ja miten tämä esitys on juonennettu? Etsin vastauksia näihin kysymyksiin ja kirjasin ylös tyypillisiä, teoksessa usein toistuvia teemoja. Representaatiotasolla suoritettu tarkastelu paljastaa Naantalin historian noudattavan kansallisen historiakirjoituksen kaavaa. Kyse on kaupungin kehityskertomuksesta, joka värityy kansallisen metanarratiivin ohjaamaksi selviytymistarinaksi (ks. esim. Thijs, 2008; Saarelainen, 2012; Markkola ym., 2014; Tervonen, 2014).

Historiografisen operoinnin mallin ymmärtävällä ja selittävällä tasolla kiinnitin huomioni niihin käyttöyhteyksiin, joissa representaatiotasolla esitetyt tapahtumat saavat merkityksensä. Tällä tasolla paljastuu *Naantalin historian* operointi kolmella ajallisella tasolla: temaattisesti historia kattaa yli 500 vuotta kestäneen ajanjakson 1400-luvulta aina 1960-luvulle (Pentti, 2016, s. 9, 37). Näiden vuosien tapahtumat on puolestaan sijoitettu kansalliselle historiankirjoitukselle ominaisesti vuoden 1917 kontekstiin, jonka kirjoittajat ovat tuottaneet omasta ajastaan ja tutkimusperinteestään käsin (ks. esim. Tervonen, 2014, s. 158; Markkola ym., 2014, s. 17).

Pyrkiessäni tunnistamaan dokumentaarisen

tason ominaisuuksia *Naantalin historiassa* kiinnitin huomioni siihen, miten kirjoittajat dokumentoivat historiassa esittämänsä tosiasiaväitämät. Kirjoittajien tällä tasolla tekemät valinnat tukevat teoksen jo lähtökohtaisesti kansallista kontekstia. Dokumentaarisella tasolla tehtyjen valintojen seurauksena tutkimus edustaa perinteistä suurmies- ja tapahtumahistoriaa sivuuttaen suurelta osin tavalliset ihmiset ja arjen elinpiirin kaupungissa (Pentti, 2016, s. 43–50). Historiografisen operoinnin dekonstruktion avulla on mahdollista ymmärtää paitsi Naantalin historian, myös kansallisen historian kirjoituksen rajoituksia.

Kolmella tasolla tarkasteltuna Naantalin historia paljastuu kaupungin selviytymistarinaksi. Historia alkaa vuodesta 1443, jolloin Naantali perustetaan birgittalaisluostarin alaisuuteen. Kertomuksen ratkaiseva konflikti koetaan 1500-luvun puolivälissä, jolloin luostaritoiminta päättyy ja kaupungin olemassaolo on uhattuna. Kielteisen kehityksen katkaisee 1700-luvulla alkanut kylpylaitostoiminta, joka täyttää luostarin jättämän tyhjiön. Toisen maailmansodan myötä kylpylaitostoiminta päättyy ja kirjoittajien huomio kiinnittyy kaupungissa 1900-luvulla alkaneeseen teollistumiseen (Pentti, 2016, s. 51). Teollistuminen ja sitä seurannut ”suur-Naantalin” (Innanmaa, 1965, s. 523) synty ovat kertomuksen päätepiste, joka ratkaisee luostaritoiminnan päättymistä seuranneen konfliktin lopullisesti. Tätä tulkintaa kirjoittajat tarjoavat lukijan historiatietoisuuden rakennusaineeksi.

Sama narratiivi, teollisuutta lukuun ottamatta, toistuu kaupungin julkisessa historiakulttuurissa. Käyttökelpoisiksi historiakulttuurin rakennusaineiksi valitut luostarimenneisyys, keskiaikainen kaupunkistatus ja kylpyläturismi antavat kaupungille omintakeisen leiman, johon sisältyy nostalgiaa ja menneen maailman lumoa. Kaupungin lähihistoriaa ja kiistanalaisempaa menneisyyttä edustava teollistumisen ajanjakso on puolestaan unohtunut tai unohdettu (Pentti, 2016, s. 38–65).

Paikallisen kulttuuriperinnön suojelun, säilyttämisen ja ylläpitämisen syyt ovat usein moninaisia. Prosessin taustalla saattaa vaikuttaa halu tuottaa ja kokea nostalgiaa, pyrkimys

taiteellisten arvojen turvaamiseen tai ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen. Yhä useammin motiivina on alueen taloudellisen kasvun tavoittelu, sillä kulttuuriperinnön on huomattu houkuttavan matkailijoita (Timothy ym., 2009b, s. 20). Kulttuurimatkailun kasvavilla markkinoilla kulttuuriperinnöstä on tullut arvokasta ja paikallista kulttuuria on ryhdytty kaupallistamaan ja rekonstruoimaan potentiaalisia kuluttajia varten (George, 2010, s. 3, 14–15; Kaipainen, 2015, s. 65). Paikallishallinnot osallistuvat aktiivisesti paikallisen perinnön tuotteistamiseen tavoitellessaan turismin tuomaa taloudellista kasvua (Chabra ym., 2003, s. 703; George, 2010, s. 14–15). Myös Naantalissa menneisyyshilmiä tuottamalla ja käyttämällä on pyritty paikkakunnan suotuisaan taloudelliseen kehitykseen (Naantalin kaupunginvaltuusto, 2015; Naantalin Matkailu Oy, 2018).

Menneisyyden jäljestä museon myyntituotteeksi

Erityisesti Naantalin luostarimenneisyys on teema, josta matkailijat ovat usein kiinnostuneita. Vastauksena kysyntään Naantalin museossa on pyritty kehittämään moninaisia tapoja kertoa elämästä birgittalaisluostarissa ja sen aikaisessa kaupungissa. Luostarimenneisyys on esillä museon pysyvässä näyttelyssä, jossa menneisyyttä representoidaan pienoismallien, miniatyyrihahmojen, kuvien ja tekstien avulla. Kirkon ympäristössä kuljettavalla kuuntelukävelyllä on puolestaan mahdollista kuulostella, millaisia ääniä keskiajan Naantalissa on saatanut kuulua (Pentti, 2016, s. 54–55; Naantalin kaupunki, 2017a). Keskiaikainen menneisyys on tuotteistettu museossa taitavasti myös myyntituotteeksi. Arkeologisten kaivausten yhteydessä löytyneestä muottikivestä on valmistettu kaulakoruksi muunnettu kopio museokaupassa myytäväksi. Näin museon kävijät voivat halutesaan ostaa palan kaupungin keskiaikaista menneisyyttä mukaansa (Pentti, 2016, s. 57).

Keskiaika kulttuuritapahtumien keskiössä

Suomessa harvinainen keskiaikainen kaupunkistatus on tärkeä osa kaupungin nykyistä imagoa (Pentti, 2016, s. 55–59). Sen on huomattu tuovan kaupungille näkyvyyttä: sana keskiaika saa alueelliset ja valtakunnalliset tiedotusvälineet uutisoimaan ja ihmiset kiinnittämään uutiseen huomiota (Valkeapää, 2006, s. 89). Naantalissa esimerkiksi kaupunkiprivilegioiden myöntäminen tiettyinä hetkenä koetaan niin tärkeänä, että sen muistamisesta on tehty käytäntö. Kuningas Kristoffer antoi 23. elokuuta vuonna 1443 suostumuksensa Naantalin Ailostenniemen perustettavalle luostarille ja myönsi sen alaisuuteen perustettavalle kaupungille kaupapaikan privilegiot. Päivä on katsottu kaupungin syntymäpäiväksi ja sitä juhliitaan vuosittain moninaisin kulttuuritapahtumin.

Rakennettu kulttuuriperintö kaupungin kuvastona

Luostaritoiminnan päätyttyä Ailostenniemellä sijaitseva kirkko palveli edelleen kirkollisten toimitusten paikkana. Kirkko on yhä käytössä ja se on ainut luostarista jäljelle jäänyt rakennus. Museovirasto on tunnustanut Naantalin kirkon ja sitä ympäröivän puistomaisen alueen valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (Museovirasto 2009a). Myös Naantalin vanhakaupunki ja sen läheisyydessä sijaitsevat kylpyläkauteen liittyvät rakennukset ovat saaneet Museoviraston tunnustuksen (Museovirasto 2009b). Kansantaloustieteilijä Jouni Kaipaisen mukaan kulttuuriperintö on keskeinen kulttuuripoliittinen väline alueellisen erityisyyden rakentamisessa. Rakennettu kulttuuriperintö on tunnistettu hyväksi erottautumisen välineeksi, joten paikalliset viranomaiset tukevat paikan merkkien ehostamista (Kaipainen, 2015, s. 66–67). Vanhankaupungin ja kirkon erityisyys on tunnistettu Naantalissa ja ne edustavat kuvastoa, jota käytetään mielellään Naantalista ulospäin viestittäessä. Kohteet edustavat Naantalin kiistatta tunnistettavimpia maamerkkejä.

Menneisyys tulevaisuusvisioissa – historian käyttö kaupungin viestinnässä ja strategiassa

Naantalin julkiseen historiakulttuuriin tutustuakseen ei ole välttämätöntä vieraillla kaupungissa, sillä historiakulttuurin rakennusaineokset ovat läpinäkyvästi läsnä myös kaupungin tiedotuksessa ja viestinnässä (Pentti, 2016, s. 54–61). Ulkoisen markkinoinnin ja imagonrakennuksen välineenä tärkeässä asemassa ovat erityisesti kaupungin verkkosivut (Louekari, 2009, s. 205–206). Naantalin verkkosivuilla kaupungin historian kerrotaan alkaneen 1400-luvulla, jolloin Ailostenniemen perustettiin luostari ja sen alaisuuteen kaupunki (Naantalin kaupunki 2017b). Kertomus noudattaa Naantalin historian juonta. Luostarimenneisyyttä ja kylpylatoimintaa representoidaan verkkosivuilla myös kuvien avulla.

E erityisen kiinnostava on kaupungin verkkosivulta löytyvä maininta, jonka mukaan Naantali ”ei ole unohtanut nunnaluostariaan”. Verkkosivuilla luostarin kerrotaan olevan tärkeä osa kaupungin nykyisyyttä ja tulevaisuuden mahdollisuuksia (Naantalin kaupunki 2017b). Verkkosivuilla ei esitetä vain luostarin ja kaupungin historiaa, vaan teemat kytetään aktiiviseksi osaksi kaupungin nykyisyyttä ja tulevaisuusvisioita. Myös kaupungin tuoreimmassa strategiassa Naantalin vahvuudeksi luetaan alueen omaleimainen historia. Vaikka strategiat eivät usein sellaisenaan muutu toiminnaksi, sosiaalisiksi prosesseiksi tai rakenteiksi, on historian limittyminen osaksi strategiaa kouriintuntuva osoitus historioiden välittämien kertomusten poliittisesta ja kulttuurisesta allasta.

Myös Ulvilassa ja Raumalla keskiaikaa on käytetty tukemaan kaupungin strategiaa. Ulvilan ja Rauman historiakulttuuria tutkineen Leena Valkeapään mukaan keskiaikaa käytetään kaupunkien nykyisyyden tukemiseen. Kuntien verkkosivuilla mainitaan keskiajasta ja ylipäätään menneisyydestä asioita, jotka sopivat kaupunkien strategioihin (Valkeapää, 2006, s. 89–90). Valkeapään mukaan ulvilalaisuudeksi yritetään tuottaa vanhan kaupungin identiteettiä puhumalla keskiaikaisesta perinteestä

ja käyttämällä menneisyydestä tulkintaa, joka perustuu tiedolle 1300–1500-luvuille sijoituneesta kaupunkivaiheesta (Valkeapää, 2006, s. 89–90). Niin Naantalin, Ulvilan kuin Rauman strategiat edustavat kulttuuripolitiikan kentillä tapahtunutta muutosta kohti kulttuurin taloudellista käytettävyyttä korostavia diskursseja (ks. esim. Ilmonen, 2009, s. 44–45). Naantali ja sen julkinen historiakulttuuri ovat tyypillisiä esimerkkejä Suomen keskiaikaisten kaupunkien joukossa.

Kenen Aurinkokaupunki? – Naantali kotiseutuna ja matkakohteena

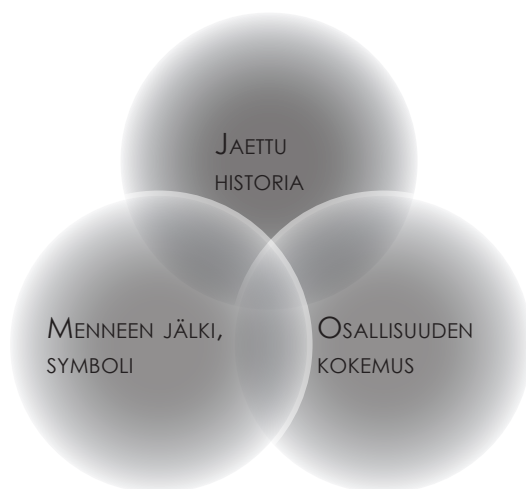
Erilaisten kulttuurilaitosten ja kulttuuripalveluiden on katsottu vahvistavan ja parantavan paitsi kaupungin imagoa, myös sen identiteettiä (Kainulainen, 2005, s. 47). Kotiseutumuseot, kotiseutupäivät ja muu kotiseudun ympärille rakennettu paikallisuustoiminta luo tietoisesti tai tiedostamatta kuvaa jonkinlaisesta kuvitellusta yhteisöstä, jonka kautta toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat asettaa itsensä historialliseen jatkumoon (Mäkinen, 2007, s. 21). Historiaansa käyttämällä kunnat pyrkivät kiinnittämään asukkaansa yhteisen kulttuuriperinnön tukemaan identiteettiä (Siivonen, 2009, 68; Mäkinen, 2007, s. 29). Parhaimmassa tapauksessa historiakulttuurin tuotteet toimivat kollektiivisesti jaettuina kertomuksina ja paikkakuntalaisten yhteenkuuluvuutta tuottavana ja ylläpitämänä resurssina (Sivula, 2015, s. 64; Mäkinen, 2007, s. 20, 120; Hieta ym., 2015, s. 316).

Kulttuuripolitiikan kannalta ongelmallista on se, että kunnat ovat samanaikaisesti sitoutuneet markkinamenestyksen tavoitteluun ja paikallisen identiteetin tukemiseen ja tuottamiseen. Kunnista pyritään luomaan toisaalta yhteisöllisyyden ja kotoisuuden, toisaalta menestyksen ja dynamiikan mielikuvia. Simo Häyrysen mukaan todellisuus ei ole tällöin enää tärkeää, vaan saattaa osoittautua jopa haitalliseksi markkinaorientoituneen tulosajattelun näkökulmasta (Häyrynen, 2006, s. 213). On vaara, että paikkakuntalaisten henkilökohtaiset

kokemukset irtoavat keinotekoisesti luodusta paikallisuusmielikuvasta ja paikallisuus jää julkisen representaation tasolle (Mäkinen, 2007, s. 114; Ilmonen, 2009, s. 55; Ilmonen, 2016, s. 21). Vaikka kaikki identiteetit ovat jossain määrin manipuloituja, on niiden oltava kosketuksissa myös reaali maailmaan, mikäli ihmisten halutaan todella kiinnittyvän niihin (Paasi, 2003, s. 478; Häyrynen, 2006, s. 196). Myyvä perinne voi myös edellyttää muiden, kilpailevien mutta yhtä oikeutettujen identiteettitulkintojen sivuuttamista (Häyrynen, 2006, s. 213).

Ihmiset pyrkivät hahmottamaan itseänsä ja elämäänsä käytettävissä olevien kertomusten avulla. Näiden kertomusten luonteeseen kuuluu, että ne uudistuvat, elävät ja muuttuvat jatkuvasti. Ne eivät sijaitse tyhjiössä, vaan muovautuvat yhä uudelleen ja uudelleen henkilökohtaisten ja yhteisöllisten kokemusten mukana (Webster ym., 2007, s. 2–3). Perinteisesti kertomuksilla on ajateltu olevan alku, keskikohta ja loppu; kun kertomus on päättynyt, paljastuu, mistä lopulta oli kyse (Cavarero, 2000, s. 123).

Naantalin historiakulttuurin rakennusaineksi on omaksuttu historia, joka on ajateltu muuttumattomaksi, jo päättyneiden tapahtumien sarjaksi. Naantalissa kaupungin julkinen historiakulttuuri on pysynyt miltei muuttumattomana yli 50 vuoden ajan (Pentti, 2016, s. 66–76). Ongelmaksi muodostuu, ettei Naantalin julkinen historiakulttuuri reagoi omaan aikaansa. Se ei jätä tilaa kulttuuriperintöprosesseille ja identiteettien uudelleenmäärittelylle. Todellisuudessa kertomus paikkakunnasta elää, muuttuu ja on alati liikkeessä. Loppuja ei ole. Vuosikymmeniä muuttumattomina pysyvät historiakäsitykset ovat johtaneet kaupungin sisäisiin autostereotypioihin (Pentti, 2016, s. 68). Stereotypiat esittävät kohteen erityispiirteet luonnollisina ja pysyvinä sekä määrittelevät yhteisölle rajat, jotka ovat kiinteitä, selvärajaisia ja joustamattomia. Toiminta kytkeytyy usein valtarakenteisiin ja on osa sosiaalisen ja symbolisen järjestyksen ylläpitoa. Sitä, mikä on ”poissa paikoiltaan”, pidetään helposti uhkaavana tai vaarallisena (Sassi, 2002, s. 64). Julkisen historiakulttuurin määrittelemä naantalilaisuus rakentuu ulossulkevalle ajatukselle yhdestä ja

Kuva 2: Kulttuuriperintö rakentuu osallisuuskokemuksista, jaetusta historiasta ja omaksi koetun menneisyyden aineellisista tai aineettomista jäljistä. Kolmen ympyrän leikkausalueella on käynnissä kulttuuriperintöprosessi.

oikeasta kulttuurista.

Osallisuus on noussut keskeiseksi teemaksi 2010-luvun kulttuuripoliittisissa keskusteluissa. Valtaistumisen käsitteeseen linkittyvä osallisuus pitää sisällään sekä tunnetta että toimintaa: tunnetta kuulumisesta sekä vaikuttamiseen osallistumista. Kuulumisen tunteeseen ja mahdollisuuteen osallistua vaikuttavat paitsi yksilön voimavarat myös yhteiskunnan tarjoamat resurssit ja asenneilmapiiri. Osallisuuden vastakohtana on puhuttu usein syrjäytymisestä. Terminä syrjäytymisen on katsottu viittaavan yksilön omaan toimintaan, vaikka laajemmat yhteiskunnalliset eriarvoisuuden rakenteet huomioon ottaen tulisi puhua syrjäytetyksi tulemisestä. Osallisuuden kokemuksellisuutta ajatellen harva kokee itsensä syrjäytyneeksi vaan pikemminkin syrjään jätetyksi (Sassi, 2002, s. 59; Honkasalo ym., 2015, s. 25; Virolainen, 2015, s. 102).

Ihmisille on tärkeä kokea kuuluvansa johonkin paikkaan, ja he kiinnittyvät paikkaan historioiden kautta. Kunnallisessa kontekstissa tämä tarkoittaa eräänlaista hallinnan tunnetta ja kokemusta symbolisesta omistajuudesta kotikuntaa kohtaan (Mäkinen, 2007, s. 21, 27, 108–111). Vaikka paikallisuus ja paikalliskult-

tuurit yhdistetään yhä useammin matkailun, on arjen tuotteistamisen on tapahduttava paikallisten asukkaiden ehdoilla (Hakkarainen ym., 2017, s. 9–13). Tämä edellyttää, että kunnat ovat tietoisia siitä, millaista historiaa ne käyttävät identiteettiensä rakennusaineena. Paikallishistoriallisena teoksena *Naantalın historia* tarjoaa yhden mahdollisen tavan jäsentää todellisuutta ja rakentaa paikallista identiteettiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että se olisi ainoa ja oikea kyseisessä kulttuurissa saatavilla oleva tapa hahmottaa todellisuutta.

Kertomuksilla on valtaa laajentaa tai köyhdyttää mahdollisen tajuamme. Mahdollisuuden tajuinen yksilö kykenee tunnistamaan todellisuudessa piileviä mahdollisuuksia ja ajattelemaan, miten asiat voisivat olla toisin. Omaksumamme menneisyyden tulkinnat vaikuttavat siihen, mitä näemme mahdollisena nykyhetkessä (Meretoja, 2018, s. 299–301). Siksi ei ole yhdentekevää, millaisia historioita kunnat käyttävät identiteettiensä rakennusaineena.

Ricoeur korostaa, että jokainen kertomus on mahdollista kertoa toisin. Samoista menneisyyden tapahtumista voidaan esittää lukuisia toisistaan poikkeavia tulkintoja. On tärkeää, että yksilöt ja yhteisöt saavat määritellä oman his-

toriansa, sillä näiden kertomusten varaan rakentuu yhteisön kollektiivinen muisti (Ricoeur, 1999, s. 7–9). Naantalissa olisi hyödyllistä pohtia nykyhetkestä käsin, keitä me olemme ja millaisen historian tulosta tämä on.

Yhteisöllinen historia haastaa vakiintuneita historiatulkintoja

Naantalın tilannetta voidaan ryhtyä ratkaisemaan soveltamalla siihen Anna Sivulan erittelemiä identiteettityökaluja. Sivula on tunnistanut kolme identiteettityökalua, joilla kulttuuriperintöprosessia ylläpitävät yhteisöt operoivat. Näitä ovat jaettu historia, osallisuuskokemus sekä jaetun historian todisteina toimivat menneisyyden jäljet ja symbolit.

Jaettu historia tarkoittaa sitä menneisyyden tulkintaa, jonka yhteisön jäsenet jakavat keskenään ja jota he esittelevät ulospäin omana historianaan. Jaettua historiaansa käyttämällä yhteisö määrittelee, mitkä menneisyyden jäljet ovat säilyttämisen ja suojelun arvoisia ja mitä puolestaan voidaan unohtaa tai himmentää pois. Jaettu historia on Sivulan sanoin sekä inklusiivista että eksklusiivista: historia kiinnittää aiempaa vahvemmin yhteisön jäseniksi ne, jotka kokevat osallisuutta historialla merkitystä menneisyydestä ja korostaa niiden ulkopuolisuutta, jotka eivät ole osallisia. Osallisuuskokemuksella Sivula tarkoittaa kulttuuriperintöyhteisön jäsenten kokemaa osallisuutta paitsi jaetusta historiasta, myös tämän historian esittämän menneisyyden symboleista ja jäljistä. Nämä menneisyyden jäljet ja symbolit toimivat jaetun historian todisteina (Sivula, 2015, s. 64–65).

Kunnat näyttäisivät jossain määrin operoivan Sivulan mallin kaltaisilla identiteettityökaluilla tuottaessaan paikallista historiakulttuuria ja kulttuuripolitiikkaa, mutta operointi ei ole reflektointia. Jaettu historia on rinnastettavissa kunnan itsestään omaksumaan ja hyväksymään menneisyyden tulkintaan. Usein tähän rooliin asettuvat paikallishistoriat, joista valtaosa on sekä rahoitettu että tilattu kuntien toimesta. Paikallishistorioihin tukeutuen kunnat nostavat esiin menneisyydestä merkittäviksi katsomiaan

symboleja. Ongelmallista on, jos historia joka yhteisön on tarkoitus jakaa, on tuotettu ilman kuntalaisten riittävää osallistamista. Auktoriteettiasemasta määritelty kunnallishistoria ei riitä synnyttämään osallisuuskokemusta.

Menneisyyden symbolit, joiden taustalta puuttuu osallisuuskokemus, eivät riitä identiteetin rakennusaineiksi. Identiteettien perustana eivät ole ylhäältä annetut abstraktit sloganit, vaan ne rakentuvat sosiaalisille ja kulttuurisille käytännöille, diskursseille ja toiminnalle (Paasi, 2003, s. 478; Mäkinen, 2007, s. 20–21, 120). Osallisuuden kokeminen niin jaetusta historiasta kuin tämän historian esittämän menneisyyden symboleista ja jäljistä on mahdollista vain, jos ihmiset saavat olla itse mukana määrittämässä oman kotiseutunsa kulttuuria ja siten kulttuuripolitiikkaa. Vastavuoroisesti kulttuuripolitiikasta vastaavien viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden on ymmärrettävä, millaisessa yhteisössä he operoivat ja missä määrin sen jäsenet ovat edustettuina.

Mikäli historioiden halutaan tarjoavan kuntalaisille työkaluja identiteettien ja yhteisöllisyyden rakentamiseen on tulevaisuudessa tärkeää, että paikallisyhteisöt kiinnitetään alusta alkaen historioiden tuottamiseen. Vain näin historia on mahdollista rakentaa palvelemaan sitä yhteisöä, jonka menneisyydestä se kertoo. Historian kirjoittajien on opeteltava tuntemaan kunnan viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä laajempi kulttuuriperintöyhteisö ja kysyttävä, mikä heidän menneisyydessään on tärkeää. Paikallinen kulttuuriperintö katoaa nopeasti, elleivät paikalliset ihmiset kytke sitä osaksi omaa identiteettiään. Yhteisöllisen historian avulla voidaan paitsi tukea paikallisten asukkaiden identiteettityötä, myös rakentaa merkitys sellaisille menneisyyden jäljille, jotka ilman historiallista kontekstia jäisivät käsittämättömiksi ja selittämättömiksi. Kun menneisyyden jäljille rakennetaan historiallinen merkitys, niistä tulee kulttuuriperintöä (Sivula, 2017, s. 8–10).

Suomessa paikallishistoriat ovat perinteisesti noudattaneet kansallisen historian kirjoituksen kaavaa, jossa nationalistinen näkökulma on ohjannut niin aiheiden kuin aineistojen tulkintaan. Paikallishistorialle tämä konteksti

on marginaalinen ja kertoo enemmän omasta ajastaan kuin historioitavasta menneisyydestä. Tästä huolimatta *Naantalın historian* kaltaiset suuret kaupunkihistoriat ovat saaneet keskeisen roolin paikallisissa menneisyyden tulkinnoissa. On todennäköistä, että Naantalın tavoin monissa Suomen kunnissa ja kaupungeissa julkisen historiakulttuurin kertomusytimen muodostavat kansallisen historiankirjoituksen kaavaa noudattavat paikallishistoriat. Vaikka artikkelin empiirisen kuvauksen voidaan olettaa olevan jossain määrin yleistettävissä, ei tuloksia voida sellaisenaan siirtää muiden kuntien ja kaupunkien kontekstiin. Artikkelissa olen pyrkinyt lisäämään rajallista ymmärrystä ilmiöstä, josta tarvitaan kipeästi lisää tutkimusta. Tavoitteeni on edistää paikallishistorioiden yhteisöllisyyttä ja normalisoida yhteisöllisen paikallishistorian menetelmiä.

Tutkimustieto voi avata keskustelua siitä,

miten kulttuuriperintöä määritellään, hyödynnetään ja ylläpidetään sen henkisesti ja kavan kulttuuriperintöyhteisön kanssa. Kulttuuripolitiikan näkökulmasta keskeistä on paitsi pyrkimys kulttuuriperintöprosessien demokratisointiin, myös kulttuuriperintöön liittyvän ymmärryksen ja sensitiivisyyden lisääminen poliittishallinnollisissa instituutioissa (Larsen, 2018, s. 31). Samalla tarvitaan lisää ymmärrystä siihen, miten uudenlaiset kulttuuriin osallistumisen muodot muuttavat kulttuurikäyttäytymistä ja -käsitystä, sekä siihen, mitä tämä tarkoittaa kulttuuripolitiikan kannalta (Virolainen, 2015, s. 104; Sassi, 2002, s. 58). Varmaa kuitenkin on, että tulevaisuudessa kunnilta ja kaupungeilta tarvitaan halua ja kykyä luovuttaa päätösvaltaa paikallisille kulttuuriperintöyhteisöille kotiseutujen tuottamisessa.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimusaineisto

- Innanmaa, K. (1965). *Naantalın historia 3. Suomen sodasta itsenäisyyden aikaan. Naantalın kaupunki*: Turku.
- Jäntere, K. & Matinelli, E. (1959). *Naantalın historia 2. Kaupunki ja seurakunta luostariajan lopusta Suomen sotaan. Naantalın kaupunki*: Turku.
- Suvanto, S. (1976). *Naantalın historia 1. Keskiaika ja 1500-luku. Turku: Naantalın kaupunki*.

Tutkimuskirjallisuus

- Ahonen, S. (1998). *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa. Suomen historiallinen seura*: Helsinki.
- Ahtiainen, P. & Tervonen, J. (2010). *Paikallishistorian pitkä kaari – ja tulevan akateemikon kri-*

- ittinen katse*. P. Ahtiainen & J. Tervonen (toim.). *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja*. (27–90). Vastapaino: Tampere.
- Cavarero, A. (2000). *Relating Narratives. Storytelling and selfhood*. Routledge: Abingdon.
- Chhabra, D., Healy, R. & Sills, E. (2003). Staged Authenticity and Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research*, 30 (3), 702–719. DOI: 10.1016/S0160-7383(03)00044-6
- Davis, C. (2018). Truth, Ethics, Fiction. Responding to Plato's Challenge. H. Meretoja & C. Davis (toim.). *Storytelling and Ethics. Literature, Visual Arts and the Power of Narrative*. (23–36). Routledge: Abingdon.
- Garcia-Rosell, J. (2017). Vastuullinen matkailu. J. Edelheim & H. Ilola (toim.). *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. (229–234). Lapland University Press: Rovaniemi.

- George, W. (2010). Intangible cultural heritage, ownership, copyrights, and tourism. *International Journal of Culture Tourism and Hospitality Research*, 4 (4), 376–388. DOI: 10.1108/17506181011081541
- Giddens, A. (1994). *Life in Post-Traditional society. Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Polity Press: London.
- Hakkarainen, M. & Haanpää, M. & Ilola, H. (2017). Johdanto. M. Hakkarainen & M. Haanpää & H. Ilola (toim.) *Paikallinen arki matkailussa*. (8–13). Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti: Rovaniemi.
- Honkasalo, M. & Laukkanen, A. (2015). Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvointia edistämässä. Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuuden arviointi EU-hankkeissa. *Kulttuuripoliittikan tutkimuksen vuosikirja 2015*. Kulttuuripoliittikan tutkimuksen seura ry. DOI: <https://doi.org/10.17409/kpt.v1i1.100>
- Hovi, T. (2017). Kulttuurimatkailu. J. Edenheim & H. Ilola (toim.) *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. (64–69). Lapland University Press: Rovaniemi.
- Häyrynen, S. (2006). *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripoliittikka*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Höckert, E. (2015). *Ethics of hospitality. Participatory Tourism Encounters in the Northern Highlands of Nicaragua*. Lapin yliopisto: Rovaniemi.
- Ilmonen, K. (2009). Kulttuuri ja aluekehittäminen. Konflikteja ja kommunikaatiota. M. Grahn & M. Häyrynen (toim.) *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit*. (44–61). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Ilmonen, K. (2016). *Kulttuuriperintö maaseudun matkailuyritysten tuotteissa ja palveluissa*. Jyväskylän yliopisto: Kokkola.
- Kaipainen, J. (2015). Maaseudun kulttuuriperinnön hyödyntäminen. *Maaseudun uusi aika*, 3/2015, 65–74. URL: www.mua-lehti.fi/maaseudun-kulttuuriperinnon-hyodyntaminen/
- Kainulainen, K. (2005). *Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä*. Tampereen yliopisto. URL: <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6439-7>
- Kalela, J. (2001). Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. J. Kalela & I. Lindroos (toim.) *Jokapäiväinen historia*. (11–25). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Kaunismaa, P. (1997). Mikä on kollektiivinen identiteetti. K. Virtapohja (toim.) *Puheenvuoro- ja identiteettistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Atena Kustannus Oy: Jyväskylä.
- Larsen, P. (2018). *Democratic heritage and heritage-based democracies*. URL: www.researchgate.net/publication/325012777
- Lehtonen, M. (2000). *Merkitysten maailma*. Vastapaino: Tampere.
- Louekari, S. (2009). Satakunta esitettynä maise- mana. M. Grahn & M. Häyrynen (toim.) *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit*. (194–214). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Löfström, J. (2010). Historian valokeilassa. *Museo*, 3/2010, 8–13. Suomen Museoliitto: Helsinki.
- Malmivirta, H. & Taivainen, A. (2012). Muutoksen mahdollisuus. H. Malmivirta & A. Taivainen (toim.) *Merkittävien ihmisten yhteiskunta. Hymykuopat-hanke kunnan tarpeisiin vastaajana*. (8–11). Salon kaupunki, kulttuuripalvelut: Salo.
- Markkola, P. & Snellman, H. & Östman, A. (2014). *Kotiseutu ja kansakunta. Miten suomalaista historiaa on rakennettu*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Meretoja, H. (2018). *The Ethics of Storytelling. Narrative Hermeneutics, History, and the Possible*. Oxford University Press: New York.
- Meretoja, H. & Davis, C. (2018). Introduction. H. Meretoja & C. Davis (toim.) *Storytelling and Ethics. Literature, Visual Arts and the Power of Narrative*. (6–26). Routledge: Abingdon.
- Museovirasto. (2009a). *Naantalin kirkko ja Ailos- tenniemi*. (Haettu 1.4.2018.) URL: www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1789
- Museovirasto. (2009b). *Naantalin vanhakaupunki*. (Haettu 1.4.2018.) URL: www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1787
- Mäkinen, M. (2007). *Kotikunta kaupunginosaksi. Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä*. Jyväskylän yliopisto. URL: <http://urn.fi/URN:NBN:fi- jyu-2007489>
- Naantalin kaupunginvaltuusto. (2015). *Naantalin kaupunkistrategia 2020. Kaikkien Kultaranta*. URL: issuu.com/naantalin_kaupunki/docs/naantalin_kaupunki_210x210_1-12_iss
- Naantalin kaupunki. (2017a). *Kaukuja keskiajal- ta -kuuntelukävely*. (Haettu 1.4.2018.) URL: www.naantali.fi/kulttuuri/nlin_museo/fi_FI/kaukuja_keskiajalta/
- Naantalin kaupunki. (2017b). *Historia*. (Haettu 1.4.2018.) URL: www.naantali.fi/Kunta-info/historiaa/fi_FI/naantalin_historia/
- Naantalin Matkailu Oy. (2018). *Omaperäinen Naantali year-round/365. Naantalin Matkailun masterplan*. URL: <http://aleksis.naantali.fi/>

- poytakirjat/kokous/20182892-4-1.PDF
- Paasi, A. (2003). Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography*, 27 (4), 475–485. URL: <https://doi.org/10.1191/0309132503ph439pr>
- Pentti, P. (2016). *Menneisyyden tulkinnasta nykyisyyden rakennusaineeksi: Naantalin kaupungin historiakulttuurin tarkastelua yhden paikallishistorian kautta*. Turun yliopisto. URL: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016102525588>
- Poria, Y. & Butler, R. & Airey, D. (2003). The Core of Heritage Tourism. *Annals of Tourism Research*, 30 (1), 238–254. URL: <http://epubs.surrey.ac.uk/id/eprint/1103>
- Richards, G. & Goedhart, S. & Herrijgers, C. (2001). The Cultural Attraction Distribution System. G. Richards (toim.) *Cultural Attractions and European Tourism*. (71–89). CABI: Wallingford.
- Ricoeur, P. (1999). Memory and Forgetting. R. Kearney & M. Dooley (toim.). *Questioning Ethics. Contemporary Debates in Philosophy*. Routledge: Padstow.
- Ricoeur, P. (2006). *Memory, history, forgetting*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Saarelainen, J. (2012). Konteksti ja kontekstuaalisoinninen. A. Nivala & R. Mähkä (toim.) *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. 244–268. Turun yliopisto: Turku.
- Sassi, S. (2002). Kulttuurinen identiteetti ja osallisuus. Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.). *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. 58–74. Gaudeamus: Helsinki.
- Siivonen, K. (2009) Osallistava kulttuurituotanto. Pohdintaa kulttuurisesta kestävydestä. Grahn, M. & Häyrynen, M. (toim.). *Kulttuurituotanto. Kehykset käytäntö ja prosessit*. 137–162. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Sivula, A. (2006). *Kysymyksiä ja voimavivoja. March Blochin historiantutkimuksellisen tuotannon metodologinen perintö*. Väitöskirja. Turun yliopisto: Turku.
- Sivula, A. (2015). Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina: Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*, 56–69.
- Sivula, A. (2017). Monipaikkainen Merikarvian kulttuuriperintöyhteisö, monen kirjoittajan teos, moniääninen historia. A. Sivula & R. Haanpää & A. Ruohomäki (toim.) *Kuunarinkrssi. Merikarvialaisten historiaa 1860-luvulta 2000-luvulle*. 8–12. Merikarvian kunta: Merikarvia.
- Tervonen, M. (2014). Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta. P. Markkola & H. Snellman & A. Östman (toim.) *Kotiseutu ja kansakunta. Miten suomalaista historiaa on rakennettu*. (137–162). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Thijs, K. (2008). The Metaphor of the Master: 'Narrative Hierarchy' in National Historical Cultures of Europe. S. Berger & C. Lorenz (toim.) *Contested nation. Ethnicity, class, religion and gender in national histories*. (60–74). European Science Foundation: Basingstoke.
- Timothy, D. & Nyaupane, G. (2009a). Introduction: Heritage tourism and the less-developed world. D. Timothy & G. Nyaupane (toim.) 2009: *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World. A Regional Perspective*. (3–19). Routledge: New York.
- Timothy, D. & Nyaupane, G. (2009b). Protecting the past. Challenges and opportunities. D. Timothy & G. Nyaupane (toim.) 2009: *Cultural Heritage and Tourism in the Developing World. A Regional Perspective*. (20–41). Routledge: New York.
- Torsti, P. (2003). *Divergent Stories, Convergent Attitudes. A study on the presence of history, history textbooks and the thinking of youth in post-war Bosnia and Herzegovina*. Kustannus Oy Taifuuni: Helsinki.
- Tuulentie, S. (2017). Matkailun sosiologia. J. Edenheim & H. Ilola (toim.) *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. (207–211). Lapland University Press: Rovaniemi.
- Valkeapää, L. (2006). Käyttökelpoinen keskiaika. *Historiakulttuuria nykypäivän Ulvilassa ja Raumalla. Alue ja Ympäristö*, 35 (2), 79–91. URL: <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64300>
- Violainen, J. (2015). Näkökulmia osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen taiteen ja kulttuurin kentällä. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*, 100–107. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry. DOI: <https://doi.org/10.17409/kpt.v1i1.103>.
- Webster, L. & Mertova, P. (2007). *Using Narrative Inquiry as a Research Method. An introduction to using critical event narrative analysis in research on learning and teaching*. Routledge: Padstow.

Pia Hovi-Assad

PORIN KARJARANNAN ASUNTOMESSUALUEEN TAIDEKILPAILU

Tavoitteena julkisten alueiden suunnittelijoiden ja taiteilijoiden välinen yhteistyö

The Pori Karjaranta Housing Fair's Art Competition. Aiming for co-operation between planners of public spaces and artists

The first housing fair in Finland was organized in 1970. Since then, a housing fair has been realized almost every year in different parts of the country. In 2018, a housing fair was organised in the Karjaranta neighbourhood in Pori. In the early stages of the planning, the officials' wanted to include visual artists in the process. The aim was that artists would together with city planners develop the area to a good living environment. To reach this target, the city decided to organize an art competition for artists in the Satakunta region.

In this article I focus on public art and the planning process of the Karjaranta area. I examine, if co-design happened due to the Karjaranta art competition, and if it happened, in which stage was art included in the planning process. With a questionnaire, I research how citizens relate to a specialist run art competition. What type of public art do the inhabitants wish to have in their living environment? I reference the theories of public art by Tarja Kekäläinen, Laura Uimonen, Malcolm Miles, Cher Kraus Knight and Sharon Zukin. As research material I have written sources and image material of the Karjaranta art competition and interviews.

The conclusion of the research reveals that the Karjaranta art competition represents a model by which planning of public art and public art competitions usually proceed in Finland. The co-design was realised between the competition's working group and the participating artists. The results of the questionnaire reveal that a high percentage of those who responded support the citizens right to express their opinion on public art competitions. The respondents prefer public art, which relate to the history of the site and/or residential area. At its very best, public art creates a unique story and identity to the area.

Keywords: public art, public art competition, co-design, housing fair, city planning

Johdanto

Vuonna 1970 Suomessa järjestettyjen ensimmäisten asuntomessujen jälkeen asuntomessut on järjestetty miltei joka vuosi eri puolella maata. Alkuaikoina messujen tavoitteena oli edistää ”suuren yleisön asuntotietoutta ja parantaa asuntosuunnittelun ja -rakentamisen laatua” (Kuoppamäki & Salmi, 2001, s. 10). Tänä päivänä Suomen Asuntomessut haluaa toimin-

nallaan luoda ”asuin ympäristöjä, joissa ihmiset voivat hyvin” (Suomen Asuntomessut/Toiminta-ajatus, s.d.). Porin Karjarannan alueella järjestettiin asuntomessut kesällä 2018. Karjarannan aluesuunnitteluun toivottiin varhaisessa vaiheessa mukaan kuvataiteilijoita, jotka yhteistyössä julkisten alueiden suunnittelijoiden kanssa loisivat asuinalueesta taiteen avulla paremman ympäristön elää (Porin kaupunki,

Karjarannan taidesuunnittelun ideakilpailun kilpailuohjelma, 2015). Jotta yhteissuunnittelu toteutuisi, Porin kaupunki päätti järjestää satakuntaalaisille kuvataiteilijoille suunnatun taidekilpailun.

Tarkastelen artikkelissani asemakaavasuunnittelun ja taidekilpailun prosessikuvauksen avulla, syntyikö Karjarannan taidekilpailun aikana moniammatillista yhteistyötä. Jos sitä syntyi, minkälaista se oli? Missä vaiheessa suunnitteluprosessia julkinen taide otettiin osaksi aluesuunnittelua? Lisäksi selvitän Karjarannan taidekilpailun finalistien näyttelyn yhteydessä olleen kyselylomaketutkimuksen avulla, mitä mieltä kaupunkilaiset olivat asiantuntijavetoisesta taidekilpailusta. Tutkimuksessa kysytään, pitäisikö kaupunkilaisille antaa mahdollisuus osallistua julkisten taidekilpailuiden suunnitteluprosesseihin? Missä vaiheessa kaupunkilaisten olisi hyvä tulla mukaan suunnittelu-prosessiin ja millä tavoin he voisivat osallistua suunnitteluun? Vastaajilta kysytään myös, mikä on heidän mielestään hyvää julkista taidetta.

Tutkimukseni sijoittuu maisemantutkimuksen kentässä vaikuttavaan maisema- ja yhdyskuntasuunnittelun tutkimukseen. Näkökulmana toimivat julkinen taide ja asuinalueiden suunnittelun osallistavat menetelmät, kuten yhteissuunnittelu. Tutkimuksessa viitataan muun muassa kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun ja julkisen taiteen tutkimuksiin, joissa selvitetään julkisen taiteen ja asukasosallistumisen muutunutta roolia uusien asuinalueiden ja kaupunkitilojen suunnittelussa. Tutkimusaineistona on Porin Karjarannan asuntomessualueen taidekilpailun kirjallinen ja kuvallinen materiaali, asiantuntijahaastatteluita ja kyselylomaketutkimus. Kyselylomaketutkimus noudattaa poikittaistutkimuksen aineistonkeruun periaatteita, jossa aineisto on kerätty yhdessä ajankohdassa useilta vastaajilta (Vastamäki, 2015, s. 121).

Suomen Asuntomessujen toimintaan kuuluu asumisen tutkimustoiminnan edistäminen. Organisaatio on julkaissut juhla-julkaisuja, joissa kerrotaan kuvien ja esseiden välityksellä messujen historiasta. Toimintakertomukset sisältävät lyhyitä kuvauksia taidekilpailuista ja yhteistyöstä taiteilijajärjestöjen kanssa. Messujen aikana

tai niiden jälkeen on toteutettu kävijäkyselyitä. Vuonna 2017 Suomen Asuntomessut on kerännyt asukasbarometrin avulla tutkimusmateriaalia suomalaisten asumisesta ja hyvinvoinnista. Kirsti Toivonen (2013) on tehnyt Lahden ammattikorkeakoulussa Ympäristötekniikan koulutusohjelman opinnäytetyön Tampereen Vuoreksen messualueen taiteesta. Asuntomessujen yhteydessä tapahtuvaa taiteilijoiden ja suunnittelijoiden välistä yhteistyötä ja taidekilpailuita ei ole tutkittu suomalaisten tutkijoiden taholta. Laura Uimonen (2010) on tehnyt Aalto yliopiston Taideteollisen korkeakouluun väitöskirjan taidehankkeista ja taidetoiveista suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa. Vuonna 2016 Jaakko Hyry / TNS Gallup Oy on tutkinut Suomen Taiteilijaseura ry:n toimesta suomalaisten suhtautumista julkiseen taiteeseen. Kyselytutkimuksessa tarkasteltiin kansalaisten käsityksiä taiteesta osana asuinympäristöä ja julkisia tiloja (ks. Hyry, 2016). Tutkimuksessa ei käsitellä minkälaista taidetta kansalaiset toivoivat julkisiin tiloihin.

Artikkelin alussa selvitetään julkisen taiteen, prosenttiperiaatteen, yhteissuunnittelun ja osallistaminen käsitteet. Tämän jälkeen käsitellään Porin Karjarannan asuntomessualueen asemakaavan ja taidekilpailun vaiheet. Seuraavassa osiossa perehdytään kyselylomaketutkimukseen ja sen tuloksiin. Taidekilpailun yleisöäänestyksen tulos ja voittajateos esitellään artikkelin lopussa. Johtopäätöksiä-osiossa on ehdotuksia siihen, miten taiteilijoiden ja asukkaiden roolia asuinalueiden ja julkisen taiteen suunnitteluprosesseissa voitaisiin edistää.

Julkisen taiteen laajentunut käsite

Julkinen taide on julkisessa tilassa sijaitsevaa taidetta, jonka rahoittajana toimii julkinen ja / tai yksityinen taho (Järvipetäjä & Nikkilä, 2012, s. 9). Perinteisesti julkinen taideteos on ollut juhlava monumentti, näköispatsas tai muistomerkki. Tänä päivänä käsitys julkisesta taiteesta on merkittävästi laajentunut ja arkipäiväistynyt. Julkiseen taiteeseen voi törmätä kaupunkitilassa valotaululla, sen päällä voi puistossa istua tai se

on valmistettu perinteisestä kuvanveistomateriaalista pronssista, mutta se esittää epäsovinnaista aihetta, kuten jalkakäytävälle sijoitettua koirankakkaa. 1990-luvulla kansainvälisellä taiteen kentällä keskusteltiin vilkkaasti käsitteistä kuten uusi julkinen taide, yleisöt, yhteisöt, paikka ja osallistaminen. Osallistamisella pyritään saamaan kansalaisia osallistumaan johonkin toimintaan tai päätöksentekoon. Osallistamista voi tapahtua instituutioiden toimesta, ylhäältä alaspäin tapahtuvana toimintana tai se voi myös toteutua vertaisten kesken. Parhaimmillaan se on vuorovaikutteinen prosessi, jossa osallistajan ja osallistettavan roolit vaihtuvat. (Hautio, 2016, 31.)

Taideteoksen toteutus prosessimaisen työskentelyn kautta on tuonut mukanaan uudenlaisen suhtautumisen julkiseen taiteeseen. Julkinen taideteos voi syntyä osallistamisen tai yhteisötaiteeseen sisältyvän prosessimaisen työskentelyn välityksellä. Teoksen voi suunnitella työryhmä ja sen toteutus voi tapahtua yhteisöllisen prosessin kautta, työstäen esimerkiksi asukkailta tulevia teemoja. Nykyään hyvänä julkisena taiteena pidetään teosta, joka on esimerkiksi toiminnallinen, interaktiivinen tai siihen voi koskea (Kekäläinen, 2010a, s. 51). Julkisen taideteoksen toteutuksessa paikkasidonnaisuutta tai alueen historian huomiointia suunnittelussa pidetään myös kriteereinä hyvälle julkiselle taiteelle. Katutaiteen nousun myötä julkisesta taiteesta on käyty paljon keskustelua Suomessa. 2010-luvulla katutaide ja graffiti nousivat marginaalista taidemuseoihin. Katutaiteen genreen kuuluva seinämaalaukset eli niin kutsuttu muraali on hyväksytty osaksi virallista julkisen taiteen määritelmää. Nyt seinämaalauksia löytyy muun muassa talojen päädyistä eri puolilta Suomea.

Yhteiskunnan digitalisoituminen tuo mukanaan uusia tekniikoita julkiseen taiteeseen. Nykytaiteen kentällä vahvasti vaikuttava mediataide on pitkään taistellut näkyvyydestä julkisessa kaupunkitilassa mainosten kanssa. Turun kaupunginteatteri otti marraskuussa 2017 käyttöön 77 neliön suuruisen led-valotaulun, joka sijaitsee kaupunginteatterin päätyseinällä, Aleksis Kiven aukiolla. Valotaulun avulla tiedotetaan

teatterin toiminnasta esityksistä otettujen valokuvien välityksellä sekä esitetään kaupungin taidemuseon mediataidehankintoja. (Haapanen, 2017.) Taiteen edistämiskeskuksen läänintaitelijaja Hannele Romppasen mukaan ”taideseinä luo uudenlaista näkyvyyttä nykytaiteen keskiössä olevalle mediataiteelle ja toimii samalla julkisen taiteen kehittäjänä. Digitaalisuuden kautta julkista taidetta voi ajatella myös tapahtumallisuuden ja hetkellisyyden näkökulmasta pysyvien monumenttien rinnalla.” Romppanen on luonut digitaaliselle taideseinälle uuden julkisen taiteen genren ”pikselimuraali”. (em.)

Prosenttiperiaate ja sen edistäminen

Prosenttiperiaate tarkoittaa sitä, että julkista rakennusta tai aluetta suunniteltaessa rakennuskustannuksista noin yksi prosentti varataan taiteen hankkimiseen. Periaatetta voivat soveltaa valtion ja kunnan lisäksi yritykset, järjestöt ja yhteisöt. Sitä voi hyödyntää sekä uudis- että korjausrakentamisessa ja taidetta voidaan sijoittaa yhteisiin sisä- ja ulkotiloihin. Teoksia voi joko ostaa tai hankkia tilaustyönä suoraan taiteilijalta. (Suomen Taiteilijaseura, 2014.) Prosenttitaiteen avulla rahoitettu teos voi olla pysyvä tai väliaikainen. Esimerkiksi vuonna 2017 Jyväskylän kaupunki teki linjauksen, jonka myötä prosessiperiaatetta voidaan Kankaan asuinalueella käyttää myös tapahtuman toteutukseen (Lättilä, 2017). Jos prosenttiperiaatteella hankitut teokset sijaitsevat julkisella paikalla, ovat ne osa julkisen taiteen kenttää ja kuuluvat kunnallisen taidemuseon julkisen taiteen kokoelmaan (Kekäläinen, 2010b, s. 43). Yksityisillä rakennuttajilla on kasvava rooli julkisen taiteen rahoituksessa. Esimerkiksi Kankaan asuinalueella julkisen taiteen budjetti koostuu tonttien myyntihinnoista, maankäyttömaksuista ja kiinteistöjen rakennuskustannuksista. Rahoituksesta noin 88 prosenttia tulee yksityisiltä rahoittajilta ja 12 prosenttia kaupungilta. (Lättilä, 2017.)

Julkisten alueiden asemakaavan liitteeksi voi laatia joko ohjeellisen tai velvoittavan taideohjelman tai taidekaavan:

”Taideohjelma on suunnitelma siitä, miten suunnittelualueelle tai kohteeseen toteutetaan taidetta ja miten taidehankinnat rahoitetaan. [...] Taideohjelma kertoo myös, kuinka tilaajien, rakennuttajien, arkkitehtien, erikoisalojen suunnittelijoiden, taiteilijoiden ja käyttäjien yhteistyö toteutetaan.” (Prosenttiperiaate/Taideohjelma, s.d.)

Taiteen edistämiskeskus on käynnistänyt prosenttiperiaatteen kehittämisohjelman, joka keskittyy vuosille 2014–2018. Ohjelman tavoitteena on laadukkaan ympäristön tuottaminen ja taiteilijoiden sekä muotoilijoiden työllistyminen (Turpeinen ym., 2016, s. 4, 6). Taiteen edistämiskeskuksen Satakunnan alueen Porin toimipisteen läänintaiteilijan tehtäväkuvaan kuuluu julkinen taide ja prosenttiperiaate, jonka mukaisesti taide on mukana suunnittelussa alusta alkaen. Prosenttiperiaate on kirjattu Porin kaupungin taidemuseon (Porin taidemuseon) kokoelmapoliittiseen ohjelmaan.

Kulttuuriteorian professorin Malcolm Milesin (1997, s. 13–14, 104–105) mielestä taiteilijoiden kannattaa taideobjektien tuottamiseen sijaan osallistaa asukkaita dialogiin, joka synnyttää uudenlaista julkista taidetta sosiaalisen prosessin kautta. Asuntomessualueet ovat uusia asuinalueita, joten Milesin esittämä taiteilijan ja asukkaiden välinen dialogi ei ole mahdollinen. Jotkut asuntomessujen isäntäkunnat ovat etsineet tähän ratkaisua osallistamalla kaupungin asukkaita messualueen suunnitteluun. Esimerkiksi Mikkelin vuoden 2017 asuntomessujen suunnittelun aikana, Mikkelin kaupunki järjesti palvelumuotoilutyöpajan, jossa kerättiin asukkaiden näkemyksiä messualueesta vuorovaikutteisella digitaalisella karttasovelluksella (Mikkelin kaupunki, 2017). Asuntoalueen suunnittelua varten on mahdollista toteuttaa muuttolukkuutta koskeva kysely, jonka avulla voi saada tietoa alueen suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvistä toiveista. Myös asukastiryhmän voi perustaa edustamaan tulevia asukkaita. (Ympäristöministeriö, 2007, s. 31.) Tällä tavalla olisi myös mahdollista saada tietoa asukkaiden toiveista julkisen taiteen suhteen.

Osuuskunta Suomen Asuntomessut ja julkinen taide sekä prosenttitaide

Osuuskunta Suomen Asuntomessut on omaksumat julkisen taiteen osaksi toimintaansa, vaikka sitä ei ole kirjattu toimintastrategiaan. Osuuskunta ei aktiivisesti aja prosenttitaide messualueille, mutta se on pyrkinyt toiminnassaan noudattamaan prosenttiperiaatetta. Periaatteen noudattaminen riippuu siitä, mikä on messukunnan linja prosenttitaiteen suhteen. Messualueilla pyritään järjestämään arkkitehtuurikilpailuja ja taide halutaan osaksi asukkaiden arkea tuomalla se puistoihin ja nivoamalla se esimerkiksi osaksi asuinalueella olevia lähiliikuntapalveluja. (Heiskanen, haastattelu, 7. 10. 2015.)

Messualueiden julkisessa ulkotilassa olevan taiteen laajamittainen esittely on käynnistynyt vuonna 2002 ulkoveistosnäyttelyllä (Suomen Asuntomessut, Messuhistoria, s.d.). Vähitellen messujen julkinen taide toteutettiin ympäristötaiteena osana rakennettua messuympäristöä (Loppuraportti Asuntomessut Oulussa 2005, s. 13). Messuille on vuosien saatossa tuotettu sekä pysyviä että väliaikaisia taideteoksia. Vuodesta 2010 monella asuntomessualueilla on tehty taideohjelma taitaidekaava, joka usein pohjautuu prosenttiperiaatteen soveltamiseen. (ks. esim. Prosenttiperiaate / taideohjelma -verkkosivu) Esimerkiksi Jyväskylän vuoden 2014 asuntomessuille tehtiin julkisen taiteen yleissuunnitelma, jossa pysyvät taideteokset saivat olla itsenäisiä taideteoksia tai osana ympäristön rakenteita. Kyseeseen saattoi myös tulla tapahtuman järjestäminen. (Äijälänrannan asuntomessualueen taidekonsepti, 2011, s. 6, 10.) Vuoden 2015 asuntomessuilla Vantaan Kivistössä taide liitettiin kaikkeen arkkitehtuuri- ja ympäristösuunnitteluun alusta alkaen. ”Taideohjeesta” vastasi asemakaavasuunnittelija, arkkitehti Anna-Riitta Kujala. (Vantaan Asuntomessut loppuraportti, 2015, s. 8.) Julkisissa ulkotiloissa Kivistössä taidetta on muun muassa talojen julkisivuissa ja kaduilla. Asuntomessualueilla ”ympäristön viimeistelytaso on näkynyt muun muassa katu- ja aukiorakentamisen ja -pinnoitteiden, leikkivälineiden, valaisimien, veistosten

sekä muun ympäristötaiteen kehittämisenä ja toteuttamisena” (Kuoppamäki & Salmi, 2001, s. 70.)

Yhteissuunnittelu

Asiantuntijoiden välistä yhteistyötä kutsutaan moniammatilliseksi yhteistyöksi ja moniammatilliseksi tiimityöksi, joista moniammatillinen yhteistyö on laajempaa, koska sen toteuttamiseen voi osallistua eri hallinnonalan edustajia. Mikäli asiantuntijat edustavat eri hallinnonaloja, toteutuu poikkihallinnollinen verkostotyö. Jos yhteistyössä on vielä mukana tekijöitä yksityiseltä sektorilta, puhutaan moniammatillisessa verkostotyöstä. (Isoherranen ym., 2008, s. 34–35, 37.) Kaupunkisuunnittelussa sekä kulttuurialalla käytetään edellä mainittujen käsitteiden lisäksi yhteissuunnittelua (co-design). Yhteissuunnittelua ja yhdessä luomista (co-creation) käytetään usein synonyymeinä (Sanders & Stappers, 2008, s. 6). Kaupunkisuunnittelussa yhteissuunnittelua on hallinnon, asukkaiden ja muiden intressitahojen välinen yhteistyö (Harju, 1988, 9). Tässä artikkelissa käytetään molempia määritelmiä; suunnittelijoiden ja taiteilijoiden välisellä yhteistyöllä tarkoitetaan suunnittelua, jossa ammattisuunnittelijat ja taiteilijat, joilla ei ole suunnittelijan koulutusta, työskentelevät yhdessä suunnittelu-prosessissa. Karjarannan taidekilpailun finalistien näyttelyn yhteydessä toteutetussa kyselylomaketutkimuksessa puhutaan yhteissuunnittelusta, johon osallistuisi taiteilijoiden, taiteen-asiantuntijoiden, arkkitehtien, suunnittelijoiden eli asiantuntijoiden ohella asukkaat.

Karjarannan taidekilpailun tavoitteena oli kehittää Karjarannan julkisia alueita taidesuunnittelulla. Rakennushankkeiden suunnitteluun toivottiin mukaan kuvataiteilijoita, ”jotka yhteistyössä julkisten alueiden suunnittelijoiden kanssa suunnittelevat aluetaidenovaatioita paremmasta ympäristöstä” (Porin kaupunki, Karjarannan taidesuunnittelun ideakilpailun kilpailuohjelma, 2015). Kilpailuohjelmassa todetaan, että ”taidesuunnittelun yhdistäminen alueen muuhun suunnitteluun mahdollisim-

man varhaisessa vaiheessa luo hyvät edellytykset taiteen ja suunnittelun yhteensovittamiselle laadukkaaksi kokonaisuudeksi.” (em.) Tällä konseptilla tavoiteltiin dialogia taiteilijoiden ja suunnittelijoiden välille. Dialogi koettiin kilpailussa tärkeäksi, koska sen avulla pyrittiin tukemaan taiteilijoita suunnittelutyössä. Läänintaiteilija Marjo Heino, joka oli laatimassa kilpailuohjelmaa, piti tätä tarpeellisenä, koska kuvataiteilijan koulutus ei pätevöitä aluesuunnitteluun ja kuvataiteilijan ammatissa toimitaan paljon pienemmässä mittakaavassa (Heino, haastattelu, 11. 8. 2015). Ajatuksena oli, että suunnittelijat voivat välittää taiteilijoille yksityiskohtaista tietoa alueen kaavasta, jota he voisivat hyödyntää teosehdotuksen ideoinnissa.

Karjarannan asuntomessualueen kaavan eteneminen ja asemakaavan osalliset

Porin kaupunki käynnisti asuntomessujen haku-prosessin helmikuussa 2013 (Kyhä-Mantere, 2013). Osuuskunta Suomen Asuntomessujen hallitus päätti toukokuussa 2013, että Pori saa järjestettäväkseen asuntomessut vuonna 2018 (Salminen, 2013). Alueelle päätettiin rakentaa urbaani pientaloalue, johon sijoittuisi viher- ja katualueita, Kokemäenjoen rantaan nivoutuva rantabulevardi, julkista taidetta ja ruokapuisto, joka sijoitetaan messualueen vastarannalle. (Karjaranta21 / Asuntomessuteemat, s.d.) Ruokapuistoon oli tarkoitus istuttaa juurikasveja, hedelmäpuita ja marjoja (Laasanen & Laakso, 2013). Alueen asemakaavamuutokset käynnistyivät päätöksen jälkeen. Messualueen kaavan vireilletulokuulutus annettiin marraskuussa 2013, jonka jälkeen asemakaavan muutos ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma laitettiin nähtäville.

Osalliseksi määritely Porin kaupungin kulttuurilautakunta antoi lausunnon, jossa se korosti, että ”messualueen suunnittelun eri vaiheissa tulee huomioida julkiseen rakentamiseen kohdistuva prosenttiperiaate” (Porin kaupungin kulttuurilautakunta, KAUS /1143/2013). Lautakunnan mielestä ”suunnittelussa tulisi heti

alusta lähtien ottaa huomioon taiteen rooli alueiden viihtyvyyden, sosiaalisuuden, itsenäisen selviytymisen ja turvallisuuden tunteen lisäämisessä” (em.). Asemakaavaluonnos sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma, johon oli lisätty kulttuurilautakunnan lausunto, olivat nähtävillä loppuvuodesta 2014 (Porin kaupunkisuunnittelu, 2014a, s. 26). Messualueen asemakaavaehdotus oli nähtävillä kesällä 2015. Se sisälsi kulttuurilautakunnan lausunnon ja ”Karjarannan taidesuunnittelu” -osion, jossa annettiin määräys taiteen liittämistä alueen arkkitehtuuriin ja ympäristöön. Lisäksi siihen kirjattiin kaksivaiheisen kilpailun tavoitteet. (Porin kaupunkisuunnittelu, 2014b, s. 26.)

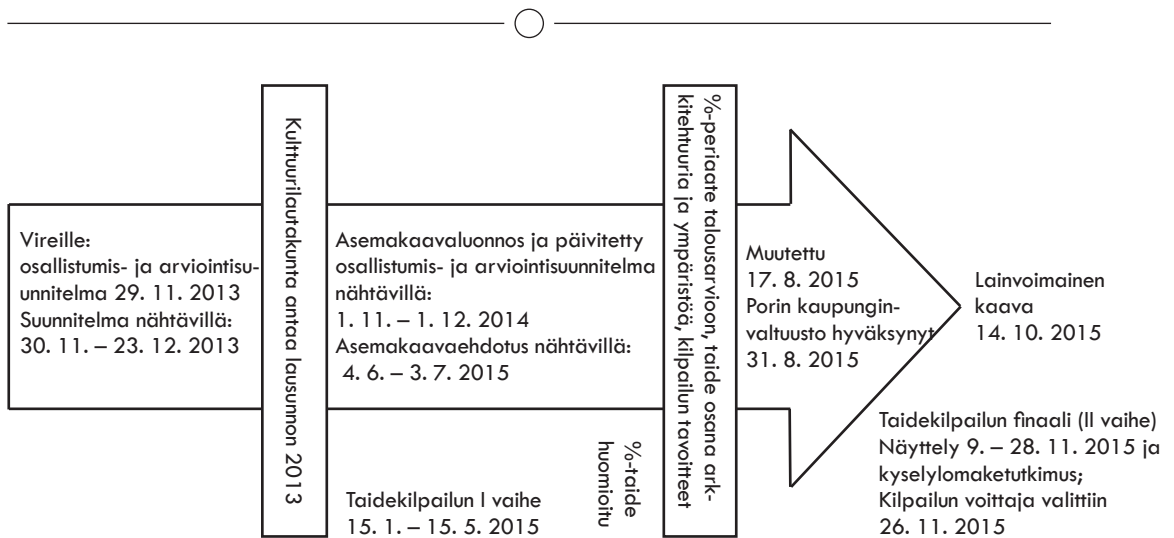
Taidemaalariliiton mukaan yksittäisen taiteilijan mahdollisuus vaikuttaa kaavoitukseen on rajallista. Liiton mielestä taiteilijoiden edustajina suunnittelussa voivat toimia paikalliset taiteilijayhdistykset, alueelliset taidetoimikunnat ja aluetaidemuseot. (Taidemaalariliitto, s.a.) Karjarannan asemakaavan muutosprosessissa kulttuurilautakunta on toiminut taiteilijoiden edustajana, ottamalla kantaa prosenttitaiteen käyttöönottoon alueen suunnittelussa. Kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa mainitaan osallisiksi ”toteuttajat”. Karjarannan taidekilpailun voittanutta taiteilijaa voisi pitää toteuttajana, jolloin hän on osallinen ja hänellä on oikeus ilmaista kantansa asemakaavaan.

Tämä ei kuitenkaan käytännössä ollut mahdollista, sillä asemakaava oli hyväksytty ennen kuin kilpailun voittaja valittiin. Porin kaupunginvaltuusto hyväksyi kaavan elokuussa 2015 ja se oli lainvoimainen lokakuussa 2015. (Porin kaupunkisuunnittelu, s.d.) Kilpailun voittaja valittiin marraskuussa 2015.

Aluesuunnittelun ja julkisen taiteen toteuttaminen erillään asemakaavasuunnittelusta ylläpitää työkuultuuria, jossa kuvataiteilijoiden osamista ei huomioida kaupunkitilojen suunnittelussa. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan ”kaavan laatijan tulee olla pätevä tehtävään” (Maankäyttö- ja rakennuslaki, 1999 / 132, 10 §). Pätevyydestä säädetään tarkemmin asetuksella, jonka mukaan kaavan laatijalla tulee olla ”suunnittelutehtävään soveltuva korkeakoulututkinto ja tehtävän vaativuuden edellyttämä riittävä kokemus” (Maankäyttö- ja rakennusasetus, 1999 / 895, 3 §). Näitä kriteereitä olisi mahdollista soveltaa rekrytoinnissa, jos suunnittelutiimin jäseneksi haluttaisiin kuvataiteilija. Suomessa ensimmäinen merkittävä asuinalue, joka toteutettiin suunnittelu- ja taiteilijayhteistyön kautta, on Helsingissä sijaitseva Arabianranta. Alueen tontinluovutuskirjoihin liitettiin prosenttitaide. Helsingin kaupunki palkkasi hankkeeseen taiteellisen koordinaattoriksi henkilön, jolla on taiteen maisterin tutkinto. Kaupunkisuunnitteluviraston tavoitteena oli asuinalueen kult-

Suunnittelu- ja lähialueen maanomistajat	Tulevat asukkaat	Yritykset Metso Paper Oy
Yhteisöt	Muut	Viranomaiset
Luodon Siirtolapuutarhayhdistys ry, Melamajavat ry, Porin yrittäjät ry, Karjarannan asukasyhdistys ry, Huvilajuopayhdistys ry, Hevosluodon palstaviljelijät ry	Muut asukkaat, toteuttajat, käyttäjäryhmät, Karjarannan vuorovaikutusverkostot	Satakunnan Museo, Satakuntaliitto, Varsinais-Suomen ELY-Keskus, Porin tulvasuojeluhanke
Alueen toimijat ja teknisen huollon hoitajat	Asianosaiset lautakunnat	
Satakunnan Vihertietokeskus, Porin Vesi, Pori Energia Sähköverkot Oy, Pori Energia Oy Energiayksikkö	Satakunnan pelastuslaitos, tekninen-, ympäristö-, kasvatusta- ja opetus-, perusturva-, vapaa-aika-, ja kulttuurilautakunta	Osuuskunta Suomen Asuntomessut, matkailu, markkinointi ja viestintä, Porin seudun matkailu Oy MAISA, konsernihallinto, Ympäristöministeriö / kansallisten kaupunkipuistojen valvonta, Aalto-yliopisto

Kuvio 1. Taulukko osallistumis- ja arviointisuunnitelman osallisista.

Kuvio 2. Prosessikaavio Karjarannan asuatomessualueen asemakaavan ja taidekilpailun vaiheista.

tuurikerrostumien korostaminen taiteen avulla. Taiteellisen yhteistyön toteutuminen edellytti laaja-alaista yhteistyötä kaupungin toimialojen, rakennuttajien, alueen toimijoiden, taiteilijoiden ja taidekoordinaattorin välillä. (Isohanni, 2006, s. 10, 44, 46.) Uusimpia asuinalueita, jotka ovat syntyneet suunnittelu-yhteistyön tuloksena, ovat Vantaan Leinelä, Vantaan Kivistö, Jyväskylän Kangas, Porvoon Länsiranta ja Kuopion Savilahti (Kaukovirta, 2018).

Taidekilpailun prosessikuvaus: tausta, työryhmän perustaminen, kilpailun konsepti ja kilpailun eri vaiheet

Toimiessani Porin taidemuseon näyttely-amanuenssina, otin yhteyttä läänintaiteilija Marjo Heinoon Taiteen edistämiskeskuksen Porin toimipisteeseen syksyllä 2014 ehdottaen yhteistyötä prosenttiperiaatteen soveltamisessa Karjarannan asuatomessuilla. Läänintaiteilija Heino kävi esittelemässä mahdollisia prosenttitaitteen kohteita Porin kaupungin kaupunkisuunnittelupäällikkö Olavi Mäkelälle ja apulaiskaupunginjohtaja Kari Hannukselle. Esitetyistä prosenttitaitteen kohteista Mäkelä ja Hannus kiinnostuivat erityisesti prosenttitaitteen soveltamisesta asuatomessuille. (Heino, haastattelu, 8. 8. 2015.) Porin kaupungin edustajiksi Karjarannan alueen taidesuunnittelu-

kilpailun työryhmään valittiin kaavoitusarkkitehti Otto Arponen ja suunnitteluhortonomi Katja Pesonen. Arposen ollessa kiireinen kaavoitustyön vuoksi hänen tilallaan toimi kaupunkisuunnittelun projektipäällikkö Heli Nukki (Pesonen, haastattelu 29. 10. 2015). Työryhmän kolmas jäsen oli läänintaiteilija Marjo Heino.

Työryhmän jäsenet laativat kilpailuohjelman ja taidekonseptin, jossa taiteilijoita ja suunnittelijoita haastettiin yhteistyöhön. Porin kaupunki anoi Taiteen edistämiskeskukselta prosenttitaitteen avustusta Karjarannan taidekilpailun toteutusta varten. Kilpailun toteutukseen myönnettiin 22 000 euroa, jonka myötä kaupunki julisti kaksivaiheisen avoimen ideakilpailun satakuntalaisille kuvataiteilijoille 15. 1. – 15. 5. 2015 välisenä aikana. Kilpailun hallinnollisina toimijoina olivat Porin kaupunkisuunnittelu ja Porin kaupungin Teknisen palvelukeskuksen katu- ja puistosuunnittelu. Kilpailun ensimmäinen vaihe oli ideakilpailu, jossa etsittiin ehdotuksia Karjarannan julkisille alueille, kuten viheralueille, rantabulevardille ja katualueille. Ehdotukset voivat liittyä esimerkiksi leikkipaikkoihin, rantojen muokkaamiseen, valo- ja katusuunnitteluun, tulvasuojelurakenteisiin, materiaaleihin ja väreihin (Porin kaupunki, Karjarannan taidesuunnittelun ideakilpailun kilpailuohjelma, 2015.) Karjarannan taidekilpailun ensimmäiseen vaiheeseen tuli 61 ehdotusta, joista palkintolautakunta valitsi jat-

koon seitsemän. Kilpailun toiseen vaiheeseen osallistuivat jatkoon päässeet ehdotusten tekijät. Jatkokehittelyssä taiteilijoilla oli mahdollisuus käyttää välityshenkilöiden muodostaman työryhmän asiantuntemusta. Marraskuussa 2015 jatkokehittelyistä ehdotuksista tehtiin näyttely Porin kaupunginkirjaston näyttelytilaan. Jokaiselle näyttelyyn osallistuvalla taiteilijalla maksettiin 3000 euron palkkio.

Läänintaiteilija Heino toimi hankkeessa koordinaattorina ja asiantuntijana sekä helpottamassa suunnittelijoiden ja taiteilijoiden välistä yhteistyötä. Itse toimin tarvittaessa konsulttina, mutta minulla ei ollut aktiivista roolia kilpailun organisoinnissa. Työryhmän jäsenet hoitivat palkintolautakunnan ja kilpailijoiden välisiä yhteyksiä. Tämä oli tärkeä tehtävä, koska palkintolautakunnan jäsenten ja kilpailijoiden väliset yksityiset neuvottelut ja mielipiteiden vaihto kilpailua koskevista asioista olivat kilpailun kestäessä kiellettyjä. Välityshenkilöt eivät saaneet ottaa osaa palkintolautakunnan työhön.

Jotta taiteilijat, arkkitehdit ja suunnittelijat lähenyisivät toisiaan, järjestin läänintaiteilija Marjo Heinon kanssa taidekilpailun oheisohjelman koulutusta ja yhteisiä tapaamisia. Ensimmäisen Art @ the Heart of the City! -seminaarin tavoitteena oli koota yhteen taiteilijoita, kaavoittajia, virkamiehiä ja taiteen kentän toimijoita. Tässä onnistuttiin hyvin, sillä seminaariin osallistui yhteensä 70 henkeä. Osallistujat pitivät seminaaria hyvänä avauksena keskusteluun, jota käydään moniammatillisesta ja poikkiallisesta yhteistyöstä. Osanottajien osallistuminen yleiseen keskusteluun seminaarissa oli vilkasta. Muun muassa vertailtiin, miten kaavoittajien ja taiteilijoiden välinen yhteistyö toteutuu eri puolella Suomea.

Seuraavaksi taiteilijoille järjestettiin vierailukäynti Porin kaupunkisuunnitteluun. Tilaisuudessa esiteltiin asuntomessualue ja taiteilijoilla oli mahdollisuus tavata suunnittelutiimin jäseniä. Toisessa seminaarissa oli koulutusta kustannusarvion ja kilpailuehdotuksen tekoon. Seminaarin jälkeen taiteilijoille, arkkitehdeille ja suunnittelijoille järjestettiin ”Post seminar – Kohtaa kollega!” -tapaaminen yhdessä SataSAFA:n (Satakunnan Arkkitehdit) kanssa.

Lisäksi Taiteen edistämiskeskuksen Prosentti taiteelle -hanke järjesti taiteilijoille koulutuspäivän. Karjarannan alueelle organisoitiin kevään aikana kaksi tutustumiskävelyä, joista ensimmäisellä oli mukana Porin kaupungin tulvasuojelun asiantuntija, projektipäällikkö Pekka Vuola. Ensimmäisen kävelyn yhteydessä oli mahdollisuus tutustua Karjarantaa käsittelevään valokuvanäyttelyyn, joka kertoi alueen historiasta muun muassa valokuvin. Näyttelyn olivat toteuttaneet Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman opiskelija Helene Kaarnametsä ja Porin kaupungin kaavoitusarkkitehti Daniel Nagy. Läänintaiteilija järjesti jatkoon päässeille taiteilijoille koulutuspäivän.

Edellä kuvattu prosenttitaiteen käynnistymisprosessi edustaa mallia, jonka mukaan julkisen taiteen suunnitteluprosessit Suomessa usein etenevät. Arkkitehti Laura Uimosen (2010, s. 183) mukaan ”aloitteen taideteoksista tai taiteen erityisestä roolista suunnittelussa voi tehdä yksittäinen taiteilija, suunnittelija tai jokin hallinnollinen elin, kuten taidemuseo, tai yhdistys tai yritys”. Karjarannan tapauksessa aloitteen prosenttitaiteen soveltamisesta teki kulttuurilautakunta. Taidemuseonjohtaja edustaa kaupungin taidemuseota kulttuurilautakunnassa. Karjarannan taidekilpailun suunnitteluprosessin ytimessä oli hanketta eteenpäin vievänä organisaationa Porin kaupunki. Porin kaupungin puolesta työryhmässä on toiminut virkamiehiä kaupunki- ja puistosuunnittelusta.

Kyselylomaketutkimus Karjarannan taidekilpailusta ja julkisesta taiteesta

Toteutin kyselylomaketutkimuksen marraskuussa 2015 Karjarannan taidekilpailun finalistien näyttelyn yhteydessä. Kyselyä oli saatavilla paperiversiona ja siihen oli myös mahdollista vastata internetissä, joko paikanpäällä olleella tietokoneella tai muualla. Kyselylomaketutkimuksella tavoiteltiin tietoa siitä, mitä mieltä kaupunkilaiset ovat asiantuntijavetoisesta taidekilpailusta, millä tavoin kaupunkilaiset voisivat osallistua julkisen taiteen suun-

nitteluun ja mikä on hyvää julkista taidetta. Kyselystä lähetettiin mediatiedote paikallis-lehdille ja -radioille sekä verkkoviestintää toteuttaville tahoille. Tiedote julkaistiin Satakunnan Kansan verkkolehden kulttuuri-sivulla (palveluun ei tarvitse kirjautua), ilmaisjakelulehdessä, Porin yliopistokeskuksen verkkosivulla ja viikkotiedotteessa.

Kyselyn ensimmäiset neljä kysymystä keskittyivät vastaajan taustatietoihin (sukupuoli, ikä, koulutustaso, asuinalue). Taustakysymysten jälkeen seurasi kolme kysymystä Porin tulevista asunomessuista. Vastaajalta tiedusteltiin muun muassa, oliko hän osallistunut asunomessualueen kaavan yleisötilaisuuksiin ja oliko vastaaja seurannut mediassa käytävää keskustelua messuista. Kyselyn kolmannen osion aiheena oli Karjarannan taidekilpailu. Ensimmäinen kysymys tiedusteli vastaajan kantaa asiantuntijavetoiseen taidekilpailuun. Vastaajalta kysyttiin, pitäisikö kaupunkilaisille antaa mahdollisuus osallistua julkisen taiteen suunnitteluprosesseihin. Jos tähän kysymykseen vastasi kyllä, pyydettiin tarkennusta siihen, missä vaiheessa kaupunkilaisten olisi hyvä saada osallistua suunnitteluprosessiin. Tämän jälkeen vastaajaa pyydettiin valitsemaan tai avoimella kysymyksellä ehdottamaan erilaisia suunnitteluosallistumisen tapoja, joita hän mieluiten suosisi.

Kyselyyn viimeinen osio käsittelee julkistaidetta. Vastaajalta tiedusteltiin, mikä hänen mielestään on ”hyvää julkista taidetta”. Vastaajalla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto monivalintavastauksista ja hänellä oli myös mahdollisuus vastata kysymykseen vapaasti. Tähän osioon oli valittu yleisesti käytössä olevia käsitteitä, kuten ”patsas”, ”muistomerkki”, ”kokonaisvaltainen suunnittelu (materiaalit, värit)”, ”interaktiivinen teos (vrt. Maire-veistos kävelykadulla)”, ”valotaideteos”, ”teos, johon on liitetty luonnon elementtejä kuten vettä”, ”seinämaalaukset” ja ”videoteos”. Monivalintaosiossa oli lueteltu hieman epätavallisempia, mutta kuitenkin selkeitä ja helposti ymmärrettäviä määritelmiä taideteoksista, kuten ”liikuteltava teos”, ”lyhykestoinen teos kuten tapahtuma tai esitys” sekä ”yhteisöllinen teos”.

Vastausten analyysi

Kyselyn aineiston analyysi toteutettiin Webropol-sovelluksen tuottaman perusraportin pohjalta laadullisella sisällönanalyysillä, jossa pyritään tarkasteltavien teemojen kokonaisvaltaiseen käsittelyyn (Kiviniemi, 2010, s. 80). Kyselyyn tuli yhteensä 51 vastausta, joista 36 kappaletta oli sähköisiä ja 15 paperivastauksia. Vastauslomakkeet olivat huolellisesti täytetty, eikä yhtään lomaketta tarvinnut hylätä. Vastaajista 60 % oli naisia. Eniten vastaajia oli 35–44-vuotiaissa, joilla on korkeakoulutusta vastaava koulutus.

Vastaajista suurin osa oli tietoinen siitä, että Karjarantaan on tulossa asunomessut. Moni kertoi seuranneensa messuista käytyä keskustelua mediassa. Neljä henkilöä oli osallistunut Karjarannan asunomessualueen asemakaavan esittelytilaisuuksiin. Ylivoimaisesti suurin osa vastaajista (80 %) oli sitä mieltä, että kaupunkilaisilla pitäisi olla mahdollisuus osallistua taidekilpailuiden suunnitteluprosesseihin. Vastaajat ovat sitä mieltä, että asiantuntijavetoista taidekilpailua pitäisi kehittää niin, että asukkailta olisi mahdollisuus asiantuntijoiden rinnalla olla mukana suunnittelussa. Pääosa vastaajista ilmoitti haluavansa olla mukana suunnittelussa jo ideointivaiheessa, mutta myös loppuvaiheessa, kun valitaan teoksia, sai paljon kannatusta. Vastaajat pitivät parhaimpina osallistumistapana julkista esittelyä ja keskustelutilaisuutta, mutta ainoastaan neljä vastaajista oli osallistunut asemakaavan esittelytilaisuuksiin.

Toiseksi parhaana tapana osallistumistapana pidettiin internet-kyselyä. Kolmanneksi tavaksi nousi työpajatyöskentely. Yksittäiset vastaajat ehdottivat muunlaisina osallistumistapoina tapaamisia kilpailuun osallistuvien taiteilijoiden kanssa, yhteisöllistä ideointia ja suunnittelua sekä ideoista toteutettavia äänestyksiä. Yksi vastaaja ehdotti mahdollisuutta osallistua taide-teoksen konkreettiseen toteuttamiseen.

Kyselyn vastaajat pitivät hyvänä julkisena taiteena teosta, johon on liitetty luonnon elementtejä, kuten vettä (80 %). Toiseksi eniten kannatusta sai teoksen kokonaisvaltainen suunnittelu (75 %). Tämän jälkeen eniten kannatus-

ta sai interaktiivinen taideteos, jota voi käyttää esimerkiksi istuimena (67 %). Kaupunkitilaan toivottiin seinämaalauksia ja valotaideteoksia. Kannatusta saivat myös yhteisöllinen teos, patas, lyhytkestoinen teos kuten tapahtuma tai esitys, videoteos ja liikuteltava teos.

Avovastauksissa ehdotettiin paikkasidonnaista teosta ja kokonaisvaltaista suunnittelua, joka voi sisältää kaikkia edellä lueteltuja teosmuotoja. Toivottiin myös, että taide ei olisi päälle liimattu tekijä vaan kiinteä osa suunnittelua, toteutusta ja yhteisön toimintaa. Lisäksi kaupunkitilaan ehdotettiin fyysisiä elementtejä, joita voisi koskea, käyttää ja joihin voisi jollakin tavalla jättää jälkensä. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että teos mielekkäällä tavalla nivoutuu paikkaan ja aikaan sekä herättää katsojassa rakentavia kysymyksiä. Toivottiin myös teosta, johon tulevat asukkaat voisivat vaikuttaa tai osallistua ja jonka myötä asuinalueelle voitaisiin luoda omintakeista luonnetta.

Taidekilpailun voittajateos *Aurinkokaupunki*

Karjarannan taidekilpailun finalistien näytelyn yhteydessä järjestettiin yleisöäänestys, jossa yleisö sai äänestää mieluisinta teosta joko paikan päällä näyttelytilassa tai internetin välityksellä. Mirja Vallinojan *Aurinkokaupunki* osoittautui yleisön suosikiksi, joka ilmeni näytelyn jälkeen julkaistusta yleisöäänestyksen tuloksista. Tällä äänestyksellä ei ollut vaikutusta siihen, mikä teos valittiin kilpailun voittajaksi. Kilpailun palkintolautakunta valitsi kilpailun voittajaksi *Aurinkokaupunki*-teosehdotuksen. Palkintolautakunta totesi voittaneesta teosehdotuksesta seuraavaa:

Ehdotus on mielenkiintoinen, siinä on tulevaisuuteen luotaava näkökulma ja innovatiivinen ote. [...] teos keskittyy valoon, väreihin, heijastuksiin ja se sijoittuu eri kohteisiin; joenrantaan ja asuinalueella olevaan puistoon. Teos edustaa

Kuva 1. Suihkulähde yläviistosta kuvattuna. Luonnoskuva: Solaria.

uudenlaista teknistä toteutusta, johon sisältyy riskejä. Teos on teknisesti haastava, se koostuu muun muassa aurinkoenergiaan liittyvistä järjestelmistä. Se on ekologinen ja se edustaa tämän päivän, mutta myös lähitulevaisuuden teknistä kehitystä. [...] Aurinkokaupunki teos voi kantaa kestäväen kehityksen lippua asuatomessualueella ja sitä kautta kannustaa asukkaita ekologiseen elämäntapaan. (Karjarannan taidesuunnittelukilpailun palkintolautakunnan pöytäkirja, 19. 11. 2015, s. 4.)

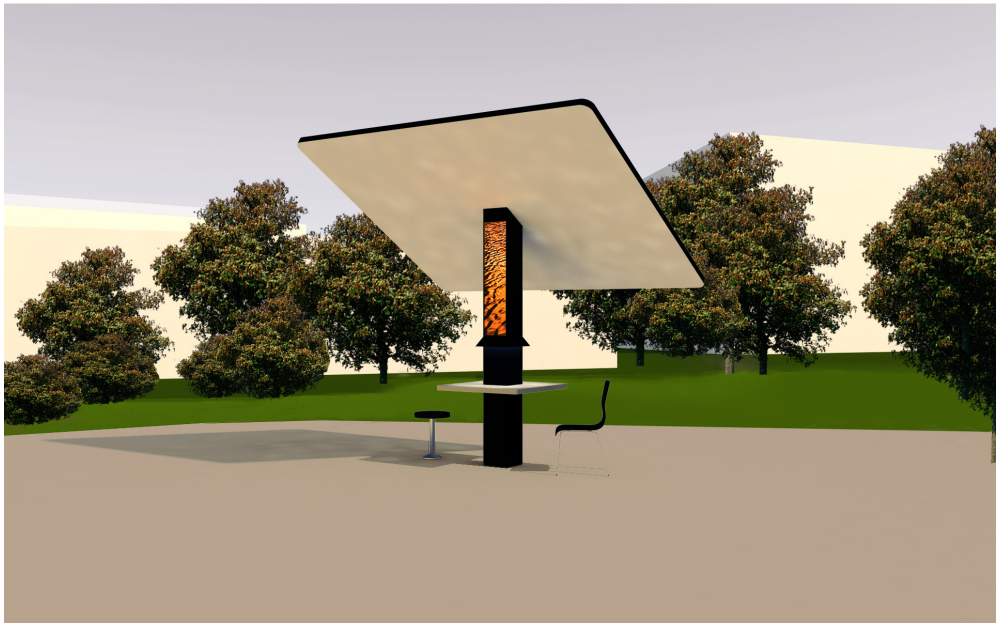
Aurinkokaupunki on kahteen puistoon ja joenrantaan sijoitettava teoskokonaisuus, joka koostuu suihkulähteestä ja penkki- sekä työskentelykatoksista. Kaikki rakennelmat on katettu aurinkopaneelilla ja niissä on led-näytöt, joihin tulee esille taiteilija Mirja Vallinojan videot. ”Videot kertovat meditatiivisella hiljaisten muutosten tyylillä auringon kaikkea maapallon elämää liikuttavasta voimasta. Kuvat ovat pääosin värjätty lämpimin värein niin, että hämärässä kaukaa katsottuna hiljaa liikkuvat kuvat, voivat näyttää lyhdyiltä, joissa palaa elävä tuli” (Solaria, 2015). Teoskokonaisuus koostuu perinteisistä jakokeilevista elementeistä. Se edus-

taa asioita, joita olemme tottuneet näkemään kaupunkitilassa, mutta siihen on lisäksi sisällytetty uusia, monille vielä aika tuntemattomia toimintoja. Suihkulähde edustaa perinteistä julkista taidetta. Se on visuaaliselta ilmeeltään moderni, katosmainen rakennelma, jossa on kahluuallas. Lähde on sijoitettu asuntoalueen puistoon. Suihkulähteen yläpuolella olevan katoksen alapinta koostuu led-näytöstä, jossa on tarkoitus esittää liikkuvaa videokuvaa, katoksen yläpinnassa on aurinkopaneelit. Pohjoisessa ilmastossa suihkulähteen vuosittainen käyttöaika on erittäin lyhyt, mutta taiteilijan suunnitelman mukaan suihkulähteessä olevat videot ja valolaatat valaisevat lähiympäristön myös talvella, jolloin se toimii valotaideteoksena.

Penkkikatokset on sijoitettu jokirantaan, ja niitä tulisi olla jokaisen asuinkorttelin kohdalla. Myös niissä on aurinkopaneelit ja led-näytöt. Joelta ja vastarannalta katsoessa ne toimivat voimakkaina visuaalisina elementteinä, kutsuvina portteina, niissä olevan liikkuvan videokuvan ansiosta. Penkkikatokset yhdistävät perinteisiä ja kokeilevia asioita; ne ovat puistonpenkkejä, jotka ovat kaupunkilaisille tärkeitä levähdys- ja virkistytymispaikkoja, mutta samalla ne edus-

Kuva 2. Penkkikatos. Luonnoskuva: Solaria

Kuva 3. Työskentelykatos. Luonnoskuva: Solaria

tavat jotakin aivan uutta ja erilaista.

Työskentelykatokset on tarkoitettu sijoitettaviksi leikkipuiston, oleskeluaukion tai kylätalon läheisyyteen. Niiden rungossa on työskentelytaso, latauspistokkeita ja led-videopalkki. Lipan alla on työvalo. Työskentelykatokset voivat toimia myös kohtaamispaikkana tai yhteisöllisinä työpisteinä.

Johtopäätöksiä

Tarkastellessani Karjarannan asuntomessualueen kaavoitusprosessia ilmeni, että asemakaavan osallisuus- ja arviointisuunnitelmalla oli ratkaiseva rooli siinä, että prosenttitaide sisällytettiin asemakaavaan. Kulttuurilautakunta oli määritetty osallisuus- ja arviointisuunnitelmassa suunnittelu- ja lähialueen osalliseksi. Lautakunta antoi lausunnon, jossa se korosti, että messualueen suunnittelun eri vaiheissa tulee huomioida prosenttiperiaate. Lausunto sisällytettiin asemakaavaan sen luonnosvaiheessa. Karjarannan asemakaavaan on ehdotusvaiheessa vielä lisätty määräys taiteen liittämiseksi alueen arkkitehtuuriin ja ympäristösuunnitteluun ja maininta löytyy

myös lainvoimaisesta kaavasta. Messualueen asemakaava hyväksyttiin ennen kuin taidekilpailun voittaja julkistettiin. Näin ollen kilpailun voittaneen taiteilijan kanssa ei neuvoteltu teosehdotuksesta ja sen sijoituksesta ennen kuin asemakaava hyväksyttiin.

Kilpailulla tavoiteltu suunnittelu-yhteistyö toteutui ainoastaan kilpailun työryhmän ja taiteilijoiden välillä, moniammatillisena verkostotyönä. Suunnittelun toteutuminen muiden kuin kilpailun työryhmään kuuluvien suunnittelijoiden välillä ei voinut käytännössä toteutua muun muassa sen vuoksi, että osa kaupunkisuunnittelun virkamiehistä kuului kilpailun palkintolautakuntaan, jolloin he eivät saaneet olla yhteyksissä kilpailuun osallistuvien taiteilijoiden kanssa. Taidesuunnitteluun olisi pitänyt nimetä asemakaavasuunnittelija, kuten Vantaan asuntomessujen suunnittelun yhteydessä tehtiin.

Kilpailun aikana järjestettyjä seminaareja, koulutusta ja yhteisiä tapaamisia pidettiin hyvänä avauksena moniammatilliseen ja poikkiallinnolliseen yhteistyöhön sekä verkostoitumiseen. Kilpailun prosessikuvaus tuo esille, että projektissa tehtiin poikkiallinnollista verkostotyöskentelyä, koska siihen osallistui kunnan vir-

kamiehiä eri toimialoilta sekä valtion virkamies, läänintaiteilija. Jos taiteilija määritellään yksityiseksi palvelun tuottajaksi, voidaan lisäksi puhua moniammatillisesta verkostotyöskentelystä. Läänintaiteilija Marjo Heinon rooli Karjarannan taidekilpailun suunnitteluprosessissa on ollut erittäin tärkeä myös siksi, että taidehankkeita ei automaattisesti kytketä uusien asuinalueiden suunnitteluprosesseihin. Ilman läänintaiteilijaa ja hänen vahvaa omistautumistaan tehtävälleen, kilpailu ei olisi toteutunut. Monet kilpailuun osallistuvista taiteilijoista tunsivat ennestään läänintaiteilijan, joten heidän oli helppo ottaa hänen yhteyttä ja keskustella hänen kanssaan kilpailuun liittyvistä asioista.

Jos tulevaisuudessa haluamme taiteilijoiden osallistuvan asuinalueiden suunnitteluun, pitäisi tämä huomioida taiteilijoiden koulutuksessa tarjoamalla esimerkiksi kursseja, joissa tehdään suunnitteluyhteistyötä eri alan ammattilaisten kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain määrittämän pätevyysvaatimuksen mukaan suunnittelijalla tulee olla korkeakoulututkinto ja riittävä työkokemus. Vaativuuskriteereitä on mahdollista soveltaa korkeakoulututkinnon suorittaneeseen taiteilijaan, jolla on riittävä tai soveltuva työkokemus. Arkkitehtien ja suunnittelijoiden koulutuksessa ja kunnallishallinnossa olisi hyvä mahdollistaa suunnitteluyhteistyö taiteilijoiden kanssa, jotta moniammatilliseen yhteistyöhön ja yhteissuunnitteluun syntyisi luonteva ote.

Suunnitteluyhteistyön alkuvaiheessa saivat kaikki muut osapuolet paitsi kuvataiteilija(t) palkkaa tehdystä työstä. Kuvataiteilijat toimivat usein ammatissaan ilman säännöllistä toimeentuloa. Suunnitteluprosessit ovat aikaa vieviä ja vaativia, joten olisi suotavaa, että niihin osallistuvat taiteilijat, muutkin kuin kilpailun voittaja, saivat suunnittelutyöstä palkkion. Karjarannan taidekilpailussa jatkoon päässeille finalisteille maksettiin tehdystä työstä palkkio. Mikäli taiteilija toimisi suunnittelutyöryhmän jäsenenä, tulisi hänelle maksaa palkkaa tehdystä työstä aivan samoin kuin muillekin työryhmän jäsenille maksetaan.

Prosenttiperiaatteen ohjausryhmä ehdottaa loppuraportissaan, että taiteen asiantuntijapalveluita ja taidekonsultaatiotoimintaa, raken-

nustietosäätöön ylläpitämää taidepankkia ja ammattimaisten taideasiantuntijoiden roolia pitäisi vahvistaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, s. 22). Kaupunkien ja kuntien kaavoitukseen ja kaupunkisuunnitteluun liittyvissä ehdotuksissa ei mainita lainkaan asukasosallistumista. Asukkaat tuntevat hyvin asuinalueensa, joten heitä voisi käyttää asuinalueensa kokemusasiantuntijoina. Asuinalueella asuvia taiteilijoita voisi hyödyntää oman asuinalueensa suunnitteluun ja kehittämiseen. Asuinalueiden moniammatillisissa virkamies- / aluetyöpöydissä voisi olla mukana asukasedustaja ja mahdollisesti myös alueella asuva taiteilija, joka edustaisi ammattikuntaansa. Työryhmässä olisi hyvä olla mukana edustaja kaupunkisuunnittelusta, joko kunnalliselta puolelta tai kunnalliselle puolelle töitä tekevä konsultti. Olisi tärkeää, että taiteilija ja asukas edustavat omaa yhteisöään. Ehdokasvalinnan tekisivät taiteilija-/ asukasjärjestö tai yhteisön jäsenet.

Olisi suositeltavaa, että Suomen Asuntomessut ja asuntomessujen isäntäkunnat palkkaisivat taidealan asiantuntijan koordinoimaan ja tuottamaan messuihin liittyviä taidehankkeita sekä tarvittaessa toimimaan taiteilijoiden apuna ja välittäjänä taiteilijoiden, kaupungin toimialojen, rakennuttajien ja alueen toimijoiden välillä, kuten on toimittu Arabianrannan rakentamisen yhteydessä. Suomen Asuntomessujen tulisi tehdä läheistä yhteistyötä sekä kaupunkisuunnittelun että kulttuurihallinnon kanssa, jolloin voitaisiin edistää prosenttitaiteen toteutumista rakennushankkeen varhaisessa vaiheessa.

Tutkin kyselylomaketutkimuksen avulla, mitä mieltä kaupunkilaiset ovat asiantuntijavetoisesta taidekilpailusta. Kyselyyn vastanneet edustavat pientä otantaa, eikä vastausten perusteella voi tehdä yleisiä johtopäätöksiä. Niin ikään vaikuttaa siltä, että kyselyyn vastasivat sellaiset henkilöt, jotka ovat kiinnostuneita Porin asuntomessuista. Todennäköisesti kyselyn toteutuspaikka vaikutti otantaan ja näin myös kyselyn tuloksiin. Jotta olisi tavoitettu sellaisia henkilöitä, jotka eivät käytä kirjaston palveluita olisi kysely pitänyt toteuttaa esimerkiksi ostoskeskuksessa tai kadunvarsikyselyinä.

Tutkimuksessa kysyttiin, pitäisikö kau-

punkkilaisille antaa mahdollisuus osallistua julkisten taidekilpailuiden suunnitteluprosesseihin. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että kaupunkilaisilla pitäisi olla mahdollisuus osallistua taidekilpailuiden suunnitteluprosesseihin. Toisaalta ainoastaan neljä henkilöä oli osallistunut Karjarannan asuntomessualueen asemakaavan esittelytilaisuuksiin. Tämä tulos kuvastaa vastausten ja osallistumisen välillä vallitsevaa ristiriitaa. Suurin osa vastaajista ilmoittaa, että suunnitteluosallisuuteen pitäisi olla mahdollisuus, mutta ainoastaan murto-osa on osallistunut asemakaavan esittelytilaisuuteen kun sellainen on järjestetty. Tämän vastaajaryhmän osalta vaikuttaa siltä, että asemakaavan esittelytilaisuus ei riittävällä tavalla edistä asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista suunnitteluprosessiin. Pääosa vastaajista ilmoitti haluavansa olla mukana suunnittelussa jo alkuvaiheessa esimerkiksi internetin välityksellä, edelleen sekä alku- että loppuvaiheessa mukanaolo sai paljon kannatusta.

Viime vuosina kaupunkisuunnittelussa on ryhdytty kehittämään arkkitehtuurikilpailuiden verkko-osallistumista, koska se mahdollistaa laaja-alaisen osallistumisen ja erilaisten teknisten ratkaisuiden monimuotoisen esittämisen. Samoja ratkaisuja voisi soveltaen hyödyntää julkisten taideteosten kilpailuiden yhteydessä. Kysymykseen voisi myös tulla jonkinlainen digitaalinen joukkoistamistyökalu tai alusta, jolla voitaisiin kerätä ideoita tai kommentteja jatkokehittämistä varten. Verkkokyselyiden kohdalla pitää kuitenkin huomioida saavutettavuuteen liittyvät kysymykset, jotta kaikilla väestöryhmillä on mahdollisuus osallistua niihin tai verkkokyselyiden ohella pitäisi tarjota muitakin osallistumistapoja.

Digitaalinen vuorovaikutteisuus ja osallistaminen on tullut 2010-luvulla myös osaksi asuntomessujen suunnittelua. Osuuskunta Suomen Asuntomessujen toimitusjohtajan Pasi Heiskasen mukaan internet on hyvä väline osallistavaan ja sosiaaliseen yhdessä tekemiseen sekä suunnitteluun. Hänen mielestään sitä voi myös käyttää kilpailuiden arviointiin. (Heiskanen, haastattelu, 7.10.2015.) Kyselyn vastaajat

ovat sitä mieltä, että julkisen taiteen kilpailuja kannattaisi avata kaupunkilaisille, jotta heillä olisi mahdollisuus osallistua tai kommentoida taideteoksia suunnitteluvaiheessa. Suomen Asuntomessujen toimitusjohtajan Pasi Heiskasen näkökanta osallistavasta suunnittelusta korreloi Karjarannan suunnittelukilpailun aikana toteutetun kyselyn vastausten kanssa.

Kolmanneksi tavaksi osallistua suunnitteluprosessiin nousi työpajatyöskentely. Työpajatyöskentely voi toimia hyvänä vuorovaikutteisena tiedonkeruumenetelmänä, johon voi yhdistää erilaisia osallistamisen metodeja. Yhteisöllistä ideointia (*co-creation*) eli tässä tapauksessa kaupunkilaisten ja virkamiesten yhteistä ideointia voisi toteuttaa esimerkiksi kaupunkisuunnittelutyöpajassa. Asukkailta voisi esimerkiksi kerätä ennen kilpailun alkua ajatuksia, kokemuksia, toiveita ja/tai muistoja paikasta, jonne julkista taideteosta suunnitellaan. Työpajan tuloksia voisi hyödyntää kilpailuohjelman suunnittelussa. Taidekilpailuissa voisi asiantuntijaraadin rinnalla toimia asukasaaraati. Demokraattista päätöksentekoa edistävä raati olisi sellainen raati, jossa olisi sekä asiantuntija- että maallikkojäseniä.

Kyselyyn vastanneiden näkemys julkisesta taiteesta edustaa samoja ajatuksia kuin prosenttitaideen tavoitteet ja Suomen Asuntomessujen julkisen taiteen ohjelma. Kaupunkialueelle toivottiin kokonaisvaltaista suunnittelua. Suomen Asuntomessujen linja julkisen taiteen suhteen on kokonaisvaltainen; taide on osa ympäristörakentamista ja ihmisten arkista asuinympäristöä. Nämä tavoitteet löytyvät myös prosenttitaideen ohjelmasta. Julkisella taiteella on mahdollista vaikuttaa siihen, miten asukkaat ottavat omakseen asuinalueella olevan julkisen tilan ja minkälaiset sosiaaliset kohtaamispaikat alueelle muodostuvat. Vastaajat toivovat yhteisöllisiä teoksia. Voittajateos *Aurinkokaupunki* edustaa innovatiivista julkista taidetta, joka sisältää juuri niitä elementtejä, joita vastaajat toivovat asuinalueille eli luonnon elementtejä (vettä), kokonaisvaltaista suunnittelua, paikkasidonaisuutta, toiminnallisuutta ja interaktiivisuutta. Julkiseen taideteokseen sisällytetty video- ja mediataiteen ulottuvuus on

harvinaista Suomessa. Taiteilija Mirja Vallinoja on ehdottanut, että teoksessa olevissa näytöissä voidaan esittää festivaaliluonteisesti tai kausittain vaihtuvia, muidenkin taiteilijoiden videoteoksia. Tämän toiminnan kautta voi avautua uudenlainen näkökulma julkiseen taiteeseen, ja kaupunkilaisten toivomat ulottuvuudet, yhteisöllisyys, vaikuttaminen ja osallistuminen, toteutuvat. Mediataidetta on harvoin esillä kaupunkitilassa ja teos tarjoaa sen esittämiseen uudenlaisen konseptin. Teoksen omavarainen

sähköntuotanto aurinkopaneelien avulla on uudenlainen ekologinen ulottuvuus julkisen taiteen kentällä.

Karjarannan messualue on vanhaa teollisuusaluetta, joka kaavoitettiin asuinkäyttöön. Uudella asuinalueella dialogia taideteoksen ja asukkaiden välille taideteoksen suunnitteluvaiheessa on mahdotonta luoda, mutta julkinen taideteos voidaan kuitenkin toteuttaa vuorovaihtuksessa kaupunkilaisten kanssa.

Jälkikirjoitus

Aurinkokaupunki -teos toteutui alkuperäistä ideaa huomattavasti supistetummassa muodossa. Teoksesta toteutettiin ainoastaan suihkukaivo videoteoksineen, sijoituspaikkana Kokemäenjoen ranta. Teos sai uuden nimen *Aurinkolähde*. Alkuperäisessä teosehdotuksessa olevat penkki ja työskentelykatos eivät toteutuneet. Asuntomessualueen projektipäällikkö Kari-Matti Haapalan mukaan taiteilijan alkuperäinen ehdotus ei ollut toteuttamiskelpoi-

nen ja ehdotus olisi tullut liian kalliiksi toteuttaa. Taiteilija Mirja Vallinojan näkökulma on, että kilpailussa toivottiin koko alueen kattavaa suunnitelmaa, jonka hän oli myös toteuttanut. Vallinojan mukaan messuille on pyritty toteuttamaan teos, johon sekä tilaaja, kaupunkilaiset ja taiteilija ovat tyytyväisiä. Taiteen edistämiskeskus myönsi taidekilpailun voittaneen työn toteutukseen 25 000 euroa. Teoksen toteutusta tuki lisäksi Porin kaupunki. Teokseen budjetoitiin 120 000 euroa. (Satakunnan Kansa / Kulttuuri 18. 4. 2016.)

Kuva 4. *Aurinkolähde* (2018), Karjarannan asuntomessualue. Kuva: Pia Hovi-Assad.

Lähteet ja kirjallisuus

Haastattelut

- Heino, Marjo, läänintaiteilija. Taiteen edistämiskeskus. Haastattelu 11. 8. 2015, haastattelija Pia Hovi-Assad. Tallenne kirjoittajan hallussa.
- Heiskanen, Pasi, toimitusjohtaja. Osuuskunta Suomen Asuntomessut, Helsinki. Puhelinhaastattelu 7. 10. 2015, haastattelija Pia Hovi-Assad. Tallenne kirjoittajan hallussa.
- Pesonen, Katja, suunnitteluhortonomi. Porin kaupunki / Katu- ja puistosuunnittelu. Haastattelu 29. 10. 2015, haastattelija Pia Hovi-Assad. Tallenne kirjoittajan hallussa.

Tutkimuskirjallisuus

- Haapanen, I. (2017). Kaupunginteatteri on nyt myös kuvataiteen näyttämö. *Turun Sanomat Kulttuuri* 10. 11. 2017.
- Harju, P. (1988). *Yhteissuunnittelu asuinalueiden kehittämisessä*. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Espoo: YTK:n julkaisu A 15.
- Hautio, M. (2016). Tutkimuskohteena osallistava taidetoiminta. M. Hautio (toim.) *Tavoittaako taide? Kokemuksia kunta- ja aluetaitelijasekä lähiehankkeista*. (18–35). Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisu A 25.
- Hyyry, J. (2016). *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja*. DOI: <http://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Kyselytutkimus-2016.pdf> [haettu 11. 7. 2017]
- Isohanni, T. (2006). *Arabia Arabia Taiteellinen toiminta osana asuin ympäristön suunnittelua, tapaus Arabianranta, Helsinki*. Helsinki: Taide-teollisen korkeakoulun julkaisu A 66.
- Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen R. (2008). *Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Järvipetäjä, M. & Nikkilä, A. (2012). Esipuhe. Teoksessa M. Järvipetäjä & A. Nikkilä (toim.) *Taide rakennushankkeessa. Opas tilaajalle*. (9–10). Helsinki: Suomen Rakennusmedia Oy.
- Karjaranta 21 (s.d.). *Asuntomessuteemat*. URL: <http://www.karjaranta21.fi/teemat/> [haettu 4.4.2017]
- Karjarannan taidesuunnittelukilpailun palkintolautakunnan pöytäkirja, 19. 11. 2015.
- Kaukovirta, K. (2018). Prosenttiperiaatteen uudet tuulet tuovat mediataidetta ja aluesuunnittelu. *Turun Sanomat Kulttuuri* 4. 3. 2018.
- Kekäläinen, T. (2010a). Kuvataide rakennetussa ympäristössä. Teoksessa H. Mamiä (toim.) *Kuvanveisto ajassa ja tilassa*. (46–53). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kekäläinen, T. (2010b). Kuvataide strategisena ja alueellisenä tekijänä. Teoksessa Kekäläinen T. (toim.) *Prosenttitaitteen vuoksi. A Percent for Everyone: Integrating Public Art and Architecture*. (33–49). Oulu: Oulun taidemuseon julkaisu A 52.
- Kuoppamäki, E. & Salmi, J. (2001). *Asuntomessut 1970–2000 Ajankuvia & suuntalinjoja*. Helsinki: Suomen Asuntomessut.
- Kyhä-Mantere, A. (2013). *Asuntomessujen hakemista esitetään kaupunginhallitukselle*. URL: <https://www2.pori.fi/uutiset/2013/02/asuntomessujenhakemistaesitetaankaupunginhallitukselle.html#.Wsh7dGenErQ> [haettu 2. 4. 2018]
- Laasanen, J. & Laakso, A. (2013). Poriin tulee Euroopan ensimmäinen ruokapuisto. *YLE Uutiset Kotimaa* 28.11.2013. URL: <https://yle.fi/uutiset/3-6958496> [haettu 30. 11. 2017]
- Loppuraportti Asuntomessut Oulussa 2005. URL: http://www.asuntomessut.fi/sites/default/files/loppuraportti_ilman_reunuksia.pdf [haettu 11.9.2015]
- Lättilä, H. (2018). Jyväskylä vei Kankaan alueella prosenttiperiaatteen askeleen pidemmälle – rakennusliikkeet kiittelevät mallia. *Rakennuslehti* 27. 3. 2018. URL: <https://www.rakennuslehti.fi/2018/03/jyvaskyla-vei-kankaan-alueella-prosenttiperiaatteen-askel-teen-pidemmalle-rakennusliikkeet-kiittelevat-mallia/> [haettu 2. 7. 2018]
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999/132). URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [haettu 8. 12. 2017]
- Maankäyttö- ja rakennusasetus (1999 / 895) URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990895#L1P3> [haettu 9. 7. 2018]
- Mikkelin kaupunki. *Palvelumuotoilu haastaa asukkaat mukaan ideoimaan* URL: <http://www.madmikkeli.com/lahipalveluiden-kehittamistyopaja-palvelumuotoilun-menetelmin/> [haettu 3. 1. 2018]
- Miles, M. (1997). *Art Space and the City. Public Art and Urban Futures*. London: Routledge.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). *Esitys prosenttitaitteen edistämiseksi Ohjausryhmän raportti*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu A 2017:50. DOI: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160373/OKM_50_2017.pdf

- Porin kaupungin kulttuurilautakunta. (KAUS/1143/2013). *Hevosluodon (59.) kärki ja Karjarannan (21.) länsiosa 1. asemakaava ja asemakaavan muutos Porin asuntomessut 2018*. Kulttuurijohtajan päätösehdotus.
- Porin kaupunki (2015). *Karjarannan taidesuunnittelun ideakilpailun kilpailuohjelma*. Porin kaupunki, Tekninen palvelukeskus ja puistotoimi 13. 1. 2015. URL: https://www2.pori.fi/material/attachments/hallintokunnat/tekninenpalvelukeskus/puistotoimi/taidesuunnittelu/W29jyYPOx/150105_kilpailuohjelma.pdf [haettu 5. 8. 2015]
- Porin kaupunkisuunnittelu. *Hevosluoto, Karjaranta, Hanhiluoto 609 1632*. URL: <https://www.pori.fi/kaupunkisuunnittelu/kaavat/asemakaavat/voimassa-olevat-asemakaavat/hevosluoto-karjaranta-hanhiluoto> [haettu 5. 7. 2018]
- Porin kaupunkisuunnittelu. (2014a). *Hevosluodon (59.) kärki ja Karjarannan (21.) länsiosa, Porin asuntomessut 2018 asemakaavan muutos, 1. asemakaava 609 1631*. Dnro KAUS/103/2014 VP § 47/21.10.2014 URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1fyf-lUal5SonAYD2wCDumutzpoez9I9v> [haettu 5. 7. 2018]
- Porin kaupunkisuunnittelu. (2014b). *Hevosluodon (59.) kärki ja Karjarannan (21.) länsiosa, Porin asuntomessut 2018 asemakaavan muutos, 1. asemakaava 609 1632*. Dnro KAUS/103/2014 VP § 47/28.10.2014 URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1fyf-lUal5SonAYD2wCDumutzpoez9I9v> [haettu 5. 7. 2018]
- Prosenttiperiaate URL: www.prosenttiperiaate.fi [haettu 9. 12. 2015]
- Prosenttiperiaate. *Taideohjelma*. URL: <http://prosenttiperiaate.fi/taideohjelma> [haettu 8. 12. 2017]
- Salminen, T. (2013). *Asuntomessut Porin vuonna 2018*. URL: <https://www2.pori.fi/uutiset/2013/05/asuntomessut-poriinvuonna2018.html#.WsH8a2enErQ> [haettu 2. 4. 2018]
- Sanders, B.-N. E. & Stappers, J.P. (2008). *Co-creation and the New Landscape of Design*. *Co-Design* 4 (1), March 2008, 5–18. DOI: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15710880701875068> [haettu 8. 1. 2018]
- Solaria (nimimerkki). (2015). *Aurinkokaupunki*. URL: [http://www2.pori.fi/material/images/hallintokunnat/tekninenpalvelukeskus/puistotoimi/taidesuunnittelu/OfG2s1iqf/Aurinkokaupunki\[1\].jpg](http://www2.pori.fi/material/images/hallintokunnat/tekninenpalvelukeskus/puistotoimi/taidesuunnittelu/OfG2s1iqf/Aurinkokaupunki[1].jpg) [haettu 15. 1. 2018]
- Suomen Asuntomessut. (s.d.). *Toiminta-ajatus*. URL: <http://asuntomessut.fi/organisaatio/osuuskunta/toiminta-ajatus/> [haettu 6. 8. 2015]
- Suomen Asuntomessut. (s.d.) *Messuhistoria*. URL: <http://asuntomessut.fi/organisaatio/messuhistoria/kotka-2002/> [haettu 6. 8. 2015]
- Suomen Taiteilijaseura. (2014). *Prosentti taiteelle*. URL: <http://artists.fi/ajankohtaista/hankkeet-ja-projektit/prosentti-taiteelle/> [haettu 4. 7. 2018]
- Taidemaalariiliitto. (s.d.). *Taide ja taiteilija kaavoituksessa*. URL: <http://www.painters.fi/taitteenhankintamalli/taide-ja-taiteilija-kaavoituksessa/> [haettu 4. 4. 2018]
- Turpeinen, O., Miettinen, A. & Terho, H. (2016). *Taiteen edistämiskeskus prosentti-taiteen asialla 2014–2016*. Helsinki: Taitteen edistämiskeskus. DOI: <http://www.taike.fi/documents/11580/0/Prosenttiperiaatteen+kehitt%C3%A4misohjelma+v%C3%A4liraportti+2014-2016/4669999c-e316-4433-a7f7-cdb8e9a9cef6> [haettu 27. 7. 2017]
- Uimonen, L. (2010). *Taidetta suunnitteluun Taidehankkeet ja taidetoiveet suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 106. Helsinki: Aalto-yliopisto. DOI: <https://shop.aalto.fi/media/attachments/c6223/Uimonen.pdf> [haettu 6. 10. 2015]
- Vantaan Asuntomessut loppuraportti. (2015). DOI: http://www.asuntomessut.fi/sites/default/files/asuntomessujen_loppuraportti_smallest.pdf [haettu 2. 8. 2018]
- Vastamäki, J. (2015). *Kyselytutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta*. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (121–132). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Äijälänrannan asuntomessualueen taidekonsepti 2011. DOI: http://www2.jkl.fi/kaavakartat/asuntomessut/aijalanranta_taidekonsepti.pdf [haettu 6. 10. 2015]

Olli Jakonen & Vappu Renko

KULTTUURIPOLITIIKAN VISIOT JA JATKUVUUS

*Katsaus Suomen puolueiden kevään 2019
eduskuntavaaliohjelmiin ja tuoreimpiin kulttuuripoliittisiin
erityisohjelmiin*

Visions and continuity of cultural policy — A look into the 2019 parliamentary election programmes of Finland’s political parties and their cultural political special programmes

Political parties are significant cultural political influencers: they are in key positions to define cultural policy and how it is implemented in society. Parties have attitudes and interests toward culture that they inform about through their different programme documents such as broad general programmes, more narrow art and cultural policy and other policy sector specific programmes, and election programmes that delineate parties’ goals for the following electoral period. In this review, we concentrate on the latter ones. Through the parties’ parliamentary election programmes of 2019 and their most recent cultural policy special programmes we examine the parties’ cultural political discourses and their visions of public cultural policy goals. The review shows that although there are differences between the parties’ cultural political discourses’ scope and content, all parties are committed to the prevailing system of public cultural policy. This reflects the strong position that central administration holds in Finnish cultural policy. However, the parties’ viewpoints in defining culture and cultural political goals expand the limits of this sector administration that is in many aspects well established.

Aluksi: puolueet ja kulttuuripolitiikka

Eduskuntavaalit keväällä 2019 lisäsivät tuoretta julkista keskustelua puolueiden taide- ja kulttuuripoliittisista näkemyksistä. Yleisradion huhtikuussa 2019 tekemään kyselyyn vastasivat kaikki eduskuntapuolueet. Kyselyssä kulttuuribudjetin korottamista kannatti enemmistö eduskuntapuolueista lukuun ottamatta Perussuomalaisia ja Suomen Kristillisdemokraatteja. Budjetin kasvattamisen sijaan Suomen Keskusta ehdotti uutta kulttuuria ja luovia aloja tukevaa rahastoa.¹ Useat puolueet korostivat taiteen vapautta politiikasta, osa myös virkamiesvallasta. Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) mukaan: ”Ei ole poliitikkojen, virkamiesten tai muiden rahoittajien tehtävä

määritellä taiteen sisältöjä tai tavoitteita.” Perussuomalaiset vaikuttivat Ylen kyselyssä puolueista selkeimmin kritisoivan nykyisen järjestelmän toimintaa ja näkevän sen ideologisena: ”Valtion kulloistenkin ihanteiden mukaiset ”oikeamieliset” projektit eivät tarvitse veroeuroja. [...] Rahoitusjärjestelmää tulee kaiken kaikkiaan tuulettaa ja purkaa ideologista ja politisoitunutta toimintakulttuuria.” (Gustafsson, 2019.) Perussuomalaisten näkökulmasta nykyjärjestelmä ei vastaa kansan kulttuuritarpeisiin, joskaan puolue ei kyselyssä esittänyt uusia visioita.

Puolueiden kulttuuripoliittisilla kannanotoilla on merkitystä, sillä puolueilla on keskeinen asema kulttuurin määrittelyissä ja rajaamisessa, lainsäädännön muotoilussa sekä julkisen tuen suuntaamisessa. Samaan aikaan puolueilla

on hyvin erilaisia asenteita, tavoitteita ja visioita siitä, mihin julkisessa kulttuuripolitiikassa tulisi tähdätä. Erihin vaikuttavat osaltaan puolueiden taustalla olevat ideologiat.²

Puolueiden kulttuuripoliittisista näkemyksistä saa tietoa niiden ohjelmista. Puolueilla on moninaisia ohjelmia: laajoja yleisohjelmia, rajatusti taide- ja kulttuuripolitiikkaa ja muita politiikkalohkoja koskevia erityisohjelmia sekä vaalikauden tavoitteita esitteleviä vaaliohjelmia. Tässä katsauksessa keskitymme kevään 2019 eduskuntavaalien vaaliohjelmiin sekä niitä täydentävinä puolueiden tuoreimpiin kulttuuripoliittisiin erityisohjelmiin.

Katsauksessa tarkastelemme puolueiden kulttuuripoliittisia visioita seuraavien kysymysten kautta:

I. Miten puolueohjelmien kulttuuripuhunnat eroavat toisistaan määrällisesti, rakenteellisesti ja sisällöllisesti?

II. Miten kulttuurihallinnon vaikutus näkyy puolueohjelmissä?

III. Esittävätkö puolueet uusia kulttuuripoliittisia avauksia vai pyrkivätkö ne lähinnä kehittämään nykyistä järjestelmää?

Vaikka puolueet ovat keskeisiä kulttuuripoliittisia vaikuttajia, niitä on tarkasteltu kulttuuripolitiikan tutkimuksessa viime vuosina suhteellisen vähän. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu puolueiden historiallisesti keskeinen asema suomalaisen kulttuuripolitiikan muodostumisessa (Mertanen, 2008). Puoluepoliittiset painotukset vaikuttavat niin valtion kuin paikallishallinnon tasolla. Valtion tasolla puolueohjelmien on todettu vaikuttavan eduskuntaryhmien toimintaan taiteen ja kulttuurin edistämisessä (Tuomikoski-Leskelä, 1977, s. 180; vrt. myös Nousiainen, 1998, s. 71). Anita Kankaan (1991, s. 32–35, s. 38–39) tutkimuksessa etenkin keskeisen Suomen kunnissa nousi esiin vasemmistoenemmistöisten kuntien halukkuus tukea kulttuuritoimintaa kulttuurilautakuntien kautta. Hallinnon vaikutus suomalaiseen kulttuuripolitiikkaan on havaittu vahvaksi. Kulttuurilehti *Mustekalan Taide* ja puoluepolitiikka -teemanumerossa (1:2015) Pauli Rautiainen katsoi suomalaisen taidepolitiikan olleen

ennemmin hallintoa kuin politiikkaa. Poliitikan sisältöön liittyvää puhetta on ”suorastaan vältetty”. (Kemppi, 2015.) Aiemmassa tutkimuksessa on laajemminkin todettu, kuinka suomalaisesta julkisesta kulttuuripolitiikasta ”puuttuu politiikka” tai että järjestelmää on kehitetty rakenteellista jäähmyyttä tuottavalla ”pienien askelten politiikalla”³ (Rautiainen, 2008; Saukkonen, 2014).

Seuraavassa luvussa luomme yleiskuvan kulttuuripolitiikkaan puolueiden ohjelmatyössä. Kolmannessa luvussa tarkastelemme kulttuuripolitiikkaa puolueiden tuoreimmissa eduskuntavaaliohjelmissä sekä kulttuuripoliittisissa erityisohjelmissä. Viimeisessä luvussa kokoamme yhteen keskeiset havainnot ja pohdimme hallinnon ja politiikan suhdetta suomalaisessa kulttuuripolitiikassa.

Kulttuuripolitiikka puolueiden ohjelmatyössä

Puolueet kulttuuripoliittisina toimijoina

Puolueet vaikuttavat kulttuuripolitiikkaan monin tavoin. Puolueista koostuva kansanedustuslaitos säätää taidetta ja kulttuuria koskevat lait sekä viimeistelee ja hyväksyy valtion budjetin. Puolueiden edustajat vaikuttavat lainsäädäntötyössä keskeisessä asemassa olevissa valiokunnissa. Etenkin kulttuurikysymyksissä valmistelvana tahona on jo vuosikymmenet toimintu sivistysvaliokunta, joka käsittelee muun muassa koulutukseen, tieteeseen, kulttuuriin ja viestintään liittyviä asioita. Käytännön elämässä puolueiden vaikutuspiiri ulottuu huomattavasti eduskuntataloa laajemmalle yhteiskunnan ja julkishallinnon rakenteisiin (esim. Nousiainen, 1998, s. 31).

Kulttuuripolitiikka liittyy kulttuurin organisoitumiseen yhteiskunnallisessa toiminnassa (ks. Kangas & Pirnes, 2015, s. 23). Se muodostuu prosessissa, jossa eri toimijat rakentavat ja rajaavat kuvaa kulttuurisista ilmiöistä ja olosuhteista (ks. Häyrynen, 2015, s. 11). Kulttuuripolitiikan piiriä voidaan rajata suppeasti tai laajasti. Molemmista näkökulmista puolueet ovat kes-

keisiä toimijoita.

Suppeasta näkökulmasta kulttuuripolitiikka samaistetaan ensisijaisesti valtioon. Suomalaisen kulttuuripolitiikan keskiössä on perinteisesti nähty kulttuurista vastaava juridis-hallinnollinen ja institutionalisoitunut järjestelmä (ks. Sokka, 2014; Häyrynen, 2015). Siten kulttuuripolitiikka sijoittuu etenkin opetus- ja kulttuuriministeriön hallintosektorille (ja siellä vielä rajatummin taide- ja kulttuuripolitiikan osastolle). Tästä näkökulmasta poliittiset puolueet vaikuttavat kulttuuripolitiikkaan ohjaamalla ministeriöiden työtä hallitusohjelman kautta. Ministerit nousevat yleensä jonkin hallituspuolueen riveistä. Ministeri on ministeriön ylin päätöksentekijä ja suunnannäyttäjä huolimatta valtiohallinnon instituutioiden jatkuvuudesta ja omasta poliittisesta vaikutusvallasta. Tarkasteltaessa valtiovallan vaikutusta kulttuurielämään on huomattava valtion voivan vaikuttaa kulttuuriin monella eri tavalla. Kulttuuripolitiikkaan kytkeytyvät läheisesti myös monet muut politiikkasektorit, esimerkiksi koulutus-, sosiaali- ja talouspolitiikan hallinnonalat, ns. ”kulttuuripolitiikan rajavyöhykkeet” (ks. Häyrynen, 2015; Gronow, 1976).

Laajemmin ymmärrettynä kulttuuripolitiikka on kenen tahansa sen toteuttajan asenne kulttuuriin ”liitettynä valmiuksiin ja haluun ajaa tätä asennetta ympäristössään” (Häyrynen, 2015, s. 11). Tästä näkökulmasta poliittiset puolueet ovat sektoriksi rajatun julkisen kulttuurihallinnon ulkopuolisia – joskin käytännössä monin tavoin siinä kiinni olevia – toimijatahoja, joilla on omia kulttuuriin kohdistuvia pyrkimyksiään. Näistä pyrkimyksistä saadaan tietoa puolueiden erilaisten ohjelmien kautta.

Puolueohjelmien rooli

Ohjelmat puolueen omakuvina ja tavoitteiden linjaajina

Puolueohjelmat kuvaavat sekä puolueiden yleistä kulttuuripoliittista intressiä sekä konkreettisia toimenpiteitä. Yleisellä tasolla ohjelmat toimivat puoluekuvan luojina ja poliittisina tekoina, joilla on merkitystä puolueen sisäisille

prosesseille sekä puolueen kannattajakunnalle. Ne edustavat tietyn aikakauden poliittista kielenkäyttöä (Aarnio & Kanerva, 1995, s. 4). Käytännössä ohjelmat kuvaavat puolueiden uskomuksia, periaatteita ja toiminnallisia tavoitteita (Paastela & Paloheimo, 2006, s. 5). Puolueohjelmiin sisältyy konkreettisia vaatimuksia ja lupauksia sekä teoreettisia väitteitä, tulkintoja ja toteamuksia (Borg, 1965), joilla yritetään vaikuttaa eri intressiryhmiin ja hankkia niiden kannatusta (Tuomikoski-Leskelä, 1977, s. 178). Ohjelmissaan puolueet tarjoavat kansalaisille tietoa ja näkemyksiä yhteiskunnallisista asioista ja poliittisia tulevaisuuden vaihtoehtoja, perinteisesti puolueideologiaan kehystettynä (Wiberg, 2006, s. 48–49). Ohjelmien kielen kautta tapahtuva poliittinen vaikuttaminen heijastuu poliittiseen toimintaan (esim. Borg, 1965).

Käytännössä nykyisten puolueiden näkemykset ovat samankaltaistumisen ja valtiolistumisen (ks. esim. Sundberg, 2012, s. 133) myötä lähentyneet toisiaan. Puolueiden ohjelmissa vaaditaan usein samansuuntaisia asioita ja käsitellään samankaltaisia teemoja. Moni puolue pyrkii irtautumaan perinteisestä jaosta vasemmisto-, keskusta- ja oikeistopuolueisiin. Puolueideologiat ovat valtaa keskittävässä järjestelmässä väistyneet sivummalle yleispätevän tavoitteenasettelun tieltä: ideologisia jakolinjoja on etenkin hallituspolitiikassa korvattu näennäisen neutraalilla ja hallinnollisella suunnittelukielellä (Mykkänen, 2017, s. 97–98). Tästä huolimatta puolueohjelmien käsitteet, lausumat, painotukset ja arvot luovat eroja puolueiden välille (esim. Karlsson & Wiberg, 2010). Kulttuuripolitiikka on puolueille eräs mahdollinen keino nostaa omaa profiliaan ja erottautua muista.

Puolueilla on tyypiltään erilaisia ohjelmia. Kaikki ohjelmat pyrkivät tulevaisuuden hahmottamiseen (Lappalainen, 2006, s. 50), mutta niiden asema vaihtelee. Ohjelmatutkimuksen parissa puolueohjelmia on ryhmitelty eri tavoin (ks. mm. Borg, 1965, 1995; Paastela & Paloheimo, 2006; Lappalainen, 2006). Yleisohjelmat ovat periaateohjelmia, jotka koostuvat puolueiden yleisistä aatteellisista periaatteista. Eri-tyisohjelmat taas käsittelevät täsmällisemmin

kulttuuripolitiikan tapaisia rajattuja politiikka-lohkoja. Erityisohjelmissa on siten mahdollisuus käsitellä täsmällisemmin ja monipuolisemmin tiettyyn politiikan osa-alueeseen liittyviä visioita. Tavoiteohjelmat koskevat puolueiden lähiajan tavoitteita. Niihin kuuluu esimerkiksi ennen eduskuntavaaleja hyväksytty, seuraavaa vaalikautta varten laadittu vaaliohjelma. (Paas-tela & Paloheimo, 2006, s. 5.)

Vaaliohjelmat ovat kulttuuripoliittisesti merkityksellisiä, sillä niillä on keskeinen merkitys hallitusohjelman suuntaamisessa: vaaliohjelmat kuvaavat puolueiden seuraavan vaalikauden keskeisiä toiveita. Hallitusohjelman tehtävänä on sitouttaa hallituksessa vaikuttavat puolueet etukäteen vaalikauden aikana toteutettaviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin (Mykkänen, 2017). Hallitusohjelmaan nousee eri suhteessa hallituspuolueiden ohjelmissaan listaamia tavoitteita, jotka hallituspuolueet voivat jakaa. Samalla kun puolueet pyrkivät tekemään myönnytyksiä hallitusyhteistyön saavuttamiseksi, vaalilupaukset ja -ohjelmat tapaavat laimentua. Suomessa politiikan ohjaus on hallituskeskeistä: hallitusohjelman ulkopuolelle jääneitä asioita on käytännössä vaikea saada poliittisille asialistoille.

Puolueiden sitoutuminen kulttuuripoliittisen järjestelmän periaatteisiin

Kulttuuripolitiikka tuli 1960-luvulla osaksi kehittyvän suomalaisen hyvinvointivaltion yhteiskuntapolitiikkaa (esim. Kangas, 1999). Tämän myötä valtion opetus- ja kulttuurihallinto alkoi laajentua ja eriytyä. Yhteiskunnallisuus toi taiteelle poliittista ja taloudellista tukea (Tuomikoski-Leskelä, 1977, s. 186, 284). Samalla puolueet ryhtyivät ottamaan aiheeseen kantaa.

Kehitys heijastui puolueiden ohjelmatyöhön. Puolueet näkivät taiteella ja kulttuurilla myös poliittisen funktion. Puolueohjelmissa korostettiin etenkin omien viiteryhmien taideharrastusten tarpeita: keskustapuolueella tämä oli maaseutuväestö, SKDL:lla ja SDP:lla puolestaan työväestö. (Mertanen, 2008, s. 126.) Sisällöllisesti puolueiden yleisohjelmat alkoivat mukailta valtion opetus- ja kulttuurihallinnon

laajenemista ja eriytymistä (Tuomikoski-Leskelä, 1977, s. 186). Niiden sivistyspolitiikka ja-kautui selvemmin koulutus- ja kulttuuripolitiikkaan. Esimerkiksi korkein hengenviljely, tiede ja taide saivat omat ohjelmakohtansa. Samalla puolueiden taidepoliittiset ohjelmavaatimukset yhtenäistyivät. Kulttuuri- ja taidepolitiikka nähtiin osana yleistä yhteiskuntapolitiikkaa. Puoluekohtaiset intressit ja ideologiset painotukset väistyivät, ja taiteella nähtiin yleisesti tehtävä ”ihmisen ja kansakunnan kulttuurin kohottajana” (Tuomikoski-Leskelä, 1977, s. 190).

Suomalaiselle kulttuuripoliittiselle mallille ovat ominaisia oikeudellinen sääntely ja institutionaalisuus, jotka heijastuvat sen pitkäikäisyyteen (Saukkonen, 2014). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko ja ohjaus pysyneet perusrakenteiden luomisen jälkeen varsin vakaina. Lainsäädäntö on varmistanut taiteen ja kulttuuripalvelujen aseman ja resursoinnin hallituspolitiikan muutoksista riippumatta.

Myös puolueet ovat sitoutuneet järjestelmään: 1960-luvulta lähtien puolueita on esimerkiksi puoluetuen ja puoluelain kautta kytketty kiinteämmin valtioon. Samalla ne ovat menettäneet luonnettaan kansanliikkeinä ja alkaneet muistuttaa valtioon kytkettyjä organisaatioita. (Nousiainen, 1998, s. 48.)

Käytännössä poliitikkojen ja politiikan mahdollisuuksia rajaavat erilaiset keskitetyn vallan muodot (esim. Mykkänen, 2017): keskushallinnon tulosohtaus, uusbyrokratisoituminen, kehysbudjetointi ja lainsäädännöstä johtuvat hallinnolliset automaattit sekä tulossopimuksiin ja -mittareihin, ulkoistamisiin, kilpailuttamiseen ja markkinakilpailun suojaamiseen kytkeytyvät monimutkaiset säännöt. Virkamiesvalta korostuu myös kulttuuripolitiikassa. Simo Häyrynen (2006, s. 17) näkee opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle kuuluvasta hallintojärjestelmästä tulleen jopa ”omalakinen ja usein oman sektorinsa sisäisten ongelmien ja suhteiden sekä näistä kysymyksistä välittömästi syntyneiden kysymysten puimiseen keskittyvä”. Pauli Rautiaisen mukaan 2000-luvulla niukkenevien resurssien aikakaudella myös kulttuuripolitiikassa ovat korostuneet mittaaminen ja budjetit. Lakien säätämisestä on siirrytty talousarviopäätösten teke-

miseen sekä erilaisten hankkeiden tukemiseen. (Kemppe, 2015.)

Pasi Saukkosen (2014) kuvauksen perusteella Suomessa ”kulttuuripolitiikkaa on kehitetty, mutta vailla erityistä dramatiikkaa ja vahvaa koordinaatiota, niin ikään vailla kokonaisvaltaista visiota siitä, mihin kansallisessa kulttuuripolitiikassa pidemmällä aikavälillä tähdätään”. Puolueohjelmissa tämä on jo pitkään tarkoittanut melko vakaata sitoutumista 1960- ja 70-luvuilla alkunsa saaneeseen, 1980-luvulla edelleen laajennettuun ja 1990-luvulla institutionaalisesti ja lainsäädännöllisesti (esimerkiksi museoita, teattereita ja orkestereita koskevan valtionosuusjärjestelmän lainsäädäntö) viimeistelyyn kulttuuripolitiikan järjestelmään.

Ohjelmatyön yhteiskunnallisuus

Puolueiden ohjelmatyö ei tapahdu tyhjiössä, vaan se saa vaikutteita toimintaympäristöstä, hallinnosta ja muusta yhteiskunnallisesta toiminnasta. Puolueet kartoittavat toimintaympäristön muutoksia ja tulevaisuuskehitystä omiin tarpeisiinsa tutkimusyhteisöjen, ajatushautomoiden ja ohjelmatyöryhmien avulla. Eeva Aarnion (1998, s. 260) mukaan perinteisiä ideoiden lähteitä puolueille ovat olleet esimerkiksi sisarpuolueet, etu- ja aatepoliittiset järjestöt, hallintoviranomaiset, julkiset laitokset kuten yliopistot ja korkeakoulut, teollisuuden ja kaupan järjestöt, maatalouden järjestöt, ammattiyhdistysliike, erilaiset kotimaiset ja kansainväliset organisaatiot, yritykset sekä mediat.

Puolueohjelmien traditiot eroavat toisistaan. Sosialistisessa ja kommunistisessa traditiossa ohjelmatyöllä on perinteisesti ollut keskeinen asema (Aarnio, 1998, s. 20). Myös ohjelmien laatimisprosessien muodot ja laajuus vaihtelevat eri puolueiden välillä. Esimerkiksi KD:n tuoreimman kulttuuripoliittisen ohjelman (2009) laadintaan osallistui ohjelman mukaan kahdeksan hengen työryhmän lisäksi seitsemän muuta henkilöä. SDP:n uuden kulttuuripoliittisen ohjelman (2018) kirjoitti niin ikään puolueen perustama työryhmä, mutta sisältöön pyydettiin ideoita yli 1500 vastausta tuottaneella jäsenkyselyllä. Lisäksi SDP:n ohjelmaa kommentoivat

kulttuurialan etujärjestöt ja esilukivat kulttuurialan ammattilaiset.

Kulttuuripolitiikassa sektorihallinnolla on keskeinen asema. Toiminnan suunnittelu ja toimeenpano kantaa ministeriöissä yli hallituskausien. Kulttuuribudjetista on muodostunut varsin vakiintunut, yksityiskohtainen ja monimutkainen. Virkamiehillä on usein sisältökysymyksissä etulyöntiasema suhteessa vaihtuviin ministereihin. Virkamiestyönä ministeriöissä syntyneet aloitteet voivat päätyä ensinnäkin puolueohjelmiin ja toisaalta edelleen hallitusohjelmaan, jolla valtioneuvosto luo poliittisen agendan myös hallituskauden kulttuuripolitiikalle (Kangas & Pirnes, 2015, s. 37). Ennen kevään 2019 eduskuntavaaleja, syksyllä 2018 opetus- ja kulttuuriministeriö lähetti puolueille hallitusohjelmatavoitteensa (OKM 2018). Niissä esitetään kolmessa kategoriassa (taiteen ja kulttuurin rahoitus ja infrastruktuuri; taiteet ja luovat alat; saatamme kulttuurin, kulttuuriperinnön ja taiteen kaikkien käytettäväksi) erilaisia linjauksia lisämääräraharapeineen. Nämä linjaukset heijastuvat myös puolueiden vaaliohjelmatyöhön.

Kulttuuripolitiikka puolueiden ohjelmissa

Puolueiden välillä on eroa siinä, miten kulttuuripolitiikkaa niiden ohjelmatyössä käsitellään. Kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmissaan Vihreä liitto (jatkoksa vihreät), Perussuomalaiset ja Sininen tulevaisuus eivät mainitse kulttuuria lainkaan. Muut tuolloiset eduskuntapuolueet mainitsevat kulttuuripolitiikan mutta eri laajuudessa. Kulttuuri on näkyvästi esillä Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen (jatkoksa SDP) ja Vasemmistoliiton vaaliohjelmissa. Puolueet ovat omistaneet kulttuuripolitiikalle vaaliohjelmista kokonaan oman osionsa. Kulttuurin mainitsevat Suomen ruotsalainen kansanpuolue (jatkoksa RKP), Kansallinen Kokoomus (jatkoksa kokoomus), Suomen Keskusta (jatkoksa keskusta) sekä Suomen Kristillisdemokraatit (jatkoksa KD), jotka käsittelevät aihetta osana muita vaaliohjelmansa osa-alueita. (Taulukko

1.)

Kaikilla eduskuntapuolueilla on Perussuomalaisia ja Sinistä tulevaisuutta lukuun ottamatta kulttuuripoliittinen erityisohjelmansa. Voimassa olevista kulttuuripoliittisista erityisohjelmista vanhin on KD:n kulttuuripoliittinen ohjelma vuodelta 2009. Tuoreimpia ovat SDP:n, Vasemmistoliiton, vihreiden, keskustan ja kokoomuksen erityisohjelmat vuosilta 2018 ja 2019. (Taulukko 1.)

On huomattava, että tarkasteltavien ohjelmien asema on erilainen. Vaaliohjelmat ovat puolueiden keskeisiä, seuraavaa vaalikautta koskevia toiveita, joista hallitusohjelmaan tiivistetään hallituspuolueiden jakamat linjaukset. Vaaliohjelmiin nostetut tavoitteet kuvaavat, kuuluuko kulttuuripoliittikka puolueen prioriteetteihin ja jos kuuluu, millaisia puolueen kulttuuripoliittiset kärjet ovat. Vaaliohjelmista poiketen kulttuuripoliittisissa erityisohjelmissa keskitytään juuri kyseiseen politiikkalohkoon. Siten erityisohjelmien kulttuuripoliittiset sisällöt ovat huomattavasti vaaliohjelmiä laajempia ja kattavampia. Erityisohjelmista nousevat

myös usein puolueiden vaaliohjelmien kulttuuripoliittiset kärjet.

Vaali- ja erityisohjelmien raja ei ole täysin tarkka. Keskustan kulttuurilinjaus ja kokoomuksen kulttuurivisio koskevat vaaliohjelman tapaan seuraavaa vaalikautta. Siten linjaukset on kytketty osaksi puolueiden eduskuntavaaliohjelmiä. Myös vihreät linjaa kulttuuripoliittikka vaaliohjelmaa täydentävässä poliittisessa tavoiteohjelmassaan vuosille 2019–2023. Nämä linjaukset ovat kuitenkin vaaliohjelmasta erillisiä dokumentteja, joita käsitellään tässä kulttuuripoliittisina erityisohjelmina.

Ohjelmien kulttuuripoliittiset sisällöt

Kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmat

Kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmissa kaikki tuolloiset eduskuntapuolueet vihreitä, Perussuomalaisia ja Sinistä tulevaisuutta lukuun ottamatta mainitsevat kulttuuripoliittikan. Keskeinen ero on, että vasemmistopuolueet SDP ja Vasemmistoliitto käsittelevät vaaliohjelmissaan

Puolue	Eduskuntavaaliohjelma 2019		Viimeisin kulttuuripoliittinen erityisohjelma
	Kulttuuripoliittikkalinjauksia	Kulttuuripoliittikkalle oma osionsa	
Suomen Keskusta	Kyllä	Ei	2018 (kulttuurilinjaus)
Kansallinen Kokoomus	Kyllä	Ei*	2019 (kulttuurivisio)
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)	Kyllä	Kyllä	2018 (kulttuuripoliittinen ohjelma)
Vasemmistoliitto	Kyllä	Kyllä	2018 (kulttuuripoliittinen ohjelma)
Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	Kyllä	Ei	2015 (kulttuuripoliittinen ohjelma)
Suomen Kristillisdemokraatit (KD)	Kyllä	Ei	2009 (kulttuuripoliittinen ohjelma)
Vihreä liitto	Ei	Ei**	2018 (kulttuuripoliittinen ohjelma)
Perussuomalaiset	Ei	Ei	x***
Sininen tulevaisuus	Ei	Ei	x

* Vaaliohjelmassa linkki puolueen kulttuurivisioon

** Puolue julkaissut kulttuuripoliittikka linjaavan poliittisen tavoiteohjelman vuosille 2019–2023

*** Puolueelta ei löydy kulttuuripoliittista ohjelmaa, mutta esimerkiksi keskustelua herättänyt kulttuuripoliittikkaosio eduskuntavaaliohjelmassa 2011.

Taulukko 1. Katsauksen aineisto. Puolueiden kulttuuripoliittiset linjaukset vaaliohjelmissa 2019 ja viimeisimpien kulttuuripoliittisten erityisohjelmien julkaisu vuosi.

Puolue	Huomioita eduskuntavaaliohjelman 2019 kulttuurilinjauksista
Suomen Keskusta	Kulttuuripolitiikka sijoitettu pääosin otsikon ”Huolenpito” alle. Teemoina kulttuuripalveluiden saatavuus, omaehtoisten harrastusmahdollisuuksien mahdollistaminen, lasten ja nuorten harrastaminen, harrastekerhot osana koulupäivää.
Kansallinen Kokoomus	Kulttuuripolitiikkaa otsikoiden ”Vastasyntyneestä vanhukseen – pidetään kaikki mukana” ja ”Elinvoimaiset kaupungit ja koko maan mahdollisuudet” alla. Teemoina lasten ja nuorten kulttuuriharrastukset, taiteen perusopetus, kulttuuripalveluiden saatavuus, kaupunkikulttuuri, kulttuuri- ja luonnonmaisemat. Kokoomus linkitti vaaliohjelmaansa erillisen puolueen kulttuuripoliittisia tavoitteita ja keinoja listaavan ”kulttuurivision” maaliskuussa 2019.
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (SDP)	Kulttuuripoliittinen osio vaaliohjelmassa otsikolla ”Merkityksellinen kulttuuri”. Teemoina mm. saavutettavuus, taiteen perusopetus, kaikkien mahdollisuus kulttuuriin, kulttuurin hyvinvointi-, työllisyys- ja talousvaikutukset, kulttuurivienti, kulttuurin rahoitus, vos-uudistus, taiteilijoiden toimeentulo, kulttuuritilojen käyttö.
Vihreä liitto	Ei kulttuurilinjauksia eduskuntavaaliohjelmassa. Eduskuntavaaliohjelmaa täydentävässä poliittisessa tavoiteohjelmassa vuosille 2019–2023 kulttuuripolitiikka on mukana otsikolla ”Vahvistetaan taiteen ja kulttuurin asemaa yhteiskunnassa”.
Vasemmistoliitto	Kulttuuripoliittinen osio otsikolla ”Toteutamme taiteen prosenttiperiaatteen”. Sijoitettu osioon ”Meidän Suomessamme luodaan työtä panostamalla osaamiseen. Vastamme työn murrokseen ja yhä nopeampaan teknologiseen kehitykseen”. Vaaliohjelman teemoina mm. taiteen ja kulttuurin rahoituksen lisäys, taiteilija-apurahojen korottaminen, valtionosuusuudistus, taiteen prosenttiperiaate, julkisen sektorin teettämät taiteen ja kulttuurin alan työt.
Perussuomalaiset	Ei kulttuurilinjauksia eduskuntavaaliohjelmassa
Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP)	Kulttuuripolitiikkaa otsikon ”Hyvinvoiva Suomi” / ”Ett välmående Finland” alla. Teemoina hyvät vapaa-ajan harrastukset hyvinvointia kehitettäessä, riittävä liikunta- ja kulttuuritarjonta, kulttuuri-, urheilu-, kotiseutu- ja yhdistystoiminta identiteetin ja sosiaalisen pääoman vahvistajina, kulttuurin tukeminen mutta ei johtaminen, kulttuurilaitosten toimintaedellytysten turvaaminen, monimuotoisuus, laajempi kulttuuritarjonta, Svenska Teaternin status kansallisena näyttämönä.
Suomen Kristillisdemokraatit (KD)	Kulttuuripolitiikkaa otsikon ”Laadukasta koulutusta, kulttuuria ja liikuntaa kaikille”. Teemoina koulujen yhteydessä järjestettävä kerho- ja harrastustoiminta, kristillinen kulttuuriperintö kasvatuksessa, kulttuuripalveluiden saatavuus, taidelaitosten resursointi, kulttuurin hyvinvointivaikutukset.
Sininen tulevaisuus	Ei kulttuurilinjauksia eduskuntavaaliohjelmassa

Taulukko 2. Puolueiden vaaliohjelmien kulttuuripoliittinen puhunta.

taide-, taiteilija- ja kulttuuripolitiikkaa laajemmin kuin muut kulttuuripolitiikkaa käsittelevät puolueet. (Taulukko 2.)

SDP:n vaaliohjelman kulttuuripolitiikkapuhunta on kaikista nykyisistä eduskuntapuolueista monipuolisinta. Myös Vasemmistoliitto linjaa kattavasti taide- ja kulttuuripolitiikkaa. Eduskuntavaaliohjelmansa kulttuuripuhunnassa Vasemmistoliitto tuntuu kohdistavan sanomansa erityisesti taiteen ja kulttuurin kentille,

SDP lisäksi kansalaisille taiteen ja kulttuurin kokijoina ja tekijöinä. Keskustan, kokoomuksen, RKP:n ja KD:n vaaliohjelmissa kulttuuripolitiikkaa linjataan suppeasti yksittäisinä lausumina osana muuta vaaliohjelmaa ja yleisiä yhteiskuntapoliittisia tavoitteita, ilman erillistä kulttuuriosiota. (Taulukko 2.)

Moni kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmien tavoite vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallitusohjelmataavoitteita (OKM, 2018). Yh-

tenäiset teemat korostavat kulttuurihallinnon rakenteiden ja virkamiesten vahvaa vaikutusta. Yhteisiä tavoitteita opetus- ja kulttuuriministeriön hallitusohjelmassa sekä puolueiden eduskuntavaaliohjelmissa ovat vos-uudistus, taiteilija-apurahat, rahapelisidonnaisuuskeskustelu (Veikkaus ja jakosuhdelaki), prosenttiperiaate, kuntien valtionosuudet ja mahdollisuudet tarjota kulttuuri- ja taidepalveluita, lasten ja nuorten kulttuuriharrastukset ja -harrastuskerhot, taiteen perusopetus sekä luovat alat. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallitusohjelmatavoitteisiin kuuluu myös tavoite kulttuurin rahoitusosuuden nostamisesta prosenttiin valtion budjetista. Tavoite viittaa opetus- ja kulttuuriministeriön Taide ja kulttuuri -budjettiluokkaan, joka on ollut noin 450 miljoonaa euroa eli 0,8 prosenttia koko valtion budjetista.⁴ Eduskuntavaaliohjelmissaan tätä prosentin tavoitetta tukevat SDP ja Vasemmistoliitto. Tätä kautta vasemmistopuolueet korostavat julkisen sektorin vastuuta ja rahoituksen lisäämistä.⁵

Tuoreimmat kulttuuripoliittiset erityisohjelmat

Puolueiden kulttuurilinjaukset ja muut kulttuuripoliittiset erityisohjelmat täydentävät ja laajentavat kuvaa puolueiden kulttuuriasenteista ja -tavoitteista. Taulukossa 1 kuvataan kaikkien eduskuntapuolueiden tuoreimmat kulttuuripoliittiset erityisohjelmat. Kokoomuksen ja keskustan ohjelmat ovat tiiviitä, vaalikautta koskevia linjauksia. Vasemmistoliiton, vihreiden, SDP:n, KD:n ja RKP:n ohjelmat taas ovat kattavampia erityisohjelmia. Vaihteleva laajuus heijastuu kulttuuripoliittisten erityisohjelmien vaihteleviin sisältöihin ja ehdotettuihin toimenpiteisiin (ks. Liite 1).

Sana- ja sivumäärältään laajimpia ovat vuonna 2018 julkaistut vihreiden, Vasemmistoliiton ja SDP:n kulttuuripoliittiset erityisohjelmat. Niissä kuvataan tavoitteiden lisäksi asiantuntevasti nykyistä suomalaista kulttuuripoliittista järjestelmää, sen historiaa sekä puolueen suhdetta kulttuuriin. Kaikki ohjelmissa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet on koottu liitteen 1 taulukkoon.

Vihreiden ohjelmadokumentti on puolueista yksityiskohtaisin: ohjelmassa esitetään eri tavoitekokonaisuuksien alla yhteensä 124 toimenpidettä. Ne liittyvät esimerkiksi kulttuuripalveluiden saavutettavuuteen, omaehtoiseen kulttuuritoimintaan, kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja tasa-arvoon, valtionosuusjärjestelmään, kulttuuriin ja koulutukseen, rakennetun ympäristön laatuun, kulttuuriin ja hyvinvointiin sekä monimuotoiseen kulttuuriperintöön. Vastaavat teemat heijastuvat myös puolueen kulttuuria koskeviin tavoitelinjauksiin. Vihreiden tavoitelinjaukset vuosille 2019–2023 liittyvät taiteen perusopetukseen, kulttuurisiin oikeuksiin, taiteilijoiden toimentuloon ja työllisyyteen, taiteen rahoituksen vahvistamiseen, kulttuuripalveluiden saavutettavuuteen, Yleisradion toiminnan turvaamiseen sekä taiteen ja kulttuurin prosenttiperiaatteeseen.

Vasemmistoliiton ohjelma on tarkkuudeltaan lähes vihreiden ohjelmaa vastaava. Ohjelmassa linjataan yhteensä 66 erilaista toimenpidettä. Keskeisiä teemoja ovat taiteilijoiden asema, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus, kulttuurinen moninaisuus, taiteen ja kulttuurin rakenteet, saavutettavuus sekä kulttuuriperintö.

SDP:n ohjelma ei vihreiden ja Vasemmistoliiton ohjelmadokumenteista poiketen aseta tarkkoja tavoitteita, vaan tarjoaa koko 2020-luvun kattavan vision kulttuurin merkityksestä ja tulevaisuudesta. SDP:n ohjelman loppuun kirjoitettu kappale kulttuuripoliittisen ohjelman roolista kuvaa näiden ohjelmien merkitystä puolueille ja roolia puolueen toiminnassa yleisemminkin. Huomionarvoista on, että SDP suuntaa ohjelmansa ensisijaisesti jäsenille ja päättäjille ja erikseen toivoo myös muiden lukevan ohjelman. Tämä kuvaa kiinnostavasti puolueohjelmien kohderyhmiä ja niihin kohdistuvia odotuksia: julkisuudesta huolimatta niitä on harvemmin osoitettu laajemmin kaikkien kansalaisten luettavaksi.

KD:n ja RKP:n erityisohjelmat linjaavat kulttuuripoliittikkaa vasemmistopuolueita ja vihreitä suppeammin. KD:n viimeisin kulttuuripoliittinen erityisohjelma on vuodelta 2009. Sen keskeisiä teemoja ovat valtion vastuu kulttuurin edistämisessä, kulttuurinen monimuo-

toisuus, kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö, kulttuuri osana kasvatusta ja koulutusta sekä kulttuuripolitiikka kunnissa ja maakunnissa. RKP:n ohjelmassa vuodelta 2015 taas korostuvat saavutettavuus, osaaminen, media sekä kulttuuri osana yhteiskuntaa.

Keskustan vuonna 2018 julkaistut kulttuuritavoitteet ja kokoomuksen vuonna 2019 julkaistu kulttuurivisio ovat laajaa tavoiteohjelmaa suppeampia kulttuurilinjauksia, joissa on vaaliohjelmia vastaava painotus tulevaan vaalikauteen. Keskusta jatkaa linjauksellaan vuoden 2015 kevään kulttuurilinjauksensa tyyliä esittämällä napakasti numeroituna ja temaattisiin kokonaisuuksiin jaoteltuna puolueen keskeisimmät kulttuuritavoitteet vaalikaudelle sekä vaalikauden ”kärkihankkeen”. Keskusta on jakanut linjauksensa temaattisesti viiteen, selkeästi jäsenneltyyn tavoitealueeseen: kulttuuripolitiikan kehittämiseen, taide- ja taiteilijapolitiikkaan, lapsiin ja nuoriin, kestäväan kehitykseen sekä ”kärkitavoitteeseen” (rahasto). Yhteensä puolue esittää 11 toimenpidettä tavoitteiden edistämiseksi. Kokoomuksen kulttuuriohjelma on suppeahko ja sanamäärältään lähes täsmälleen keskustan kulttuurilinjauksen mittainen. Kokoomuksen tavoitealueet ovat kulttuurin rahoitus, luovat alat sekä saatavuus, joiden alla puolue esittää yhteensä 22 keinoa edistää pää-tavoitteita.

Lopuksi: visiot ja jatkuvuus

”...oleellistahan olisi tuoda esiin se, millä nämä jalot perusajatuksot käytännön politiikan tasolla toteutetaan. Siitä en löytänyt mitään konkreettista.” (Kantokorpi 2015.)

Katsaus puolueiden eduskuntavaaliohjelmiin ja tuoreimpiin kulttuuripoliittisiin erityisohjelmiin osoitti, että kulttuuripolitiikan asema puolueiden ohjelmatyössä vaihtelee. Etenkin vasemmistopuolueet linjaavat vaali- ja erityisohjelmissaan kulttuuripolitiikkaa monipuolisesti. Perussuomalaiset ja Sininen tulevaisuus taas eivät käsittele kulttuuripolitiikkaa kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmissaan eikä niillä

ainoina eduskuntapuolueina ole kulttuuripoliittista erityisohjelmaa. Erot kertovat prioriteeteista puolueiden kiinnostuksen kohteissa ja ohjelmatyössä. Puolueohjelmien näkökulmasta erityisesti vasemmistopuolueet (sekä tavoite- ja erityisohjelmansa perusteella vihreät) pitävät kulttuuripolitiikkaa tärkeänä teemana ja viestivät tästä ohjelmien kautta omille kannattajilleen ja muulle lukijakunnalle.

Hallinnon keskeinen asema suomalaisessa kulttuuripolitiikassa heijastuu myös puolueiden ohjelmatyöhön. Kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmissa näkyy lukuisia opetus- ja kulttuuriministeriön hallitusohjelmataavoitteita vastaavia teemoja. Tämä korostaa virkakoneiston ja hallinnon keskeistä asemaa ja vallankäyttöä kulttuuripolitiikassa. Pyrkivätkö puolueet vakuuttamaan ohjelmillaan ja asiantuntemuksellaan kansalaisten sijaan ennemminkin hallintoa?

Puolueohjelmien eksplisiittisesti taide- ja kulttuuripolitiikkaa koskevat visiot vastaavat valtaosin kulttuuripolitiikan nykytilaa: painotus on voimakkaasti järjestelmän jatkuvuudessa kuten valtiosuusuudistuksen edistämässä. Puolueet tuntuvat pääosin sitoutuvan suomalaisen hyvinvointivaltion kulttuuripolitiikan periaatteisiin (vrt. Mertanen, 2008, s. 126): taiteen autonomian takaamiseen, taiteilijatukeen, kulttuuriperinnön suojaamiseen sekä kulttuurisen tasa-arvon periaatteeseen esimerkiksi kulttuuripalveluiden saatavuuden ja alueellistamisen kautta. Ohjelmat sisältävät myös 2000-luvun myötä keskeiseksi nousseita tavoitteita kulttuurin taloudellisista mahdollisuuksista ja hyvinvointivaikutuksista sekä luovien alojen tukemisesta. Katsaus vahvistaa siten aiemman tutkimuksen havaintoja suomalaisen kulttuuripolitiikan keskittymisestä hallintoon politiikan sijaan.

Toisaalta puolueet etenkin erityisohjelmis- saan määrittelevät kulttuuria laajasti ja esittävät kulttuuripoliittisia tavoitteita tavoilla, jotka eivät rajaudu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaan kulttuurisektoriin tai hallinnonalaan. Etenkin vihreät, Vasemmistoliitto ja SDP nostavat esiin teemoja, jotka hallinnossa kuuluvat esimerkiksi koulutus-, ympäristö-, sosiaali-, työ- ja viestintäpolitiikan sektoreille. Niin vihreät, Va-

semmistoliitto kuin SDP käsittelevät ohjelmasaan esimerkiksi mediapolitiikkaa ja Yleisradiota (YLE). Vasemmistoliitto (2018) määrittelee ohjelmassaan käsitellyn kulttuurin seuraavasti: ”Kulttuuri, josta tässä asiakirjassa puhutaan, on yhteiskunnan vuorovaikutussuhteiden summa. Se sisältää taiteen lisäksi median, keskustelun, vuorovaikutuksen rakenteet ja ilmapiirin.” Keskusta painottaa taidetta ja kulttuuria kestävässä kehityksessä sekä kulttuurin merkityksen ymmärtämistä ja edistämistä poikkihallinnollisesti. Kokoomus pysyttelee linjauksessaan lähinnä kapeasti ymmärretyin kulttuurihallinnon kysymyksissä, mutta laventaa sitä esimerkiksi luovia aloja sekä kirjastoja koskevalla keskustelulla.

Aiemmassa tutkimuksessa (ks. Nousiainen, 1998, s. 74–89) tunnistetut peruserot puolueiden tavoitteissa ja asenteissa näkyvät eri tavoin puolueohjelmien taide- ja kulttuuripoliittisissa tavoitteissa ja painotuksissa. Näihin kuuluvat SDP:n hyvinvointivaltion ideologia (julkinen valta kulttuurisen tasa-arvon mahdollistajana), vasemmistoliiton yksilön vapaus markkinalogiikasta (julkisen sektorin leikkausten arvostelu, perustulo), kristillisdemokraattien arvopohja (kristillinen kulttuuriperintö), RKP:n kaksikielinen kulttuuri (ruotsinkielisten instituutioiden asema), keskustan alueellinen näkökulma (paikalliskulttuurit, kuntien ja alueiden omaleimaisuus), kokoomuksen yksilönvapaus ja markkinatalous (esim. luovien alojen kasvu ja työlliset, kulttuuritapahtuminen byrokratian purkamisen, ”kannustava” rahoitus) sekä vihreiden ekologisuus ja tasa-arvo (kulttuurinen moninaisuus, perustulo). Kulttuuripoliittikkaan heijastuvat siten laajasti myös muut kuin puolueiden eksplisiittisesti taidetta ja kulttuuria koskevat näkemykset.

Puolueiden ja toisaalta valtion rooli kulttuuripoliitikassa ei ole vakio. Esimerkiksi puolueiden ideologiat julkisen talouden suhteen (linjatukset talouspolitiikan ”sektorilla”) vaikuttavat myös kulttuuripoliittikkaan: ei ole kulttuurikehityksen (ja kulttuuripoliittikan erilaisten tavoitteiden toteutumisen) kannalta yhdentekevää, pyritäänkö yleisesti leikkaamaan ja säästämään

vai kasvattamaan julkisen rahoituksen määrää. Esimerkiksi taiteen autonomia on nykyjärjestelmän keskeinen piirre, mutta ei itsestään selvyyttä. On poliittinen kysymys, nähdäänkö nimenomaan julkisen sektorin vai markkinaehtoisuuden takaavan taiteen autonomian (ks. Häyrynen, 2015). Toisaalta huolimatta puolueiden taiteen autonomiaa koskevista näkemyksistä myös valtion taidehallinnon erilaisiin instrumentalismia sisältäviin pyrkimyksiin kuten tulosohjausprosesseihin ja taidepoliittisesti ohjaviin projektikohtaisiin avustuksiin voi kytkeytyä taiteen autonomian kannalta arveluttavia piirteitä (Karttunen & Aaltonen, 2015). Puolueet ja valtio voivat näkökulmasta riippuen edustaa taiteen ja kulttuurin suojaavaa tukea tai torjuttavaa uhkaa.

Mitä tämä kaikki sitten tarkoittaa käytännössä? Puolueet ovat keskeisiä kulttuuripoliittisia vaikuttajia, joilla on valtaa niin informaation ja linjausten tuottajina kuin intressien välittäjinä. Hallituspuolueiden omia ja niiden kanavoimia tavoitteita tiivistyy hallitusohjelmaan, jota pannaan täytäntöön hallinnon kautta. Esimerkiksi keväällä 2015 taiteen ja kulttuurin saavutettavuus poimittiin keskustan kulttuuriin liittyvistä tavoitteista Sipilän hallituksen kärkihankkeeksi, jota ryhdyttiin toteuttamaan opetus- ja kulttuuriministeriön kautta. Tuoreimmista linjauksista Antti Rinteen hallituksen ohjelmaan päätyi esimerkiksi jälleen keskustan kärkitavoite uuden luovia aloja ja kulttuuria tukevan rahaston perustamisesta. Ohjelmilla on siten kulttuuripoliittista merkitystä. Samaan aikaan puolueet ovat ohjelmakatsauksen perusteella kulttuuripoliittikkassaan hyvin samoilla linjoilla nykyjärjestelmän ja hallinnon kanssa. Tämä korostaa kulttuuripoliittikan vahvaa jatkuvuutta sekä hallintoa politiikan yli. Kulttuuripoliittikan ”poliittisuuden” näkökulmasta on keskeistä, miten valmis kulttuuripoliittikan institutionaalisoitunut sektorihallinto on tunnistamaan ja omaksumaan puolueiden kautta kanavoituvia, hallinnon organisaatiotodellisuuden ylittäviä kulttuurisia avauksia ja tarpeita.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimusaineisto

Kevään 2019 eduskuntavaaliohjelmat

Kansallinen Kokoomus: *Luotamme Suomeen*
Kristillisdemokraatit: *Suomi, johon voit luottaa*
Perussuomalaiset: *Äänestä Suomi takaisin*
Ruotsalainen kansanpuolue: *Mera tillsammans*
Sininen tulevaisuus: *Siniset turvaa*
Suomen Keskusta: *Suomen arvoisia tekoja*
Suomen Sosialidemokraattinen puolue: *Tulevaisuuslinja*
Vasemmistoliitto: *Oikeudenmukainen Suomi kaikille, ei harvoille*
Vihreä liitto: *Millaisen huomisen haluat rakentaa? Näytä luontosi ja äänestä!*

Tuoreimmat kulttuuripoliittiset erityisohjelmat

Kansallinen Kokoomus (2019): *Uutta luova Suomi. Kokoomuksen visio taiteen ja kulttuurin tulevaisuudesta.*
Kristillisdemokraatit (2009): *Hyvinvointia kulttuurista – Kristillisdemokraattien kulttuuripoliittinen ohjelma.*
Ruotsalainen kansanpuolue (2015): *Kulturpolitiskt program för Svenska folkpartiet i Finland.*
Suomen keskusta (2018): *Tulevaisuuden tärkein kasvuala on sivistys. Keskustan kulttuuritavoitteet 2019–2023.*
Suomen Sosialidemokraattinen puolue (2018): *Kulttuuri kuuluu kaikille*
Vasemmistoliitto (2018): *Vasemmistoliiton taide- ja kulttuuripoliittinen ohjelma.*
Vihreä liitto (2018): *Kulttuuripoliittinen ohjelma.*

Tutkimuskirjallisuus

Aarnio, E. & Kanerva, J. (toim.) (1995): *Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksen julkaisuja 69.
Aarnio, E. (1998). *Päämäärät liikkeessä. Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Borg, O. (1965). *Suomen puolueet ja puolueohjel-*

mat 1880–1964. Helsinki: WSOY.

Borg, O. (1995). Ohjelmatutkimuksen ja ohjelma-
kirjoituksen perinteestä ja muutoksesta. Teoksessa E. Aarnio & J. Kanerva (toim.) *Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksen julkaisu 69.
Gustafsson, M. (2019). Kulttuuri ei juuri vaaliohjelmissä näy – Kysimme suoraan puolueilta, mitä ne pitävät kulttuurissa tärkeänä. *Yle Uutiset* 10. 4. 2019, URL: <https://yle.fi/uutiset/3-10725042> (Haettu 15. 4. 2019.)
Gronow, P. (1976). *Kulttuuripoliittikan käsikirja.* Helsinki: Otava.
Häyrynen, S. (2006). *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripoliittikka.* Jyväskylä: Minerva Kustannus.
Häyrynen, S. (2015). *Kulttuuripoliittikan liikkuvat rajat.* Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapoliittikassa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
Kangas, A. (1991). *Kunta, taide ja markat.* Helsinki: Valtion painatuskeskus.
Kangas, A. (1999). Kulttuuripoliittikan uudet vaatteen. Teoksessa A. Kangas & J. Virkki (toim.): *Kulttuuripoliittikan uudet vaatteet* (156–178). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Kangas, A. & Pirnes, E. (2015). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa I. Heiskanen & A. Kangas & R. Mitchell (toim.) *Taiteen ja kulttuurin kentät, Perusrakenteet, lainsäädäntö ja uudet haasteet* (23–108). Helsinki: Tietosanoma.
Kantokorpi, O. (2015). Taiteen puolueettomuuspolitiikkaa. *Kulttuurilehti Mustekala.* Taide ja puoluepolitiikka, 1:2015, vol. 58. URL: <http://mustekala.info/teemanumerot/taide-ja-puoluepolitiikka-1-15-vol-58/taiteen-puolueettomuuspolitiikka/>
Karlsson, F. & Wiberg, M. (2010). Puolueilla on eroja! Periaateohjelma-analyysi. *Poliittikka. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 52:1, 54–66.
Karttunen, S. & Aaltonen, T. (2015). Suomalainen taiteilijapolitiikka: apurahatuesta perusoikeuksien toteuttamiseen. Teoksessa I. Heiskanen & A. Kangas & R. Mitchell (toim.) *Taiteen ja kulttuurin kentät, Perusrakenteet, lainsäädäntö ja uudet haasteet* (231–309). Helsinki: Tietosanoma.
Kemppi, E. (2015). Tehdäänkö tällä hetkellä taidepolitiikkaa? Keskustelu taidepolitiikan asiantuntija Pauli Rautiaisen kanssa. *Kulttuurilehti Mustekala.* Taide ja puoluepolitiikka, 1:2015, vol. 58. URL: [http://mustekala.info/teemanumerot/taide-ja-puoluepolitiikka-](http://mustekala.info/teemanumerot/taide-ja-puoluepolitiikka-1-15-vol-58/taiteen-puolueettomuuspolitiikka/)

- ka-1-15-vol-58/
Kulttuurilehti *Mustekala*. Taide ja puoluepolitiikka, 1:2015, vol. 58. URL: <http://mustekala.info/teemanumerot/taide-ja-puoluepolitiikka-1-15-vol-58/>
- Lappalainen, P. (2006). Puolueohjelmien merkitys. Teoksessa J. Paastela & H. Paloheimo (toim.) *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua* (259–275). Tampere: Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos.
- Mertanen, T. (2008). *Harkinnanvaraisuudesta laakisäätöihin. Suomen valtiollisen taidehallinnon sekä taiteenalojen tukijärjestelmien muotoutuminen 1960–1980-luvulla*. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Mykkänen, J. (2017). Kuka päättää hyvinvointimallin tulevaisuudesta? Teoksessa J. Kananen (toim.) *Kilpailuvallion kyydissä. Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus* (97–127). Helsinki: Gaudeamus.
- Nousiainen, J. (1998). *Suomen poliittinen järjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018). *Kulttuuri- ja taidepolitiikkaa koskevat hallitusohjelmaesitykset vuosille 2019–2023*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto 6. 11. 2018.
- Paastela, J. & Paloheimo, H. (toim.). (2006). *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*. Tampere: Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos.
- Rautiainen, P. (2008). *Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetöimikuntien perustamisesta tähän päivään*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Saukkonen, P. (2014). *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripoliitiikan viimeaikainen kehitys*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisu 23/2014.
- Sokka, S. (2014). Fakkiutunut hallinto ei ymmärrä kulttuuripoliittista valtaa. *Tiede ja edistys*, 39 (3), 214–224.
- Sundberg, J. (2012). Puolueet yhteiskunnan ohjaajina ja ohjattuina. Teoksessa K. Paakkunainen (toim.) *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia* (115–136). Helsinki: Helsingin yliopisto, politiikan ja talouden tutkimuksen laitos.
- Tuomikoski-Leskelä, P. (1977). *Taide ja politiikka*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Valtioneuvoston kanslia. (2015). *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma*. [https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+](https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FL_YHDISTETTY_netti.pdf)
- Suomi_FL_YHDISTETTY_netti.pdf
Valtioneuvoston kanslia. (2019). *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma*. <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma>
- Wiberg, M. (2006). *Poliittikka Suomessa*. Porvoo: WSOY.

Loppuviitteet

1. Tämä ehdotus on kirjattu myös keskustan viralliseen kulttuurilinjaukseen marraskuussa 2018.
2. Suomen puoluejärjestelmä heijastaa ideologisia jakoja, joiden taustalla ovat kolme keskeistä aatesuuntaa eli kantaideologiaa: konservatismi, liberalismi ja sosialismi. Karkeasti konservatismiin juuret ovat säilyttämisen aatteessa, liberalismiin vapausaatteessa ja sosialismin yhteiskunta-aatteessa. (Paastela & Paloheimo, 2006, s. 2–3.)
3. ”Pienten askelten politiikkaa” luonnehtivat Rautiaisen mukaan vähittäisten resurssilisäysten, poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän instrumentalismin vahvistumisen ja taidehallinnon organisaattiorakenteen hienojakoistumisen trendit.
4. Käytännössä valtion tuki taiteelle ja kulttuurille on yhteenlaskettuna jo yli prosentin, jos mukaan lasketaan esimerkiksi kulttuurin rahoitus valtiovarainministeriön asukaskohtaisista valtionosuuksista (kirjastot, taiteen perusopetus, yleinen kulttuuritoiminta). Opetus- ja kulttuuriministeriön talousarvioon sisältyy muitakin määrärahoja, jotka voidaan ajatella kuuluvan taiteen ja kulttuurin budjettiin.
5. Kulttuuriohjelmissaan ja esimerkiksi YLE:n kyselyssä prosentti kulttuurille -tavoitteeseen on sitoutunut useita puolueita. Esimerkiksi kokoomus kannattaa asiaa kulttuurivisiossaan, joka linkitettiin maaliskuussa 2019 osaksi puolueen eduskuntavaaliohjelmää.

Liite 1. Katsaus puolueiden uusimpien (2018–2019) kulttuuripoliittisten ohjelmien teemoihin, tavoitteisiin ja keinoihin.

Puolue	Kulttuuriohjelman teema- tisten osioiden / tavoiteal- ueiden määrä	Kulttuuriohjelman teemat tavoitealueet	Keinojen / toimen- piteiden määrä (kyseisen teeman alla)
Suomen Keskusta	5	Lapset ja nuoret Kärkitavoite Kulttuuripolitiikan kehittäminen Taiteilijat ja taidepolitiikka Taide ja kestävä kehitys	3 1 3 3 1
Kansallinen Kokoomus	3	Läpinäkyvä, luovuuteen kannustava rahoitus Kasvua luoville aloille Taide ja kulttuuri kaikkien saataville	7 6 9
Vasemmistoliitto	8	Saavutettavuus ja yhdenvertaisuus Kulttuurinen moninaisuus Taiteilijoiden asema Luovien alojen itsensätyöllistäjien asema Tekijänoikeudet Taiteen ja kulttuurin rakenteet Media ja ilmaisunvapaus Ympäristö ja kulttuuriperintö	11 10 12 4 3 11 6 9
Vihreä liitto	28	Kulttuuripalvelujen saavutettavuus Monipuoliset kulttuuripalvelut Kirjastot kulttuurin kivijalkana Omaehtoinen kulttuuritoiminta Kulttuurinen monimuotoisuus ja tasa-arvo Digitaalisuus saavutettavuuden edistäjänä Kunnat taiteen ja kulttuurin rahoit- tajina Valtionosuusjärjestelmä Prosenttiperiaate Yleisradion rahoitus ja tehtävät Rahapeliin tuotto kulttuurin raho- ituksena Taiteilija-apurahat Taiteilija-allianssi Taiteilijan työllisyys ja toimeentulo luovilla aloilla Eläkkeet ja apurahojen sosiaali- turva Kuvataiteen rakenteet ja näyttely- palkkiojärjestelmä Luovista aloista taloudellista hyvin- vointia Toimiva ja osaava välittäjäporras Tekijänoikeuskorvaukset	9 4 6 4 7 1 6 7 4 2 1 4 1 5 4 5 2 3 5

Puolue	Kulttuuriohjelman teema- tisten osioiden / tavoiteal- ueiden määrä	Kulttuuriohjelman teemat tavoitealueet	Keinojen / toimen- piteiden määrä (kyseisen teeman alla)
		Luovien alojen vienti	3
		Taito- ja taideaineet varhaiskas- vatuksessa ja perusopetuksessa	4
		Taiteen perusopetus	5
		Kerhotoiminta ja kulttuurin harrastaminen	2
		Vapaa sivistystyö	2
		Toisen asteen ammatillinen koulutus	4
		Taidealojen korkeakoulutus	5
		Kulttuuri ja hyvinvointi	6
		Rakennetun ympäristön laatu	7
		Monimuotoinen kulttuuriperintö	6
Suomen Sosiali- demokraattinen Puolue (SDP)*	20	Kaikki alkoi työväentalolta	x
		Elämää luokkayhteiskunnassa	x
		Ilmaista, edullista ja maksullista	x
		Monien kulttuurien Suomi	x
		Vapaampaa taidetta	x
		Kaikki tekee, jokainen osaa	x
		Rakkaat ympäristöt	x
		Kulttuuritoimijoiden rahoitus	x
		Taiteilijaköyhyyttä vastaan	x
		Uuden ajan kulttuurilaitoksia	x
		Meidän yhteinen Yleisradio	x
		Kaikkein paras kirjasto	x
		Taidekasvatusta jokaiselle	x
		Joutilaat tilat käyttöön	x
		Kulttuuri luo hyvinvointia	x
		Lääke syrjäytymiseen	x
		Kulttuuriyritykset ja alustatalous	x
		Kasvua luovilta aloilta	x
		Tuottoja turismista	x
		Työllisyys ja taiteilijoiden koulutus	x
Suomen ruotsa- lainen kansan- puolue (RKP)	9	Kultur och tillgänglighet	3
		Kultur och kompetens	4
		Kulturarvet	2
		Kultur och språk	2
		Kultur och media	4
		Kultur för, med och av barn och unga	3
		Kultur och samhälle	4
		Kulturen är många kulturer	3
		Kultur i världen	2

* SDP:n erityisohjelmassa ei esitetä yksittäisiä toimenpiteitä vaan kuvataan laajemmin tavoitteita ja visioita kulttuuripolitiikkaan liittyen.

Puolue	Kulttuuriohjelman teema- tisten osioiden / tavoiteal- ueiden määrä	Kulttuuriohjelman teemat tavoitealueet	Keinojen / toimen- piteiden määrä (kyseisen teeman alla)
Suomen Kristillis- demokraatit (KD)	12	Maamme kulttuurinen monimuotoisuus	9
		Kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö	
		Taidetoimikunnat	
		Varhaiskasvatus ja perusopetus	
		Vapaa sivistystyö	
		Taiteen perusopetus	22
		Toinen aste	
		Ammattikorkeakoulut	
		Taideyliopistot ja -korkeakoulut	
		Media	
		Kulttuuripolitiikkaa kunnissa / maakunnissa	13
		Yrittäjyys ja kulttuurivienti sekä kulttuurialan työsuhteet	5
		Toimenpiteitä yhteensä	299

Risto Eräsaari

YHTEISEN HYVÄN MÖRKÖ JA MASKOTTI

Kaikki linjat – tuottajakeskeisyyteen sopeuttaminen, kurinalainen konsensuaalisuus, deonttinen velvollisuusmoraali, luottavuuskokoinen sopimuksellisuus, dynaaminen kirjanpito, viisas liberaalisuus, demokraattinen taloudenpito – ovat tavalla tai toisella saaneet äänensä kuuluviin, mutta ”yhteiskunnan” läsnäolo, vaikuttavuus ja aktiviteetti aikakauden toiveiden äärellä ei ole hievahtanut mihinkään eikä tämä ole edes yllätys, sillä yhteiskunta ei koskaan voi itse olla toimija.

Oman ajan yhteiskunnan erityispiirteet ja sen tulevaisuuteen vaikuttavat tekijät lyövät aina leimansa siihen, mikä tarina katsotaan tavan ja totumuksen tai mikä tahdonmuodostus nähdään monimutkaisemman tapahtumasarjan nojalla välttämättömäksi. Amatöörit (yhteisen hyvän rakastajat) loistavat yhden näkökulman ylivaltaa torjuvalla ja keskinäisesti hyväksytyjä tai luontaisia eroja kunnioittavalla moniäänisyydellään. Ammattiasiantuntijat pyrkivät ilman suurta selittämätöntä uteliaisuutta tulemaan kuulluiksi ja nähdyiksi megalomaa-nista pystymistä ja perustelemista koskevilla liioittelullaan, mutta päätyvät haukutuiksi ja huonomaineisiksi virtuooseiksi. Insiderit eivät polta siipiään yleispätevää hyvinvointivaltiota ja jokapaikanhöylänä toimivaa julkista sektoria koskevissa ajankohtaiskeskusteluissa, vaan syventävät keskustelua pintapuolisesta hyödyistä ja hyväksynnästä piittaamatta, mutta heitä ei näy.

Diplomaattisen kompromissin tavoittelijoiden odotettiin kurkistavan rintamalinjojen lävitse ja pyrkivän ristivalotuksillaan ja käsitteellisillä täsmennyksillään triviaaleja konsulttijärkelyjä laajapohjaisempaan ongelmanratkaisuun. Uusien ideoiden ei voi lähiaikoina odottaa pystyvän nujertamaan argumentaation paikan ottaneiden kamppailukäsitteiden valtaa eikä päämäärien ja keinojen valintaa koskevan keskustelun pääsevän kuumana käyvien kiistojen paikalle, joten kiperiin kysymyksiin tarttumisen viivästyttäminen on helppo syyttää keskustelukyvyttömyyttä.

Asioiden ymmärtäminen ei koskaan ole pelkkä kyky, tekniikka, taito, vaihe tai momentti, vaan se edellyttää, että päästään kasvotusten vallitseviin käsityksiin kiinnitettyjen ja merkittävien käytävien representaatiomuurien aitaamien oletusten ja periaatteiden kanssa. Mutta jokapäiväisen totunnaisuuden heijastelemalla selvyydellä ja epäselvyydellä on maaginen mahti. Selvyyttä käytetään ja kulutetaan kepeästi: Yleisradio, kirjastolaitos, koulutoimi ja terveysaparaatti vastaavat totunnaisesti vanhan tavan mukaan ”me olemme kaikille”, mutta jokainen tajuaa, että jos on valmiit kaavat käytössä, selvyyttä kannattaa myydä, se myy ja miellyttää ja sille on vallitsevan kaikkiallisuuden nojalla hehkutettu jatko aika. Eihän se voi kohdata ikärakenteen, alueiden, kulttuurien ja akuuttien tarpeiden tunnustamista.

Epäselyvyys altistaa ikävälle epämääräisyydelle: ennen osattu ja tiedetty vääntyy epävarmaksi käänteeksi, kestomenestyksen puute häkellyttää, räikeä harso levittäytyy vankan päälle, taakse jääneen tyhjän tilalle tulee aavemainen toinen tyhjä ja joudutaan käsittelemään vaikeita asioita, joista on myös osattava kirjoittaa vaikeasti.

I Hulluuden hetki

Moraali, henki, sielu, kunniallisuus, syyllisyys, tahdikkuus, hienotunteisuus ovat olleet historiallisia entiteettejä. Kuten tunnettua, näistä ei ole pitkä matka Émile Durkheimin observoivissa oleviin korkeisiin ideaaleihin, Jean-Jacques Rousseau'n yleisen yhteiskunnan persoonalliseen moraaliin ja Victor Turnerin communita-siksi kutsuttuun saumattomaan ja struktuurittomaan kokonaisuuteen. Sikäli kuin ideat pysyvät elossa ja todellisuus ei niitä tyrmää, sosiaalinen fakta, yhteenkuuluvuus ja symbolinen maisema ovat olleet takaamassa yhteistä kulttuuria. Mutta eiväthän tällaiset menneisyyden määrittämät orientaatiot enää välity meille käytännöllisiksi periaatteiksi eivätkä elämän epistemologioiksi (Hacking, 2002, s. 67). Moraaliset tarkastelut ovat tyypistyneet vähittäisesti ja päämääräorientoitusti toteutettaviksi tehtäviksi. Yksi esimerkki on eri alojen eettisten neuvottelukuntien voimakas kasvu, ammatillisten pätevyyksien perusteella tunnistettavien ja osoitettavien olennaisten eettisten kysymysten erottaminen toisistaan, eettisyyteen nivoutuvien anonyymitehtilupausten tarkentaminen sekä eettillistämisen vaikutusten arviointi. Toinen esimerkki on se, kuinka ”yhteiskunnan” piiriin kuulumista, ystävyyttä, terveyttä ja nykyään myös sitkeyttä koskevalla puheella vaikutetaan siihen, kuinka ajatellaan, kohdellaan ja kontrolloidaan näillä samoilla ominaisuuksilla luokitelluksi tulleita muita ihmisiä ja kuinka he näistä peleistä näkevät itsensä. Haastattelututkimuksella tiedusteltuja ihmisten käsityksiä hyvinvointivaltion tulevaisuudesta saatetaan jo pitää aikakauden moraaliekonomiana ja hyvinvointivaltiota it-

seen markkinatalouden eettisenä perustana. Tähän liittyy monia kysymyksiä, joiden tutkimus on vasta lähtökuopissa: mitkä ovat itselle ja toiselle ongelmatilanteissa ”selittäviä löydöksiä”, kuinka arvostelukyky siirretään representatiivisen ajattelun ja kokemuksen piiristä koskemaan ”tapahtumia” ja kuinka viranomaiset ratkaisevat ihmisten, esineiden, metsien, elintarvikkeiden jne. käsittelyssä käytettyjen ”kategorioiden” rakentamisen vaikeudet ja toimintalinjojen ristiriitaisten arvioiden paljastamia yhteensopimattomuksia (vrt. Tapaninen, 2018).

Talouden (rakenteelliset) vaatimukset – se kuuluisa, vakaalla pohjalla olevasta julkisesta taloudesta ja tuotannon tasosta kiinni oleva ”jakovara” – on ollut sanelumekekanismi, jonka määräyksistä käydään useimmiten ainoaksi jäävää julkista ”yhteistä keskustelua yhteisesti hyväksytyyn yhteisen näköalan” aikaansaamiseksi. Se on niin dominoiva, että demokratiankin annetaan hiljalleen hiipua yhteisesti sovitulla tavalla. Kun maailman yhteismitattomia ja talouteen kuulumattomia asioita luokitellaan kustannustehokkuuden mukaan, muodostuu väistämättä kulttuurin, terveydenhuollon ja koulutuksen ydinsisältöjä käsitteleviä siirtymä- ja järjestelyvyöhykkeitä, joissa toteutettujen prosessien sisällön oikeudenmukaisuus, faktinen toteutustapa ja arviointikelpoinen täytäntöönpano eivät enää tule hoidelluksi yksinkertaisen informoinnin ja päätöksenteon nojalla. Jakolinjoja ja -tasoja on monia, sisällöt eivät kohennu vain tehostamalla, vauraus ei kerro sisällöosien yhteensopivuudesta, profiili ei paljasta mielikuvia eikä systeeminen suloisuus silkan riittämättömyyden aiheuttamia puutteita.

Kateus oli John Stuart Millin mukaan ”epäyhteiskunnallisista ja halveksittavista kaikista intohimoista”. Nyt passion paikalla – ”kaiken pahan alkuna ja juurena” – on ilmastonmuutoksiin yhdistyvä *ahneus*. Eliitin, etiikan ja ekonomian hiljaiseen hyväksyntään nojanneiden *hyveiden* suuret periaatteet korvanneen käytännöllisen etiikan ja ekonomistien painottaman eettisen kapitalismin sisältä taas paistaa joustavuus ja *tehokkuus*. Koska ”julkisella keskustelulla” ei ole

julkisuutta, ei ole julkista keskustelua. Julkisia asioita varten tarvittavan sanaston on oltava ko-keilevaa, muodikasta ja matkittua eikä sitä seuraamalla päästä muiden kuin kulloinkin esimerkiksiinä tai varoittavina tapauksina pidettyjen diskurssien – yhteisten asioiden olemistaponen – jäljille. Kehityksen näkymättömän keskuksen paikalle on koko ajan historian tekemisen haluisia tulijoita. Kauno- ja dekkarikirjallisuuden piiriin on ilmaantunut joukko konsensuskirjailijoita, jotka laveilla teemoillaan (identiteetti, yhteiskunnan prusteet), motiivien kantavuutta tavoittelevalla jatkuvuudellaan (historia, ympäristö), asioiden tapahtumallisella saavutettavuudella (kieli) ja maagisilla autobiografioillaan tuntuvat onnistuvan tekemään lukijoista imaginaarisia kanssaihmiä.

Epäjärjestyksessä olevien asioiden ja niitä koskevan tiedon puutteellisiin edellytyksiin perustuvasta päätöksenteosta on muodostunut *hulluuden hetki* (Derrida, 1990), jossa mikään poliittinen linjaus, moraalinen oikeutus, kognitiivinen laskelma tai kalkyloitu hyötymerkitys ei pysty kertomaan, miten on oikein toimia. Mutta on toimittava, sillä ilman oikeudenmukaisuuden osoitustakin on silti oikeudenmukaista, että tehdään riittävän oikeudenmukainen päätös. Vaikka se suurta vaivaa nähden konstruoidaan, integroidaan ja hyväksytetään, lopulta kaikki on itsestäänselvää jo sen takia, että kielteiset asiat vähenevät. Vähenevätkö, vai ovatko ne vain muuttaneet muotoaan? Parempiosaiset yhteiskunnat ovat työstäneet uusia oikeuksia, uusia odotuksia ja uusia vaatimuksia ja opetelleet sietämään rikkinaisyyttä ja riitaisuutta, mutta myös hivuttautuneet eroon huonompiosaisen vääjäämättömästä kohtalosta. Hyväksyntä on demokratisoitu ja tasa-arvo pantu tavoitteeksi, mitä ei kuitenkaan pystytä täyttämään. Tasa-arvoinen terveys samoin kuin tasa-arvoinen oppiminen on aiheena vaikea. Totunnaisen tehtävänannon mukainen ongelmanratkaisu koulutuksessa on Jacques Rancièren (1991) mukaan erojen ymmärtämisen ja oppimisen omakohtaisen onnistumisen suhteen perustavasti väärää ja riittämätöntä eikä pysty edis-

tämään ihmisten välisten erojen tasa-arvon saavuttamista. Ei voida mitään sillekään, että kehitykseksi kutsuttujen edistysaskelten myötä pettymysalttius on lisääntynyt: jäljelle jäävästä pahasta on tullut läpitunkevaa, ”häviäjää kiusaavat vertailut – eivät koskaan pääty hänen edukseen” ja hyväksynnän tarve ei käytännössä tunne rajoja (Enzensberger, 2013, s. 51–52).

II ”Economimesis”

Laajimmillaan poliittinen talous oli utilitaristisia kalkylointeja vastustavaa, moraalista ja hengestä hienotunteisuuteen ja tahdikkuuteen ulottuvaa elettävyyttä, työtä ja velvoitteita tematisoiva, lyhytaikaiseksi jäänyt mutta alituisesti uutena muunnoksena palaava oppirakennelmana. Mutta liian pitkälle ei sovi mennä: eihän poliittinen palkka, poliittinen perhe tai poliittinen raha, yhtä vähän kuin monetaristisesti ymmärretty masennus, kustannustehokas taide tai huomiotaloudellinen lastenhoito, voi pitkälle kantaa. ”Talous” ja ”markkinat” ovat varsinaisiksi tahoiksi (instansseiksi) tai teoiksi (akteiksi) konkretisoitumattomia järjestysmah- teja, jotka eivät kuljeta mukanaan muualta tuttuja pysäytyssääntöjä tai vastarintapotentiaaleja, vaan vain teknisin termein tai näkymättömän käden psykologian avulla tajuttavia nousuja, laskuja ja poikkeustiloja.

Epämääräisyyttä, moraalialia ja empiirisiä kulttuuri-ilmioita kontrolloiva *economimesis* (Derrida, 1981) mallintaa taustafiguurina elämäntapaa, hyötymoraalia ja taloudellista käyttäytymistä niin, että ekonomiafantasioissa toivotaan jopa päätymistä ”rakkautta” elämään, työhön ja valtioon tematisoivaan politoekonomiseen mielikuvaan (Eräsaari, 1987, s. 15–17), jossa kiertelevä katse ja hyväksyttävyyttä tavoitteleva ajatus vaihtelevat itsestä ja toisesta löydetystä empatiasta koulutukseen ja sivistykseen nojautuvaan terveeseen ruumiiseen, itsestä huolehtimiseen ja tehokkuuteen. Tämä on kuitenkin samalla kertaa aliarvioimista ja liioittelua, sillä emme oikeastaan tiedä, mitä *economimesis* tekee. Ihmiskunta on saanut *economimesis*in

kaitselmususkossa etäiset riittämättömyydet ja kompetenssin puutteet parhain päin ajattelevan ydinmekanismin, abstraktin ekonomian, joka ei ahkeroi sen hyväksi, että ”ajattelisimme oikein” (Pascal).

Hulluuden hetken keskiössä on suurentelevasti ajatellen sana, sillä esiintulemisen esitystä valmisteleva sana on etymologisesti ajatellen ”olemassaolon talossa” (Heidegger) aitauksia ja jakoja tekevä yksikkö. Näin ajatellen ei ole olemassa ”kiistelyyn” ja ”debatointiin” nojautuvaa yritystä päästä käsiksi asioihin tai osoittaa suuntaa niiden kululle. Aitaussanat viittaavat jakamisen, hajottamisen ja yhdessäpitämisen edellytyksenä olevan voimavaran pitämiseen ratkaisevana rajana. Ne antavat tiedonmuodostuksen ennakkoehtojen ajattelulle sisäisiä ehtoja ja puitteita, joissa empiiristä tietoa jäsennetään. Kun puhutaan asioista tai tapauksista, jotka jäsentyvät erottamalla ja hajottamalla, tullaan ajatuksellisesti lähelle hajallaan olevasta puristettua ”oikeata” hetkeä, momenttia ja väli-tilaa, jossa hankalasta hetkestä näyttää olevan mahdollista pelastautua tekemällä hakoteillä olemisesta vapauttava päätös. Asioiden ympärille kertynyt ”kertomus” luo varjopaikkoja, joissa neuvotaan miten löydetään oikea menettely, sekä mille ja miten tavoitellaan etuja ja annetaan arvolemia. Tämä on minimalistisin olevaisen yksilöllisen yksikön määrittely; puhdas, formaalinen, eristetty ja samalla köyhin ja ohuin mitä kuvitella saattaa, ja josta filosofiset älyniekat ovat käyttäneet ”ontologisen liberalismi” nimeä (Morelle, 2016). Sen vastakohtana tulee ponnistelematta mieleen Bruno Latourin pitkäaikaisen diplomaattisen ahkeroinnin tulos, konkreettisten olentojen aktuaalisen moninaisuuden määrittely (Latour, 2013), jossa toimijaverkkojen tilalle on tullut mahdollisten yleisten periaatteiden tuolla puolella olevat eksperimentaalisesti ja prosessuaalisesti hahmotetut olemassaolon tavat. Ne viittaavat suuntaan, joka tuo mieleen 1900-luvun alun bergsonilaisen luovan kehityksen ja henkisen tarmon, joka on paljon kauempana yhteisen julkisen teemasta kuin Latourin yhdessä Peter Weibelin

kanssa toimimittama, yli sadan viidenkymmen kirjoittajan tekstiin nojautuva, tuhatsivuinen teos ”Making Things Public. Atmospheres of Democracy” (2005), jota taas kerran selailin mutten pystynyt hyödyntämään. Ekonomikesiksen haamu jää kummittelemaan hulluuden hetkeen. Se ei sanele ehtoja päättämiseksi, mutta se vaikuttaa ja siitä johdetaan oletuksia ja järkevyyden ehtoja.

III Yhteensopivuuden kontingenssi

Kiistan päätöksen ratkaisulta edellytetään asioiden näkemistä näännyttävästä vatvomisesta ja sondeerauksesta päässeenä valmiutena, joka kerta kaikkiaan ratkaisee asian kuin miekanis-kulla. Demokratiassa se on kuitenkin erityinen valta-asemaan tai poikkeustilaan perustuva tekninen ideaali. Normit ovat kesyjä sen rinnalla. Ne saavat ominaisuutensa tekemiensä erottelujen perusteella: ne eivät ole yksinomaan perusteita (*Grund*) vaan myös syvyyksiä (*Abgrund*), viittaavat kaksinaiseen juopaan (Steinhauer, 2016, s. 41–53) sekä jakavat maailman, ryhtyvät riitojen merkitsijöiksi ja tarjoutuvat niiden ratkaisijaksi. Jürgen Habermas ei ”Julkisuuden rakennemuutoksessaan” osoittanut päteviä normeja, vaan käsitteli kohdekokonaisuuden termien ”sekavaa kudosta” (Habermas, 2004, s. 11) ennakoiden normien käppyyden avainasemaa julkisuuden prosessissa, johon ei riitä etuuksia osoittava positiivinen eikä koh-teeksi joutumattomuutta osoittava negatiivinen oikeus eikä pelkkä koossapitavuutta vaaliva oikeuspositivismikaan, vaan esille on saatava pätevyyskriteerit, oikeuskäytännöt ja oikeuskulttuurin tasot ja tehtävät. Tarvitaan kriittinen ajattelutapa, joka antaa luvan puutteiden myöntämiseksi, ongelmien olemassaolon käsittelylle ja ankarien olosuhteiden paljastamisellekin.

Väkijoukkoa normitettaessa törmätään yhteensopivuutta vapauksin, kielloin ja sopimuksin luovan yleiskatsauksellisuuden piirin ulkopuolelle jääviin ilmiöihin: käyttäytymistä ja valintoja ei määrätä eikä pakoteta, vaan tönäistään tai tuupataan (*nudge*), perheen ja yksityi-

syyden piiriä suojellaan indifferenssin etiikalla perustelluilla hienovaraisilla toimenpiteillä ja kansalaisuudessa kohdataan muodollisen periaatteen ja intentiivisen olemassaolon hankalia yhteensovittamiskäsitteitä. Kulttuuri on kansalaisten monipuolisena yhdessäolomuotona ja yhdistäjänä näennäisesti ei-kenenkään-maata, jossa osallistujat itse on jo valituksen tradition mukaan jakamaton ja samalla myös hiukan salaperäinen tarina itsestään kansallisvaltion, uskonnon, luokan tai etnisiteetin siihen puuttumatta. Muutama vuosi sitten ilmestynyt ”Hyvinvointivaltion kulttuuritutkimus” (Autto & Nygård, 2015) puhui moninaistavan kulttuurinäkökulman tarpeellisuudesta yksioikoisesti nähdyin hyvinvointivaltion vointivaltion moninaisuuden ja ristiriitaisuuden selittäjänä.

Se, mikä kerran oli aristokraattien rakas relikki ja porvarillinen statussymboli – museo, ooppera, taide, teatteri, kirjallisuus – toimii nyt yhteiskunnallista yhteisöä palvelevana kontaktikenttänä ja rauhantarjouksena kaikille (Graeber, 2015, s. 53) ja on hyvää vauhtia hakeutumassa hyvinvointivaltion piiriin, joka jo ennestään on nääntymässä laajan palvelurepertuaarin ja ongelmanratkaisulupausten taakan alle sekä poliittisen oikeutusprofiilin hämärtyneen tielle. Sitäpaitsi hyvinvointivaltio on sittenkin matalan mielikuvituksen materiaallinen vakuutusjärjestelmä ja taidehyvinvointi tulonsiirtojen ja julkisten palvelukeskusten sivussa pysyttelevä luova kulttuuriala. On sanottu, että väkijoukko määräytyy monikerroksisemmin ja sosiaaliset kysymykset saavat uutta ymmärrettävyyttä taiteen avulla. Taiteen avulla voi todellakin tulla sisimmältä kumpuavalla tavalla ”representaatioksi itselle”. Ne vaativat, että leikkaat itsesi irti sitoutuneesta elämästä. Ei ole ehkä huomattu, eikä ainakaan osattu sanoa ääneen, että taide-teoksen avautuessa ulkoiseen todellisuuteen taide-teosten irti leikattu autonomia menetetään, jolloin tapahtuu oleellinen sen sisältöön ja sen käytössä oleviin työkaluihin vaikuttava muutos. Jos teos ei kykene säilyttämään sisäistä todellisuuttaan, vaan siitä alituisesti ja lisääntyvässä määrin jää puuttumaan jotakin, se ka-

dottaa sanomisensa ilmapiiriin sekä nautinnollisuutensa, ja inspiroivuutensa vähentymisen vuoksi menettää melioristisen tehtävänsäkin ja muuttuu nostagiaksi, joka varastaa kokemukselta tulevaisuuden. ”Olen keskellä sekamelskaa, jossa jokainen paikalleen jäätyneistä olennoista tarvitsee kaikkien muiden olemattomuutta koskaan sitä saavuttamatta”, kirjoitti Paul Valéry esseessään ”Museoiden ongelma” (2016) tunnen itsensä epätietoiseksi siitä, ”olenko tullut oppimaan uutta -- vai täyttämään tehtävän ja tekemään kuten kunnan ihmiset tekevät”.

Kulttuuri murentaa julkisen hyvän mallina yleisesti pidetyn, hierarkisesti rakennetun so-tilasorganisaation mukaisen julkisen palvelun esikuvan: postitoimiston maagiset mallit kehkeytyivät kansakunnan rakennetta heijastelevasta kenttäpostista, jota matkittiin monella tavalla (Graeber, 2015, s. 5). Postitoimisto antoi Leninille esimakua sosialistisesta – ja lentopostin myötä dynaamisille markkinoille esimerkin ainutlaatuisesta globaalista taloudellisesta – järjestyksestä. Hyväntahtoinen näkemys julkisesta sektorista syntyi kuitenkin vasta kilpailevien yksityisten pääomien riittämättömien resurssien vuoksi tarvittujen maanteiden, rautateiden ja lentokenttien tapausten yhteisesti (*common*) hoidettujen ”yleisten tuotantonehtojen” välityksellä, kun taas kansallinen puolustus ja poliisi saivat virallisen julkisen (*public*) ”yleisen turvallisuuden” järjestämisen statuksen.

IV Syyllisyys

Decisionismi on sitä, että toimintareseptit ovat päätösten tulosta. Kun päätös kehystetään pois-sulkevuuden nojalla pystytetyllä poikkeussuhteella, poikkeus saa määräävän ja todistavan herruusparadigman aseman ja suvereeni on se, joka päättää poikkeuksesta. Poikkeustila on kaikkien järjestelmien toisinaan tarvitsema murtuneen järjestyksen tai jumittuneen tilanteen laukaisijasta käytetty tekninen termi, mutta maailmansotien välisessä Weimarin tasavallassa siitä tavoiteltiin täysosumaa kehitysdynamiikan sokeuden aiheuttaman hulluuden hetken

ytimeen. Kyse oli kahdella tavalla ääritapauksesta: saksalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin murtumapisteen ja järjestystä perustavan vastarinnan avaamasta epävakaasta poikkeus- ja rajatilanteesta, jota ei voitu rauhoittaa ironisella maailmankaikkeuden filosofialla, eikä piristää nautinnollisilla modernin projekteilla. Saksalainen, hovijuristin paikan saanut ja äärikyyneikkona pidetty orginelli politiikan teoreetikko Carl Schmitt ei seurannut modernin poliittisen ajattelun liikkeisiin ja mielikuviin rajoittuneita järjelijä, vaan antautui tilanteelle asettamalla sarjan järjestyksen avautumista sellaisenaan edistäviä filosofisia kysymyksiä ja tavoittelemalla sille historiallista kiinnekohtaa. ”Jos suverenisuus on syyllisyyden, korkeamman tahon puuttumisen ja velantunteen vuoksi heikoilla, on suorastaan tiedettävä taho, jolle ollaan velkaa ja keksittävä jumala, jolla velan tunnetta lievennetään”, kuten Mika Ojakagas (2007) tulkitsee.

Samalla kertaa ”välttämätöntä” ajatusta ja ”mahdotonta” ratkaisua tavoitelleen Carl Schmittin mukaan suvereeni elää lujasta, maa-perästä irti reväistyn, syrjässä olevan ja lain iskukivulle mahdottoman poikkeustilan negatiivisesta omastatunnosta. Poikkeustila hermistää kulminaatiotoisuudelle: saavutettavasta pisteestä ei ole paluuta, on turvauduttava sokeisiin todistajiin ja sekularisoituneisiin teologiisiin, jotka eivät voi painottaa viimekätisyyttä eivätkä kantaa huolta tyhjyydestä, vaan joiden on oltava ”järjellisiä”. Ollaan poliittisen sektorin ulkopuolisissa eronteissa: toisella puolella oleva nähdään isoon kysymykseen karsaasti suhtautuvana ja vahinkoa tuottavana ”vihollisena”, vieraana, toisena, muttei välttämättä pahana – pahana pidetään pikemminkin tehotonta päätöksentekoa, riittämätöntä tietoperustaa ja epäpoliittisuutta. Katse kääntyy itseän ja meihin (Ojakagas, 2018), jolloin ei ratkaista mitään niin tavallista kuin ongelmia tai motivoitua mistään niin banaalista kuin historian kulun ohjaamisesta, vaan tavoitellaan järjettä itse maailman muutoksen sokean pisteen paikalle.

Päätöksen tarkoituksena on yhteismitatuuden ylittäminen. Schmittille katolinen

herkkyys oli rationaalisesti ajateltavaa ja julkisesti läsnäolevaa konkreettisen elämän filosofiaa, joka sopi totaalisen organisoinnin vastakäsitteeksi. Vastakäsitteillä on pitkä mutta huonosti tunnettu, valmiin ja suljetun ajattelun ylistyslaulun varjoon jäävä intellektuaalinen historia. Vastakäsitteillä on valaistu oikeuden, kulttuurin, politiikan, kasvatuksen ja kulttuurin ominaislaadun kritisointia ja puolustamista. Niitä voi tunnistaa kulttuurisen tilanteen ja intellektuaalisen projektin rinnastavissa esimerkeissä, jolloin vastakäsitteet tekevät työtä sulkeutuneiden kehitysureittien ja nykyisyyksien avaamien mahdollisuuksien osoittaman tai nähtävissä olevia tulevaisuuksia koordinoivan näkökulman puolesta, mutta niistä lisää joskus toiste.

Schmitt (1997, s. 59–60) sai perusteluja syvemmältä tavoitellun vakavan ymmärryksen saavuttamiseksi todellisesta elämästä, joka jää keskimääräisesti toistuvien selkeiden yleistysten ja jähmettyneiden käsitysten tusinaymmärrykseltä saavuttamatta. Ääritapaus on silloin samalla kertaa ydin ja konkreettinen tapahtumapaikka, hätä ja viereen asettuminen, epäselvä tilanne ja yhteensattuma, jolla on mahdollisuus kehkeytyä historiallisesti merkittäväksi. Se ei ruoki tarjollepanoa ja esittävyttä (representaatiota), niinpä hulluuden hetken pelastavaa päätöstä koskevasta logikasta on käännäytävä asioihin ja ehtoihin. Näistä ei omia rajojaan ehdottomasti kunnioittaneella Schmittillä enää ollut mitään sanottavaa.

V Monimutkaisuus

Monimutkaisuuden kohottaminen suhteita, vastuita ja valtuuksia määrittäväksi, mahdollisuuksia kesyttäväksi ja liikkeelle panevaksi yleiskieleksi on muistutus monesta asiasta. Monimutkaisuudella perustellaan pitkäjännitteisyyttä ja hallinnonhaarojen yhtenäisyyttä, jos kohta olen myös huomannut hallintomiesten puhuneen siitä, että monimutkaisuuden aiheuttamaa sattumanvaraisuutta vähennettäisiin määrittämällä parlamentaarisesti ilmiöille yh-

teinen suunta eli asettamalla monimutkaisuudelle vaatimuksia. Niklas Luhmann (1990, s. 65) ehdotti kompleksiteetin ymmärtämistä holtittoman kontingenssin ja puuttuvan informaation mitaksi ja synnytti kirjoituksillaan kiinnostusta radikaalisti eriytyneiden järjestelmien luovan monimutkaisuuden tarkasteluun sen sijaan, että osajärjestelmien päämäärät alistetaan ja ihmiset pakotetaan määrittämään lojaliteettinsa yhdelle suurelle päämäärälle. Laajentamalla yhteiskunnallisten ongelmien käsittelyvyöhykkeitä ja ratkaisun asteita voidaan myös lisätä resurssiviusautta ja kehittää johtamistyytlejää sen sijaan, että kansa pakotetaan ”ottamaan lusikka kauniiseen käteen”.

Monimutkaisuus ei ole positiivista eikä negatiivista (Scheller, 2018, s. 95). Se on jotain, jota pitää käsitellä, haluta, kokeilla, tuntea, kokea. Se ei ole turvallisuutta uhkaava emotionaalinen asenne, eivätkä taide ja kulttuuri liioin ole mitään turvallisuus- ja mukavuusalueita. Ne ovat vahvasti moninaisuuden ja haurauden mimesistä, eivät ”yhteiskunnan johtolankkuja tai fundamenttejä”. Saksalaisessa kulttuurissa lankku (*Planke*) on tunnettu ja käytetty perustavan tekemisen ja pelivaran metafora. Max Weber puhui kontingentista tilaisuudesta (*Chance*) ”koviin lankkujen naulaamisena”, ja pelastuksen lankkua (*Plank der Rettung*) pidetään abstraktissa puheessa (viimeisenä) hätäkeinona (kun taas meillä lankku on 3/4 tuumaa paksua ja vähintään kahdeksan tuumaa leveää sahataravaa).

Monimutkaisuuden osaamispotentialiaali sekä teknokraattiset ja moraaliset perustelut yhdistyvät nykyjulkisuudessa viilettäviin ekspertti-intellektuelleihin, joiden työkalupakissa lukee: ”I will fix it”. Avoimuuden ja julkisuuden valokeilassa kylpeminen suosii vaikeiden päätösten tuolle puolen pyrkivää performanssia. Toimijassa saa asua omatunnottomuus eikä se tarvitse mitään vanhasta, varmuudessa asuvasta harkitsevuudesta. Avoimuus ei varsinaisesti aukene mihinkään: vaikeiden kohtien hyödyntämiseen, sisällöllisten ehtojen käsittelyyn, välittävien instituutioiden tematisointiin, esitettävyyden

ehtojen käsittelyyn. Se on levällään olonsa, suojaamattomuutensa ja esteettömyytensä vuoksi rehelistä ja julkista, jolloin sitä, ettei se tarjoa ratkaisuja ja että se alituisesti jää keskeneräiseksi, ainakaan kategorisesti pidetä haitallisenä, epäonnistumisena tai varjopuolena, vaan pikemminkin uutena hajautettuna yhteisyytenä.

Muistutus, että moniselitteinen asia sisältää surullisia ja iloisia, vakavia ja jopa naurettavia aineksia tai että se on meneillään olevan näytelmän, elävien henkilöiden puheenvuoron tai miimisen esiintymisen merkki, tavallista poikkeavan mutta toivottavasti ilmenevän välikohtauksen pikakelaus, tai ehkä jollakin muulla tavalla surkuhupaisan tai virkaintoisen käyttäytymisen piirre, joka kertoo onnellisesti päättyvästä tapahtumasta, ei kuulu päätöstä piinaavaan hulluun hetkeen. Sehän nähtäisiin diffuusina flirttinä suuren kokonaisuuden tai ison kysymyksen mielikuvituksellisen pätevyuden tai toimivallan suuruudenhullun johtoportaan suuntaan, eikä enää millään tavoin raitistavana, laukaisevana muistutuksena siitä, ettei sovittelu ole mikään kaamea ajanjakso eikä edellytä massiivista poikkihallinnollista elämänturvavyökäystä.

VI Maskotti

Käveleekö jatkuvan ison datan keruun tuottaman hyödyllisen informaation mahdollistaman ”metrisen yhteiskunnan” (*metric society*) yhteiskunnalta aina toivottu esitettävyyden loiste ”perinnäisten arvojen sijaan perittyjä rikkauksia” (Kauppinen, 2019) tavoittelevankin kulttuurin yli? Kuinka käy yhteiskunnan toimintaa esille ja käytettäväksi tarkoteitun vaativan tiedon? Kuinka opitaan ymmärtämään tieteellisen tutkimuksen loppuunsaattamattomuudesta, lopullisiin tuloksiin pääsemättömyydestä ja yhteenvedottomuudesta johtuvia heikkouksia? Miten keskustellaan oman ajan erityispiirteiden edellyttämistä käsitteistä piittaamattomista ja ennenaikaisesti havaituista, todeksi näyttämättömistä ja jälleenlöydettyistä kurikomennoista, dekadenssin apostologioista ja muista kamppai-

lukäsityksistä?

Tiede- ja keskustelukulttuurien sopeutuminen tai sulautuminen toisten tiedon muotojen, monien silmä- ja korvaparien, monenlaisten pätevien arvostelukykyjen, kykyjen ja taitojen tunnistavan kunnioittamisen ja samalla yksinkertaisen kritiikin mahdolliseksi tekevään tilanteeseen ilmenee muun muassa muutoksena, jossa esittävyys ja kuvallisuus sahaavat realiteetteja ohennetuksi sisäiseksi pyörinnäksi. Niin sanotuista varmuuden ”yleisistä asioista” ei huolehdi kukaan, sillä ekspertit ovat universaaleihin arvoihin nojautumista vältteviä ongelmanratkaisijoita, intellektuellit tavoittelevat täydellistä riippuvuutta ja huippuasiantuntijat operoivat vallan läheisyydessä. Oikeastaan kaikki vanhat tiedollisen hallinnan tyypit – 1800-lukulainen intellektuelli, yhteiskunnallisista seurauksista piittaamaton fakki-idiootti, lukkoon lyötyä linjaa kannatteleva ja tehtävänmukaista ongelmanratkaisua suorittava konsultti, profession suojassa kyyhöttävä opettaja – ovat osoittautuneet karkeiksi yksinkertaistuksiksi, joista ei ole vain käännetty pois tai jotka eivät vain ole menneet tiehensä, vaan joita ei enää myöskään enää suvaita.

Alituisesti ollaan selvillä ihmishistoriasta puuttuvasta karkeistetun todellisuuden tavoitettavasta kognitiivisesta linkistä, joka osoittaa sen momentin, jolloin tapahtui siirtymä maailmasta, jolla ei ollut mitään merkitystä olemisen porteilla olevaan maailmaan, jossa kaikella on merkitystä. Jos tuo momentti onnistuttaisiin kuvaamaan, se ymmärrettäisiin heti paikalla todellisuudeksi, joka valloittaa koko konkreettisen aktualisuuden ja jolloin pyrkimys nykyarvojen suhteuttamiseen vasta-aktivoituun arvokäytäntöön kadottaisi kaiken kiinnostavuuden. Kontingentit mahdollisuudetkaan eivät tarkoita täysin arvaamatonta kulku-uraa, joka pakottaa kaikki pelkääjän paikalle. Vaikka yksityisen ihmisen on alituisesti aloitettava alusta, vuorovaikutukselliset suhteet, vaihtoperiaatteet ja alitajunnan liikkeet pitävät yllä ennustuskäytännön ja normatiivisesti odottamattoman kohtaamisvalmiutta. Ilman kontingenssitietoisuutta on

vaikeaa ajatella vaihtoa, interaktiota, kiistakirjoituksia ja debattikulttuuria, kun taas yksitoikkoisuus ja paketoitujen tarinain tarvelevät kontingenssitietoisuuden ja pelivaran.

Johtavan roolin määräämä selonteko, keskinäisen syytelyn yläpuolelle asettuva ohjauskeskus tai ylimmän vallan tavoittelu ongelmanvaativuuden tai vähäisyyden ratkaisemisessa sopivat huonosti asioille uuden hahmon antavassa, muutoksen subjektiiviseen – sitoumuksia ja ehtoja osoittavaan – perspektiiviin asettavassa tilanteessa, joka ei nosta riemua kattoon eikä vapauta yllätyksistä, mutta siinä kuitenkin tietoisuutta ja yhteisyyttä koskevia asioita käsitellään ajan ja tilaisuuden tuotteina. Seisahtumista paikalleen, perustavien häiriöiden osoittamista ja keskeisten tapahtumien tai kontingenttien kehityskulkujen kritiikkiä ja hämmästyä ei yleiseen käsitteelliseen periaatteeseen nojautuva singulaariyhteiskunta ruoki. Erehtyvä ja ilmiöitä vain osittain selittävä tietokin auttaa tunnistamaan mahdollisuuden. ”On olemassa malleja joiden avulla tehdään kompleksiteetin ehtojen edellyttämiä päätöksiä”, müncheniläissosiologi Armin Nassehi (2018) lupaa niin itsevarmasti, että lisää vielä: ”tästä ei tarvitse kantaa mitään huolta. Ratkaisevaa on se, että opitaan, että kaikki on toistuvasti tapahtuvalla ja uusiutuvalta tavalla kodifioitua ja että se merkitsee samaan aikaan monia asioita”. Olemmeko palanneet siihen, mistä lähdettiin *avaavaa päättäväisyyttä* edellyttävää tai siihen auttavaa yhteistä hyvää enää kohtaamatta? Järjestelmäspesialisti Nassehin mukaan ”moninkertaiskodifointi kyllä onnistuu yhteiskunnassa, mutta sille ei ole mitään narratiivia”. Monikeskus (*polycentre*) ei ole vielä mitään. Se vain kasaisi yhteen huolia ja vaatimuksia ja ylläpitäisin unelmaa kaikkien alojen asiantuntijasta (polyhistoristista) ja idiosynkraattisista piirteistä koostetusta, hyvininformoidusta puolueettomasta tarkkailijasta ja itsestään sananvapauden haittoja korjaavasta aatteiden vapaasta markkinapaikasta. Sitäpaisti tähän meillä jo on, nimittäin Adam Smith, jonka suurin maine ei ole siinä, että hän oli ekonomisti ja moraalifilosofi, vaan siinä, että hän on positii-

visen summapelin maskotti. Adam Smithillä ja David Humella oli suuria vaikeuksia yhä jatkuvan, nopean yhteiskuntajärjestyksen muutoksen keskelle tarvittavan, sopivan ”ihmiskeskeisen filosofian” keksimisessä aikana, jolloin yksityistä hyötyä ja oman edun ajamista katsottiin karsaasti. Miten ihmeessä ihmisyksiköiseltä latteudelta kuulostavasta, muiden hyödyksi koituvasta oman edun ajamisesta saattoi tulla avain yhteiskunnan ymmärtämiseen? Smith todella ajatteli, että sopivin reformein tuettava oma etu on eteenpäin vievä voima ja perusteli sen Humelta saamallaan, mutta tämän kannattamaa pelkkää tunteiden siirtoa pitemmälle menevällä

toiseuden tilanteeseen tunkeutuvalla sympatian ajatuksellaan. ”*Human misery*” oli muuttunut positiiviseksi tieteeksi – massoille suuntautuvassa viestinnässä onnenkaluun tiivistetyksi tarinaksi – siitä, kuinka etäiset riittämättömyydet ja puutteet ajateltiin parhain päin. Syntiin kuuluvasta kykenemättömyydestä, erehdyksestä ja eksymisestä tuli onnea tuova yhteiskunta. Mikä komplementariteetti: yhtäällä syyllisyyden ja suvereniteetin kyynisen realismin maski ja mörkö ja toisaalla synnin ja sympatian harmonian halun onnenkalu ja maskotti, mutta ei yhdellä kertaa.

Lähteet ja kirjallisuus

- Autto, J. & Nygård, M. (toim.) (2015). *Hyvinvointivaltion kulttuuritutkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Derrida, J. (1981). Economimesis. *Diacritics*, 11 (2), 2–25.
- Derrida, J. (1990). The force of law: “The Mystical Foundation of Authority”. *Cordozo Law Review* 11, 920–1045.
- Enzensberger, H. M. (2013). *Älykkyyden sokkeloissa & Kauhunkylväjäät*. Turku, Tampere: Savukeidas.
- Eräsaari, R. (1987). *Is there a welfare civilization?* Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 46, 1987. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Graeber, D. (2015). *The Utopia of Rules. On Technology, Stupidity, and the Secret Joys of Bureaucracy*. Brooklyn, London: Melville House.
- Habermas, J. (2004). *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino.
- Hacking, I. (2002). *Historical Ontology*. London: Harvard University Press.
- Kauppinen, T. (2019). Kirjailija Leevi Lehto luuli olevansa burnoutissa – diagnoosi oli lohduton, ja nyt kaikki tuntuu hyvästien jättämiseltä. *Helsingin Sanomat*, 5. 5. 2019. URL: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006093498.html> (Haettu 30. 5. 2019)
- Latour, B. (2013). *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns*. Cambridge MA; Harvard University Press.
- Latour, B. & Weibel, P. (2005). *Making Things Public. Atmospheres of Democracy*. Karlsruhe: Zentrum für Kunst und Medientechnologie (ZKM).
- Luhmann, N. (1990). Haltlose Komplexität. Teoksessa N. Luhmann: *Soziologische Aufklärung 5. Konstruktivistische Perspektiven*. (59–76). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Morelle, L. (2016). The trouble with ontological liberalism. *Common Knowledge*, 22 (3), 453–465.
- Nassehi, A. (2018). ”Geht doch auch so” (haastattelu). *Die Zeit* 28 (5. 7. 2018).
- Ojakangas, M. (2007). Suvereeninen syyllisyys. Teoksessa A. Hirvonen ja P. Sivenius (toim.): *Laki ja rakkaus. Panu Minkkisen 50-vuotisjuhlakirja*. (81–88). Helsinki: Loki-kirjat.
- Ojakangas, M. (2018). Carl Schmitt ja talouden poliittinen perusta. Teoksessa R. Heiskala ja A. Virtanen (toim.): *Talous ja yhteiskuntateoria III*. Helsinki, Gaudeamus, 119–140.
- Rancière, J. (1991) [1987]. *The Ignorant Schoolmaster. Five Lessons in Intellectual Emancipation*. Stanford: Stanford University Press.

-
- Scheller, J. 2018. Kultur heisst Dissens. *Merkur* 830, 92–97.
- Schmitt, C. 1997. *Poliittinen teologia*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Steinhauer, F. 2016. Abstand nehmen. Zu Christoph Möller's Theorie der Normen. *Merkur* 805, 41–53.
- Tapaninen, A-M. 2018. Rajalla laboratoriossa: iän arviointia, iän määrittelemistä ja ikämääräyksiä. *Tiede & Edistys* 3/2018, 216-237.
- Valéry, P. (2016) [1923]. Museoiden ongelma. *Taide* 6/2016, 13-15.

Minna Ruusuvirta

DOES SECTOR MATTER?

Plural characteristics and logics in third sector festival organisations

YTM, KTM Minna Ruusuvirran kulttuuripolitiikan/yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvan väitöskirjan ”Does sector matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations” tarkastustilaisuus pidettiin Jyväskylän yliopistossa 23. maaliskuuta 2019. Vastaväittäjänä toimi dosentti, FT, kaupunkitietopäällikkö, Timo Cantell (Helsingin kaupunki) ja kustoksena oli professori Miikka Pyykkönen (Jyväskylän yliopisto).

Perinteisesti yhteiskunnan eri sektoreita – julkista sektoria, markkinasektoria ja kolmatta sektoria – on ajateltu suhteellisen erillisinä toiminnan alueina, joilla kullakin on omat erityiset roolinsa, ominaisuutensa ja toimintalogiikkansa. Näillä eri sektoreilla toimivilla organisaatioilla on myös nähty olevan etuja ja vahvuuksia juuri tietynlaisten toimintojen tai palvelujen tuottamiseen.

Julkisen sektorin, valtion ja kuntien, päätehtävänä katsotaan olevan julkisten palvelujen tuottaminen ja sitä kautta kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen ja edistäminen. Markkinasektorilla toimivien kaupallisten yritysten tehtävänä on tuottaa voittoa ja jakaa sitä omistajilleen. Kolmas sektori muodostuu moninaisista voittoja tavoittelemattomista organisaatioista, kuten yhdistyksistä ja säätiöistä. Kolmannen sektorin toiminnan tehtävänä on jonkin yleishyödyllisen tavoitteen toteuttaminen.

Yksi viimeisten vuosikymmenien kehitys-

kuluista on ollut sektoreiden välisten rajojen hälventyminen. Tämä tarkoittaa sitä, että eri sektoreilla toimivat organisaatiot hyödyntävät kasvavassa määrin toiminnassaan sellaisia toimintatapoja ja logiikkoja, jotka ovat lähtökohdaisesti ominaisempia muiden sektoreiden toimijoille. Esimerkiksi perinteisesti toimintansa vapaaehtoisuuteen ja rahoituksensa avustuksiin, lahjoituksiin ja jäsenmaksuihin perustavissa kolmannen sektorin organisaatioissa saatetaan käyttää palkattua työvoimaa ja hankitaan tuottoja kaupallisilta markkinoilta. Tätä sektorirajojen ylittämistä ja sektoreiden välistä sekoitumista kuvataan usein käsitteellä hybridisaatio.

Myös julkisessa politiikassa näkyy muutos ajattelumalliin, jossa erillisiä sektoreita ja niiden mahdollisia etuja tiettyjen tuotteiden tai palvelujen tuotannossa ei nähdä enää niin oleellisena. Tärkeää julkisessa palvelutuotannossa ei enää ole se, onko palvelun tuottaja julkinen toimija, kaupallinen yritys vai yleishyödyllinen yhdistys,

vaan se, että palvelu tuotetaan asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti ja että se tukee asetettuja politiikkatavoitteita. Palvelun tuottajia myös arvioidaan samanlaisin kriteerein huolimatta siitä, miltä sektorilta ne tulevat.

Mitä se sitten tarkoittaa? Mitä tapahtuu, jos perinteiset sektorit, ja niihin liitetyt merkitykset ja arvot katoavat? Positiivisissa näkemyksissä hybridit organisaatiot ja toimintamallit tuovat yhteen erilaisia ominaisuuksia, luovat synergiaa, yhteistyötä ja innovaatioita. Hybridi kehitys nähdään kuitenkin myös uhkana ja ongelmana, joka aiheuttaa ristiriitoja ja konflikteja organisaatioihin. Viime aikojen uutisoinnit sote-uudistuksesta sekä hoiva-alan yritysten ongelmista ovat vahvoja muistutuksia siitä, että sektoreiden sekoittumisessa on myös paljon ongelmia.

Kolmannen sektorin organisaatiot on nähdyt erityisen alttiiksi hybridikehitykselle niiden moninaisten ja sektorit ylittävien resurssilähteiden ja sidosryhmäsuhteiden vuoksi. Kolmannella sektorilla onkin tunnustettu kehityskulkuja, jotka haastavat perinteistä tapaa ymmärtää kolmannen sektorin toimijoiden luonne. Uudenlaista kolmatta sektoria kuvaavia ominaispiirteitä ovat esimerkiksi ammattimaisuus, ulkoapäin tuleva kontrolli sekä yritysmäiset toimintamallit.

Väitöstutkimuksessani tarkastelin suomalaisia taide- ja kulttuurifestivaaleja osana kolmatta sektoria ja sen muutosta. Tarkastelin festivaaliorganisaatioita ja niiden toimintaa sektorikohtaisiin ideaaliominaisuuksiin ja sektoreilla hallitseviin institutionaaliin logiikkoihin pohjautuen. Minua kiinnosti ensinnäkin se, vastaako perinteinen ymmärrys kolmannesta sektorista ja sen ominaisuuksista nykypäivän todellisuutta festivaaliorganisaatiossa? Toiseksi, ja erityisesti, kiinnitin huomiota hybrideihin kehityskulkuihin. Työni fokus oli festivaaliorganisaatioiden markkinaistumisessa, hybridisaation muodossa, jossa lähtökohtaisesti yleishyödyllisten kolmannen sektorin organisaatioiden toiminnassa ilmenee markkinasektorille tyypillisiä piirteitä ja logiikkoja.

Moninainen kolmas sektori on kiinnostanut tutkijoita melko runsaasti ja sitä on tarkasteltu monista eri näkökulmista. Kolmannen sektorin

muutossuuntia ovat kartoittaneet viime aikoina väitöskirjoissaan esimerkiksi Kirsikka Selander, joka tarkasteli työssään kolmannen sektorin palkkatyötä sekä Hanna Laitinen, jonka tutkimuskohteena olivat nuorisojärjestöjen hybridit toimintalogiikat. Molemmat väittelivät tässä samassa salissa viime syksynä.

Kulttuurialan kolmannesta sektorista on kuitenkin olemassa vain vähän sektorinäkökulmasta ammentavaa tutkimusta. Tutkimukselle on selkeää tarvetta, sillä Suomessa kolmannen sektorin organisaatiot ovat erittäin merkittäviä toimijoita taiteen ja kulttuurin kentällä ja vastaavat suuresta määrästä taide- ja kulttuuripalveluja ja -toimintaa. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan täyttämään tuota aukkoa ja lisäämään ymmärrystä kolmannesta sektorista ja hybrideistä organisaatioista kulttuurin kentällä. Moninaiset taide- ja kulttuurialan festivaalit tarjosivat hyvän välineen tähän tarkasteluun.

Millaista kuvaa kolmannesta sektorista nämä festivaalit sitten luovat? Tutkimuksen tulokset eivät tue ajatusta sektoreiden häviämisestä tai erillisten sektoreiden merkityksen katoamisesta. Päinvastoin, festivaaliorganisaatioiden empiirinen tarkastelu tukee yleisempää teoretisointia kolmannesta sektorista omana sektorinaan, jolla on omat erityiset ominaisuudet ja logiikkansa verrattuna muihin yhteiskunnan pääsektoreihin. Tulosten perusteella kolmas sektori ja siihen liitetyt ominaisuudet muodostavat vahvan pohjan, joka ohjaa sektoriin kuuluvien festivaaliorganisaatioiden toimintaa.

Festivaaliorganisaatiot ilmensivät kolmannelle sektorille tyypillisiä ominaisuuksia ja identifioituivat kolmannen sektorin arvoihin ja ominaisuuksiin toiminnassaan. Festivaalien toiminnan ytimessä oli yleishyödyllinen tehtävä, joka taide- ja kulttuurifestivaalien tapauksessa heijasti useimmiten erilaisia taiteen ja kulttuurin kentän toimintaan ja kehitykseen liittyviä tavoitteita. Vapaaehtoistoiminnalla oli tärkeä rooli tapahtumien järjestämisessä. Yhteisöllisyys, vuorovaikutteisuus ja yhteistyö olivat festivaalien toiminnan keskiössä. Vastauksista ilmeni myös esimerkiksi julkisten avustusten merkittävyys toiminnan rahoituksessa. Julkiset tuet nähtiin tärkeiksi, vaikka ne eivät aina raha-

määräisesti tai suhteessa muuhun rahoitukseen olleet erityisen suuria.

Näiden perinteisten kolmannen sektorin ominaisuuksien lisäksi festivaalien toiminnassa korostui vahvasti pyrkimys ammattimaisuuteen. Ne toivat ammattimaisuutta ja laatua esiin festivaalitoiminnan sisältöihin, organisaation prosesseihin ja henkilökuntaan liittyen. Festivaaleilla ammattimaisuuden korostaminen liittyi sidosryhmien vaatimuksiin vastaamiseen, sillä niin festivaaliyleisön kuin rahoittajien uskottiin vaativan ammattimaisesti järjestettyä festivaalia. Ammattimaisuuden ja laadun kautta festivaalitoimijat myös korostivat itsenäisyytään suhteessa mahdollisiin ulkopuolisiin toiminnan määrittelijöihin.

Vaikka kolmannella sektorilla on historiallisesti toiminut laaja joukko ammattimaisia, palkattuun henkilökuntaan pohjaavia organisaatioita, ei ammattimaisuutta ole perinteisesti liitetty kolmannen sektorin piirteeksi. On jopa esitetty, että ammattimainen toiminta ei ole oikeaa kansalaisjärjestötoimintaa. Kasvavan ammattimaisuuden on nähty asettavan haasteita muun muassa vapaaehtoistoiminnalle.

Oleellista on kuitenkin huomata, että festivaaliorganisaatioiden ammattimaisuus linkittyy hyvin monenlaisiin ja monien eri sektoreiden ominaisuuksiin ja logiikkoihin. Festivaalien sisältöjen suhteen toiminnan ammattimaisuus ammentaa usein taiteen ja kulttuurin kentällä vallitsevista ammattimaisuuden ja laadun kriteereistä. Tällöin sen voi nähdä keskeisenä osana festivaalien yleishyödyllistä taiteellista missiota. Festivaalien johtamisen painopistealueissa voi tunnistaa markkinasektorilta omaksuttuja ammattimaiseen johtamiseen liittyviä oppeja, joissa korostetaan esimerkiksi selkeää työnjakoa, hierarkkisuuutta ja tehokkuutta. Samanaikaisesti festivaaliorganisaatiot painottivat kuitenkin myös vahvasti sellaisia osaamisen alueita johtamisessaan ja organisatorisissa prosesseissaan, jotka linkittyvät perinteisiin kolmannen sektorin ominaisuuksiin kuten yhteisöllisyyteen ja yhteistyöhön.

Vaikka ammattimaisuutta ei voida pitää samalla tavalla kolmannen sektorin toimintaa läpileikkaavana ominaisuutena kuin esimerkik-

si yleishyödyllisyyttä, on kolmannen sektorin kentällä myös vahva ja laaja joukko organisaatioita, joille ammattimaisuus on tärkeä toiminnan ulottuvuus ja ominaisuus, johon ne identifioituvat vahvasti. On tärkeää, että myös nämä organisaatiot voivat kokea olevansa osa kolmatta sektoria ja että niillä on välineitä toteuttaa ammattimaisuutta nimenomaan kolmannen sektorin näkökulmasta ja kolmannen sektorin tehtävää tukien.

Kaiken ammattimaisuuspainotuksen keskellä pitää kuitenkin aidosti olla huolissaan perinteisemmistä, vapaaehtoisuuteen pohjaavista yhdistystoimijoista. Kolmannen sektorin toimijoita kohtaan kohdistuu monesta suunnasta vahvoja paineita palkatun henkilökunnan käyttöön ja ammattimaisempaan toimintaan. Esimerkiksi tarjouskilpailuihin tai rahoitushakuihin osallistuminen saattaa vaatia sellaista osaamista tai aikaa, jota ei vapaaehtoistoimijoilta välttämättä löydy. Myös monissa julkisissa avustuksissa kriteerinä on toiminnan ammattimaisuus. Miten pystymme tukemaan sitä, että myös se kaikkein perinteisin, vapaaehtoisuuteen pohjaava ruohonjuuritason toiminta pysyy elinvoimaisena ja houkuttelevana?

Samalla, kun festivaaliorganisaatiot ilmensivät toiminnassaan perinteisiä kolmannen sektorin ominaisuuksia ja logiikkoja, ne olivat monin tavoin hybridejä. Tässä tutkimuksessa keskityttiin tunnistamaan festivaalien toiminnasta erityisesti markkinasektorille tyypillisiä ominaisuuksia ja logiikkoja. Useimmat festivaalit saivat ainakin osan tuotoistaan kaupallisilta markkinoilta; ne käyttivät palkattua henkilökuntaa toiminnassaan ja olivat asiakasorientuneita eli pyrkivät ottamaan selvää ja tyydyttämään yleisönsä tarpeita. Osa festivaaleista koki kilpailun esimerkiksi asiakkaista ja rahoituksesta kasvaneen, mikä on osoitus markkinalogiikan olemassa olosta.

Vaikka festivaalien toiminnasta oli mahdollista tunnistaa näitä tyypillisiä markkinasektorin ominaisuuksia, tutkijana koin markkinaitumisen määrittelyn haastavaksi. Esimerkiksi kaupallisen tulon hankkiminen markkinoilta on ideaaliominaisuuksiin pohjaten määrittelmällisesti markkinasektorin ominaisuus. Jos

kaupallista tuloa kuitenkin kerätään yleishyödyllisen tavoitteen saavuttamiseksi, onko kysymyksessä markkinalogiikka vai yleishyödyllinen logiikka? Vapaaehtoistoiminta puolestaan on tyypillinen kolmannen sektorin piirre. Mutta jos vapaaehtoistoimijat ovat organisaatiolle vain yksi hallinnoitava resurssi, jonka tavoitteena on kustannusten tehostaminen, toimintaanko silloin pikemminkin markkinalogiikan mukaisesti?

Samanaikaisesti havaittavan ominaisuuden taustalla voi siis olla monenlaisia logiikoita ja sama ominaisuus voi tarkoittaa hyvin erilaisia asioita eri logiikkojen näkökulmasta tarkasteltuna. Organisaatioiden hybridiydessä – ja tässä tapauksessa festivaaliorganisaatioiden markkinaistumisessa onkin kysymys myös tulkinnoista sekä siitä, kuka tulkintoja tekee ja kenellä on valta tehdä niitä.

Tutkimus osoittaa, että hybriditys ei aina ole ristiriitoja tuottavaa, vaan erilaiset logiikat saattavat olla myös samansuuntaisia ja tukea toisiaan organisaation tarkoituksen toteuttamisessa. Usein ulkopuolisia logiikkojen pinnallisen omaksumisen kautta mukaudutaan esimerkiksi ulkoisten seurantajärjestelmien vaatimuksiin tai resurssipaineisiin samalla, kun toiminta kuitenkin pohjaa pääasiassa kolmannelle sektorille tyypillisiin logiikkoihin.

Hybrideissä toimintamalleissa organisaation toiminnan kannalta tavoitteiden johdonmukaisuus suhteessa organisaation omaan sektoriin näyttäisi olevan oleellisempaa kuin tavoitteeseen pääsemiseksi käytettyjen keinojen johdonmukaisuus. Organisaation tavoitteet muodostetaan ja niiden soveltuvuutta arvioidaan suhteessa organisaation ydinarvoihin, jolloin ne ovat myös vaikeammin muokattavissa. Sen sijaan tavoitteisiin pääsemiseksi käytettyjä keinoja arvioidaan niistä koituvien seurausten perusteella. Näin ne ovat helpommin mukautuvia kulloisiinkin olosuhteisiin. Ei siis ole yhden-tekuvää, millä tasolla tai millä toiminnan alueilla kolmannen sektorin organisaatio maksuu markkinaistuneita toimintatapoja.

Onko sektorilla merkitystä, kysyn väitöskirjani otsikossa. Vastaan kysymykseeni, että on. Vaikka tutkimani festivaalit olivat hyvin moninainen toimijajoukko ja heijastivat toimintaansa myös muihin kuin sektorilähtöisiin ominaisuuksiin ja instituutioihin, näyttäisi niiden oma pääsektori, tässä tapauksessa siis kolmas sektori, ja siihen liitetyt ominaisuudet muodostavan vahvan pohjan siinä, miten organisaatiot näkevät oman roolinsa yhteiskunnassa ja millaisia käyttäytymismalleja ja arvoja ne omaksuvat toimintaansa. Perinteiset kolmannen sektorin ominaisuudet vastaavat edelleen hyvin todellisuutta.

Organisaatiot eivät kuitenkaan elä erillään ajastaan tai siitä yhteiskunnasta, missä ne toimivat. Kun ajat muuttuvat, muuttuvat myös organisaatiot, niiden ominaisuudet ja logiikat, joista ne ammentavat suuntaviivoja toimintaansa. Samalla muuttuvat myös tulkinnot organisaatioista ja niiden ominaisuuksista.

Kaiken hybridisaation ja sekoittumisen keskellä ymmärrys erillisten sektoreiden ominaisuuksista ja merkityksistä korostuu. Hybridien kehityskulkujen aikana eri puolilta tulevat paineet ja vaatimukset kolmannen sektorin toiminnalle saattavat olla hyvinkin ristiriitaisia. Tämän vuoksi on tärkeää, että kolmannen sektorin toimijat itse pohtivat aktiivisesti omia toimintaperiaatteitaan, arvojaan ja tavoitteitaan.

Samanaikaisesti hybridit organisaatiot haastavat olemassa olevia lainsäädäntöä ja politiikkoja. Päätöksentekijöiltä kaivataan kykyä ymmärtää ja tukea moninaisuutta, niin että sekä vapaaehtoistoimintaan pohjaavat ruohonjuuritason yhdistykset että ammattimaiset toimijat voidaan kaikki nähdä osana kolmatta sektoria. Kaiken moninaisuuden keskellä kaivataan kuitenkin myös osaamista erityisesti sektorikohtaisten vahvuuksien ja merkitysten tukemiseen ja niiden ylläpitämiseen. Näiden vahvuuksien ja merkitysten säilyttäminen, on elintärkeää, jotta kolmannen sektorin toimijat pystyvät tuottamaan yhteistä hyvää myös tulevaisuudessa.

TIETOJAVUOSIKIRJASTA

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja on tieteellinen julkaisu, joka tuo yhteen useilla eri tieteenaloilla tehtävää kulttuuripolitiikkaa koskevaa tutkimusta. Julkaisu ilmestyy Internetissä ja on vapaasti kaikkien saatavilla.

Vuosikirjaa julkaisee Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry. Seuran tarkoitus on koota yhteen monitieteistä ja monipuolisille tulkinnoille avointa kulttuuripolitiikan tutkimusta. Se edistää tutkijoiden, hallinnon ja erilaisten kulttuuripolitiikan toimijoiden yhteistyötä Suomessa ja kansainvälisesti sekä edesauttaa tutkimustulosten soveltamista käytäntöön. Lisätietoja seurasta löydät yhdistyksen kotisivuilta osoitteesta www.kulttuuripolitiikantutkimus.fi.

Vuosikirjassa julkaistaan vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita, suppeampia tieteellisiä avauksia (research notes)¹ sekä tutkimuksenalaan liittyviä kolumneja. Lisäksi julkaisu voi sisältää katsauksia ja kirja-arvioita, luentoja sekä alaa koskevista väitöskirjoista annettuja vastaajien lausuntoja.

Kaikki vuosikirjassa julkaistut artikkelit ovat käyneet läpi Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan hyväksymän vertaisarviointimenettelyn. Toimituksen luettua ja hyväksyttyä saapuneen artikkelin se siirryy kahdelle anonyymille vertaisarvioijalle, jotka laativat arvionsa kahden kuukauden kuluessa. Sen jälkeen tekstit palautetaan tekijöiden korjattaviksi ja uudelleen vuosikirjaan lähetettäväksi.

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan pääkieli on suomi, mutta sen julkaisukieliä ovat myös ruotsi ja englanti. Kaikista referee-artikkeleista julkaistaan englanninkielinen tiivistelmä.

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan toimituskunta ottaa mielellään vastaan erityyppisiä tekstejä julkaistavakseen. Tarkemmat ohjeet vuosikirjassa julkaisemista varten löydät vuosikirjan sivuilta OJS-alustalla, journal.fi/kultpol.

1. Tieteellinen avaus (*research notes*) tarkoittaa sisällöltään tieteellistä tekstiä, joka ei kuitenkaan ole täyspitkä tieteellinen artikkeli. Tekstin tavoitteena on esitellä uutta tutkimusideaa, teoreettista näkökulmaa tai menetelmällistä lähestymistapaa. Tieteellinen avaus tarjoaa mahdollisuuden tieteellisen ajattelun kehittämiseksi ja tutkimukselliseksi ideoinnille. Siksi myös kirjoitus voi olla muodoltaan hieman vapaampi kuin artikkeli.

KIRJOITUSOHJEET

Odotamme kirjoittajiemme noudattavan seuraavia ohjeita.

Lähetä käsikirjoituksesi Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjaan käyttäen julkaisun OJS-alustaa (journal.f/kultpol/about/submissions). Ensi kertaa alustaa käyttäessäsi voit samalla luoda itsellesi käyttäjätunnukset.

Vuosikirjassa julkaistaan erilaisia tekstejä, joiden ohjeituudet vaihtelevat. Tieteellisten artikkeleiden ohjeitus on 50 000 merkkiä sisältäen välilyönnit ja lähdeluettelon. Tieteellisten avautusten (ei vertaisarviointia) ohjeitus on 25 000 merkkiä, kolumnien, katsausten ja kirja-arvioiden vastaavasti 10 000 merkkiä. Lektioiden ja lausuntojen suosituspituus on 25 000 merkkiä, mutta toimitus voi arvioida tekstien pituutta tapauskohtaisesti.

Huomaathan, että vertaisarviointia varten artikkelikäsikirjoitus tulee anonymisoida poistamalla sekä tekstistä että tekstiedoston ominaisuuksista kirjoittajan nimi sekä muut kirjoittajaan viittaavat tunnisteet kuten viittaukset kirjoittajan omiin teksteihin.

Julkaisussa sovelletaan APA-viittaustyyliä, jota kirjoittajan odotetaan käyttävän heti ensimmäisestä käsikirjoitusvaihteesta alkaen. Huomaa myös, että alaviitteiden sijaan käyte-

tään loppuviitteitä. Lähteet kootaan tekstin loppuun lähdeluetteloksi.

Tekstin muotoilu

Laadi tekstisi käyttäen yleistä, selkeää fonttia, kuten Times New Roman, Cambria tai Calibri. Käytä fontin pistekokona leipätekstissä 12 pt ja riviväliä 1,5. Älä tavuta tekstiä ja vältä ylimääräisiä kappalemuotoiluja. Käytä otsikoinnissa artikkelin pääotsikon lisäksi mieluiten vain kahta otsikkotasoa.

Huomaa, että numerot erotellaan toisistaan ajatusviivalla (en dash), ei tavuviivalla tai miinusmerkillä.

Merkitse yli kolme virkettä pidemmät suorat lainaukset omana kappaleenaan. Merkitse lainauksen loppuun viite.

Laadi artikkelin alkuunlyhyt englanninkielinen tiivistelmä, joka sisältää artikkelin otsikon ja kattaa artikkelin tavoitteet, metodologiset lähtökohdat, aineiston ja tulokset. Kirjoita mukaan myös neljästä kuuteen avainsanaa (keywords).

Huomaa, ettei kaavioiden, taulukoiden tai kuvien upottaminen tekstiin tekstinkäsittelyohjelmassa riitä, vaan ne täytyy lähettää erillisinä liitteinä (esim. kuvat .jpg, .tif tai .eps, .svg tai .pdf -muodossa). Merkitse kuvien paikat

tekstiin hakasulkein. Kuvien kohdalla huomioi riittävä resoluutio mahdollista painoa varten (200–300 pikseliä/tuuma).

Viittausohjeet

Julkaisussa sovelletaan APA-viittaustyyliä. Tyyliohjeiden noudattaminen alusta asti jouduttaa merkittävästi käsikirjoituksen julkaisuprosessia, joten kirjoita ohjeiden mukaan.

Leipätekstin sisällä käytetään tekstinsisäistä viittaustyyliä (esim. Quine, 2009, s. 255–257). Kun viittaa e-lehtien artikkeleihin, käytä mahdollisuuksien mukaan DOI-merkintää

URL-osoitteen sijaan. Lisää esimerkkejä vuosikirjassa käytettävästä viittaustyylistä löydät vuosikirjan OJS-sivuilta (journal.f/kultpol). Käytännöllisiä ohjeita löytyy myös esimerkiksi Purduen yliopiston tieteellistä kirjoittamista käsittelevästä sivustolta Purdue OWL (owl.english.purdue.edu/owl).

Tarkat ohjeet löytyvät APA:n käsikirjasta Publication Manual of the American Psychological Association 6th Edition (www.apastyle.org).

VUOSIKIRJAN 2018–2019 KIRJOITTAJAT

Risto Eräsaari, professori emeritus, Helsingin yliopisto, risto.erasaari@helsinki.fi

Pia Hovi-Assad, FM, väitöskirjatutkija, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, Turun yliopisto, pmhoas@utu.fi

Olli Jakonen, YTM, tutkija, Cupore, olli.jakonen@cupore.fi

Pia Pentti, FM, väitöskirjatutkija, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, Turun yliopisto, pisupe@utu.fi

Vappu Renko, VTM, FM, tutkija, Cupore, vappu.renko@cupore.fi

Minna Ruusuvirta, YTT, erikoistutkija, Cupore, minna.ruusuvirta@cupore.fi